

Gunnar Bergseth

Norske stortingspartier og adgangsspørsmålet

En studie av endringer i norsk
innvandringsdebatt mellom 2001
og 2013 i lys av normativ teori

Masteroppgave i statsvitenskap

Trondheim, høsten 2014

Forord

Arbeidet med masteroppgaven har vært en lang og kronglete reise. En reise som startet med et helt annet prosjekt enn det jeg endte opp med, og slik førte meg litt bort fra kjente stier. Migrasjon og innvandringsdebatt er likevel noe som har interessert meg lenge, så jeg er glad jeg valgte denne retningen. Det har vært mange tunge oppoverbakker og mye tåke langs veien, men også mange stunder med godt driv, inspirasjon og klarvær. Når jeg nå ser tilbake er det derfor liten tvil om at det har vært en veldig lærerik tid, både akademisk og personlig.

Det er flere som fortjener en spesiell takk når jeg nå er i mål. Først vil jeg takke Jonathon Moses for tålmodig, motiverende og trivelig veiledning. Takk til Elinn Devold Myklebust for korrekturlesing. En stor takk fortjener også Kjell Arne Harneshaug for motiverende diskusjoner og gjennomlesing med sylskarpt blikk. Jeg vil videre takke mamma og pappa for all støtte. I tillegg må quizlaget Kommisjonen og S. Møller Storband takkes for livsviktige avbrekk underveis. Sist, men ikke minst, må jeg takke min kjære Kari for at du har holdt ut med meg i denne perioden. Din uforbeholdne støtte og omtanke har vært uvurderlig.

Antall ord: 29343 (appendikser ekskludert).

INNHold

1. INTRODUKSJON	4
1.1 DET TEORETISKE UTGANGSPUNKTET	6
1.2 TIDLIGERE FORSKNING	7
1.3 OM TILNÆRMINGEN	8
1.4 SPESIFISERING AV PRAKTISK DESIGN	9
2. TEORI	11
2.1 DET LIBERALISTISKE/UNIVERSALISTISKE PERSPEKTIVET OG GRENSER	13
2.2 DET KOMMUNITARISTISKE/PARTIKULARISTISKE PERSPEKTIVET OG GRENSER	19
2.3 INDIKATORER PÅ EN LIBERALISTISK/UNIVERSALISTISK FORSTÅELSE VERSUS EN KOMMUNITARISTISK/PARTIKULARISTISK FORSTÅELSE	24
2.4 FORVENTNINGER TIL FUNN UT FRA TIDLIGERE FORSKNING	27
2.5 OPPSUMMERING	30
3. BAKGRUNN	30
3.1 ETTERKRIGSTIDA	31
3.2 INNVANDRINGSSTOPP	33
3.3 NY INNVANDRINGSSAMMENSETNING	35
3.4 1990-TALLET	36
3.5 PROBLEMATISERING AV KULTUR INN I INNVANDRINGSDEBATTEN	37
3.6 NY ARBEIDSINNVANDRING	37
3.7 OPPSUMMERING	38
4. ADGANGSSPØRSMÅLET I PARTIPROGRAMMENE	38
4.1 ARBEIDERPARTIET	41
4.2 HØYRE	43
4.3 FREMSKRITTSPARTIET	46
4.4 KRISTELIG FOLKEPARTI	48
4.5 SENTERPARTIET	50
4.6 VENSTRE	52
4.7 SOSIALISTISK VENSTREPARTI	54
4.8 DRØFTING AV FUNN	56
5. STORTINGSDEBATTEN OM NY UTLENDINGSLOV, 2008	60

5.1 ARBEIDERPARTIET	62
5.2 FRP	64
5.3 HØYRE	66
5.4 SV	68
5.5 KRF	69
5.6 SP	70
5.7 VENSTRE	72
5.8 DRØFTING AV FUNN	73
6. DRØFTING PÅ TVERS AV KILDENE	75
<hr/>	
6.1 FLYKTNINGER OG ASYLSØKERE	76
6.2 ARBEIDSINNVANDRERE	81
6.3 EN FRUKTBAR TILNÆRMING?	83
6.4 VIDERE FORSKNING	85
6.5 OPPSUMMERING AV STUDIEN	85
7. KILDER	87
<hr/>	
APPENDIKS 1	91
<hr/>	
1. ARBEIDERPARTIET	91
2. HØYRE	93
3. FRP	94
4. KRF	95
5. SP	97
6. VENSTRE	99
7. SV	101
APPENDIKS 2	104
<hr/>	
1. ARBEIDERPARTIET	104
2. FRP	107
3. HØYRE	109
4. SV	111
5. KRF	112
6. SP	114
7. VENSTRE	115

1. Introduksjon

Politiske innvandringsdebatter er ofte preget av opphetede diskusjoner og motsetninger. Dette har, for det første, bakgrunn i at innvandring berører fundamentale samfunnsspørsmål. For det andre, provoserer internasjonal migrasjon fram "en fornemmelse av krise" fordi sosiale og økonomiske faktorer ser ut til å øke migrasjonsstrømmene utenfor staters- og samfunns kontroll (Hollifield 2008: 186, min oversettelse). Innholdet i debattene – måten innvandring omtales og problematiseres – endrer seg imidlertid også i takt med endringer i samfunnet ellers. Noe som har konsekvenser for hvordan politikken utformes. Innvandringsdebatter og deres eventuelle utvikling utgjør derfor generelt et viktig og interessant forskningsobjekt.

Norsk innvandringsdebatt på 2000-tallet er interessant her, på grunn av en rekke tydelige samfunnsmessige utviklingstrekk som kan ha hatt innvirkning på debatten. På den ene siden har økninger i antall asylsøkere blitt møtt med en rekke restriktive tiltak (spesielt etter høye ankomsttall i 2002 og 2008 (Brekke 2004, 2009)). Samtidig har sikkerhet kommet inn som et nytt element i innvandringsdebatten etter angrepene på New York i 2001 (Brekke et al. 2009: 16). På den andre siden har behov for arbeidskraft og øst-utvidelsen av EU ført til stor arbeidsinnvandring. Politisk fortsatte samtidig Norges mest innvandringskritiske parti, FrP, sin vekst i valgoppslutning fra 90-tallet helt fram til nedturene i kommune- og fylkestingsvalgene i 2011 og stortingsvalget 2013. Det uklare samspillet som foregår i dette helhetsbildet danner et interessant empirisk utgangspunktet for å studere hvordan den politiske debatten om innvandring har utviklet seg i denne perioden.

Innen dette feltet finnes det imidlertid en rekke problemstillinger som i ulik grad henger sammen. Denne studien vil konsentrere seg om adgangsspørsmålet. Det vil si at det trekkes en grense mot integrasjonsspørsmål, selv om dette ikke er mulig å gjennomføre helt konsistent. I Norge har adgangsspørsmålet generelt vært preget av at streng immigrasjonskontroll, på den ene siden, har vært en underforstått selvfølgelighet i norsk innvandringsdebatt (Hagelund 2003: 38). En selvfølgelighet som kan ha bakgrunn i de dominerende nasjonalstatsprinsippene – der nasjonalstatene ofte har sett på det som en naturlig rett å kunne kontrollere tilstedeværelsen av fremmede på statlig grunn. På den andre siden, har de fleste norske partier tradisjonelt vist et sterkt behov for å formulere restriksjonene og bygge politikken på "humanitarisme, rettferdighet,

likhet og anstendighet" (ibid.: 121). Noe som kan ha bakgrunn i liberaldemokratiske verdiers sterke posisjon. Det vil si verdier som likeverd og individuell frihet, uavhengig av nasjonalstatlige grenser. Innvandringsdebatten, som felt, er på denne måten preget av ulike og til dels motstridende hensyn – noe som gjør det vanskelig å svare entydig på spørsmål om hvordan innvandringspolitikken bør være.²

Innen samtidfilosofien har ulike tenkere forsøkt å ta tak i slike spørsmål i en årrekke. Her kommer den nevnte balansegangen fram i den store mengden publikasjoner innen "immigrasjonsetikk". En litteratur som grovt sett kan deles inn i partikularistiske og universalistiske tilnærminger (Bader 2005: 335). Partikularistiske tilnærminger forsvarer i ulik grad eksisterende samfunns rett til å begrense eller nekte innvandring. Dette blir gjort på bakgrunn av samfunnets særinteresser og begrensede moralske plikt overfor fremmede. Universalistiske tilnærminger tar utgangspunkt i menneskers likeverd, uavhengig av grenser. Konklusjonen blir her ulik grad av åpne grenser, på bakgrunn av at stater har en grunnleggende moralsk plikt overfor alle mennesker.

Balansegangen, slik den kommer fram her, kan imidlertid synes fjern fra den daglige debatten om immigrasjonskontroll. Innen filosofien påpeker imidlertid Bader (2005) at det er avgjørende å belyse spenningen mellom "den universaliserende trenden i moralske prinsipper og den partikulariserende trenden innenfor institusjoner, kulturer og praksiser".³ Dette fordi at selv om man ikke nødvendigvis kan forvente å finne universelt gyldige svar på utfordringene, så betyr ikke det at alt er akseptabelt. Bader peker her på at både en simpel og abstrakt universalisme og en ureflektert partikularisme må unngås (ibid.: 336). Samtidig er det, som Bader peker på, viktig å erkjenne at status quo på dette feltet kan vise seg å være både det andre og femtende beste eller verste alternativet i framtiden (ibid.). Dermed er det også viktig at forskningen følger med på hvordan politiske aktører forholder seg til disse spørsmålene.

¹ Alle oversettelser fra denne utgivelsen er mine egne.

² Beskrevet av Bader (2005: 331).

³ Bader (2005: 336), min oversettelse.

I denne studien ønsker jeg derfor å ta utgangspunkt i et normativt teorigrunnlag når jeg stiller følgende spørsmål:

Hvordan har partienes holdning til adgangsspørsmålet utviklet seg fra 2001 til 2013?

1.1 Det teoretiske utgangspunktet

Med det siktemål å belyse problematikken tilknyttet adgangsspørsmålet i lys av normativ politisk teori, vil jeg i denne studien ta teoretisk utgangspunkt i den samtidsfilosofiske debatten mellom liberalister og kommunitarister som startet på 80-tallet. For det var Michael Walzer – en av de mest betydningsfulle bidragsyterne innen kommunitarismen – som brøt ”den øredøvende stillheten” om immigrasjonsspørsmål i filosofien med boka *Spheres of Justice* (1983) (Bader 2005: 33, min oversettelse). Her bygde han et argument for lukkede grenser som kan beskrives som kommunitaristisk og partikularistisk. Dette i form av at det tar utgangspunkt i det han mener er det eksisterende samfunnsfellesskaps behov for lukkede grenser. Boka i sin helhet var imidlertid et svar på Rawls og andre liberalisters tro på at det kunne finnes en universell rettferdighetsteori. På den andre siden kom liberalister som Joseph Carens (1987) med argumenter for åpnere grenser, basert på blant annet Rawls. For å forsterke teorikapitlet tar jeg imidlertid også med andre teoretikere innen begge perspektivene. Dette gjelder både teoretikere som har fulgt opp de som nevnes her, og teoretikere som kommer med komplementerende perspektiver.

Innvandringsdebatten er imidlertid mangfoldig. Med utgangspunkt i politisk filosofi har Bader (1995, 2005, 2012) derfor vist hvordan man kan sortere argumentene i moralske argumenter (hva vi bør gjøre som mennesker, som deler grunnleggende behov og grunnleggende rettigheter), etisk-politiske argumenter (hva vi bør gjøre som medlemmer av et felleskap av kulturelt praktiserende), veloverveide argumenter⁴ (hva som anses som å være i vår beste langsiktige interesse) og realpolitiske argumenter (vi bør ikke gjøre noe som er kontraproduktivt eller katastrofalt).⁵ I denne studien har jeg valgt å benytte meg av disse argumentasjonskategoriene, fordi jeg ser dem som et brukbart verktøy for å belyse teoriene og innvandringsdebatten. Ved å strukturere

⁴ I mangel av et bedre norsk uttrykk.

⁵ Mine oversettelser av uttrykkene *moral-, ethico-political, prudential- og realist arguments* (Bader 2005: 335).

teorikapitlet etter disse kategoriene vil jeg sette opp referansepunkter som viser hvordan de ulike argumentasjonskategoriene kommer frem i, eller er kompatible med, de to teoretiske retningene. Etter å ha reist den metodiske tilnærmingen på disse to strukturene kan jeg gå inn i datamaterialet og studere sammenhengen mellom partienes tiltak, mål og argumentasjon og de teoretiske perspektivene. Slik får vi et helhetlig perspektiv på debatten og hvilke prinsipper som *kan* ligge bak ulike tiltak, mål og argumenter.

1.2 Tidligere forskning

Så langt jeg kan se, må vi tilbake til Anniken Hagelunds (2003) diskursanalyse av den norske innvandringsdebatten mellom 1970 og 2002 for å finne en helhetlig studie av den politiske innvandringsdebatten.⁶ I alle fall dersom man ser bort fra integrasjonsspørsmål.⁷ To studier på 90-tallet hadde imidlertid noe av det samme målet. Den første er Gro Tjores studie (1997) av den norske politiske debatten om flyktninger og flyktningpolitikk i perioden 1985–1995. Den andre er Elisabeth Varlands diskursteoretiske studie (1998) av debattene om restriksjoner for å kontrollere ankomsten av asylsøkere tidlig på 90-tallet. Både de tidligere studiene, og det faktum at det er få studier som har fulgt opp disse, taler for at mer forskning på feltet er nødvendig.

For det første, antyder de tre studiene, etter min oppfatning, endring i asyl- og flyktningdebatten i partikularistisk retning gjennom 90-tallet. Mens studien til Hagelund antyder en mer universalistisk tendens i spørsmålet om arbeidsinnvandring. Dette ved at innvandringskontroll og samfunnets egeninteresse fikk større plass i flyktninge- og asyldebatter, samtidig som moralske og økonomiske argumenter gjorde seg gjeldende i debatten om arbeidsinnvandring etter flere tiårs fravær. Studiene til Hagelund og Varland viser også klare partipolitiske skillelinjer på feltet, men Hagelund antyder samtidig at disse kan være i ferd med å bli mindre skarpe. Denne studien følger derfor opp disse utviklingstrekkene, og undersøker dette i lys av de nevnte teoriene.

Ut fra de samfunnsmessige utviklingstrekkene på 2000-tallet hevder jeg, som utgangspunkt for analysen, at det er rimelig å forvente at innvandringsdebatten har

⁶ Foruten eget litteratursøk lener jeg meg her på Institutt for Samfunnsforsknings kunnskapsgjennomgang fra 2010 (Brekke et al. 2010).

⁷ Her kan det for eksempel pekes på Brochman og Hagelunds bok *Velferdens grenser* (2010).

fortsatt i samme retning. Altså at ytterligere restriksjoner, vekst for FrP og sikkerhet som nytt tema i innvandringsdebatten kan ha ført til, eller viser, en fortsatt kommunitaristisk/partikularistisk retning innen asylspørsmål. Mens økende arbeidsinnvandring, som har dekket behov for arbeidskraft, kan ha styrket moralske og økonomiske argumenter for arbeidsinnvandring – altså gjort at debatten har fortsatt i en retning kompatibel med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

1.3 Om tilnærmingen

Denne studien har ikke som mål å videreutvikle de filosofiske teoriene, men å studere norsk innvandringsdebatt i lys av normativ teori. Den hermeneutiske vekslingen mellom det spesifikke og det generelle, det lokale og det fjerne, representerer en potensiell fruktbar tilnærming til denne problematikken (Moses & Knutsen 2007: 240).

Tilnærmingen kan videre beskrives som en kvalitativ innholdsanalyse. Dette er en passende metode fordi problemformuleringen tar sikte på å utvikle helhetlig forståelse og analytisk beskrivelse av norsk innvandringsdebatt. Formålet er slik i tråd med Grønmos (1996: 79) beskrivelse av den kvalitative innholdsanalysen som ”systematisering av sitater med sikte på å belyse utvalgte problemstillinger”. Noe han videre beskriver som ideelt når man søker innblikk i hvilke argumenter, standpunkter, normer og verdier som står sentralt i utvalgte tekster.

Åpne og offentlige prosedyrer er imidlertid et avgjørende kriterium for vitenskapelighet (King, Keohane og Verba 1994: 7–9). I denne oppgaven vil dette bli forsøkt oppnådd på to måter. For det første ved at det brukes kilder som er lett tilgjengelig, noe som gjør det mulig å etterprøve arbeidet. Videre vil datamaterialet sorteres i kategorier i appendiks, slik at fortolkningen jeg gjør av materialet kan følges nøye.

1.3.1 Datamaterialet

Denne oppgaven har et tosidig mål i å forsøke og avdekke eventuell endring, samtidig som det genereres innsikt i partienes deltagelse i innvandringsdebatten ut fra gitte teorier. For å se på førstnevnte vil jeg først og fremst ta for meg partienes partiprogrammer fra 2001 og 2013. Dette fordi partiprogrammer er en dokumenttype med en type innhold som relativt enkelt kan sammenlignes over tid. Likevel finnes det en rekke problemer med partiprogrammer som kilder. For eksempel vil de ofte preges av runde formuleringer, eller av standpunkt eller forslag som i liten grad er begrunnet.

For å kunne kontrollere eventuelle tegn på endring, samtidig som man kan få en bedre innsikt i partienes argumentasjon, vil analysen av partiprogrammene derfor suppleres med en analyse av en utvalgt stortingsdebatt. Søk på stortingets hjemmesider viser imidlertid at det ble behandlet 431 saker under kategorien "innvandrere" på stortinget i perioden 2001–2013. Stortingsdebatter er også et vanskelig datamateriale å forholde seg til når man ønsker å gjøre en helhetlig studie. Dette fordi stortingsdebattene kan gi ulike inntrykk alt ettersom hvilken sak det er som behandles. Samtidig kan et utvalg av saker teoretisk sett tillegge enkelte sider av debatten større vekt enn de fortjener. I denne oppgaven er dette forsøkt løst ved å studere den, så vidt jeg kan se, viktigste og mest helhetlige debatten om adgangsspørsmålet i perioden – nemlig debatten om ny utlendingslov fra 2008.

Et viktig forbehold man må ta når man studerer partiprogrammer og stortingsdebatter er at det meste av innholdet kan være forberedt og gjennomarbeidet strategisk av partiene på forhånd. Den politiske kommunikasjonen reflekterer i så måte den partipolitiske drakampen og kampen om å vinne velgere. Slik sett får vi kanskje ikke et representativt bilde av en stor og innholdsrik debatt. En måte å utbedre denne svakheten på, kunne ha vært å inkludere politikeres utsagn i media, radio- og tv-debatter eller gjennomført egne intervjuer med sentrale politikere.

1.4 Spesifisering av praktisk design

Kapittel 2 vil skissere studiens teoretiske rammeverket. Dette er gjort ved at jeg har sortert argumenter fra et utvalg teoretiske tekster i Baders argumentasjonskategorier. Slik får vi referansepunkter for analysen ut fra henholdsvis liberalistiske/universalistiske og kommunitaristiske/partikularistiske tekster. For å operasjonalisere disse har jeg deretter satt opp enkle indikatorer på henholdsvis politikk og argumenter vi kan forstå som å være i samsvar med de to perspektivene. I lys av teoriene og tidligere forskning på feltet settes det til slutt opp forventninger til funn ut fra de tre nevnte studiene av norsk innvandringsdebatt.

Kapittel 3 gir et innblikk i norsk innvandringshistorie og –debatt i etterkrigstiden. Dette er en grunnere tolkning av eksisterende arbeid på feltet i lys av teoriene. Dette for å plassere oppgaven i en historisk kontekst, og sannsynliggjøre hvorfor det er relevant å ta utgangspunkt i de valgte teoriene.

Kapittel 4 går gjennom de norske partienes programmer fra valgårene 2001 og 2013. Dette for å undersøke hvilke tiltak, mål og argumentasjon som kommer fram i lys av teoriene og hvilke endringer vi ser fra 2001 til 2013. For å etablere en klar og systematisk gjennomgang har jeg delt målene og tiltakene (som utgjør hovedinnholdet i programmene) inn i fire kategorier som bygger på indikatorene på politikk fra kapittel 2 og fellesnevnerne i programmene. Tiltakene og målene er slik organisert i tabeller i appendiks 1, og diskuteres i selve kapitlet. Begrunnelser eller argumenter for tiltakene og målene er diskutert i selve kapitlet – dette i lys av indikatorene for ulike argumentasjonstyper utledet i kapittel 2.

Når det gjelder asyl- og flyktningsspørsmål tyder funnene i dette kapitlet generelt på en noe større vektlegging av sider som er kompatible med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet i 2013 enn i 2001. Noe som er i tråd med forventningen. Innen arbeidsinnvandringssspørsmål står tiltak, mål og argumenter kompatible med det liberalistiske/universalistiske perspektivet tilsynelatende noe sterkere i 2013 enn i 2001 – også dette i tråd med forventningen.

Kapittel 5 tar for seg partienes argumentasjon om adgangsspørsmålet, slik den kommer fram i debatten om utlendingsloven fra 2008. Tiltak, mål og argumenter fra debatten er plassert i tabeller i appendiks 2. Tiltakene og målene er organisert på samme måte som i kapittel 4, mens argumentasjonen er delt etter argumentasjonskategoriene slik de operasjonaliseres i kapittel 2.

Analysen viser at moralske argumenter står sterkt når mottak av flyktninger- og asylsøkere og deres rettigheter forsvares. Etisk-politiske argumenter mot innvandring er det derimot kun FrP som er inne på. Mens veloverveide/realpolitiske argumenter generelt står sterkt i forsvar av restriksjoner og kontroll. Siden de moralske argumentene kommer tydelig fram, og partiskillelinjene står steile, svekkes dermed forventningen om endring. Arbeidsinnvandring er i liten grad et tema i debatten. Når temaet nevnes, er det kun veloverveide argumenter som kommer fram langs de tradisjonelle partiskillelinjene. Dette antyder også lite om endring.

Kapittel 6 sammenligner funnene fra kapittel 4 og 5 og runder av oppgaven. Her ser vi hvordan funnene i sum kun delvis er i tråd med forventningen om endringer i asyl- og flyktningdebatten. Funnene av endringer i kapittel 4 støttes ikke av funnene i kapittel 5 – der de tradisjonelle skillelinjene er tydelige, og der det partiene vektlegger

minner mer om 2001-programmene enn 2013-programmene. Dette kan imidlertid ikke utelukke endring mellom 2008 og 2013.

Når det gjelder arbeidsinnvandring viser materialet seg å være tynt. Dette siden Ap og SV ikke behandler temaet i 2001-programmene og siden det kun blir et lite tema i debatten. Positiviteten til arbeidsinnvandring ser imidlertid generelt ut til å ha økt gjennom materialet. Likevel er det vanskelig å påvise at denne tendensen henger sammen med utbredelse eller styrking av liberalistiske/universalistiske verdier.

2. Teori

Denne oppgavens teoretiske rammeverk vil altså ta utgangspunkt i debatten mellom liberalister og kommunitarister. Man kan grovt dele teoriene, ved å si at de liberale teoriene legger vekt på individets rettigheter, mens kommunitarismen legger størst vekt på kollektivet. Ut fra dette utgangspunktet har liberalister fremmet argumenter for åpne/åpnere grenser, mens kommunitarister har fremmet argumenter for ulik grad av lukkede grenser. De førstnevnte har den samme universalistiske og egalitære kjernen som internasjonale menneskerettigheter og grunnlover i liberale demokratier (Bader 2005: 337). Dette er et grunnlag som kan brukes til å kritisere alle former for privilegier på bakgrunn av moralsk tilfeldige faktorer (kjønn, religion, klasse, nasjonalitet osv.) (ibid.). Dette åpner for argumenter for bevegelsesfrihet og for at rike land i den globale økonomien har et moralsk ansvar for internasjonal omfordeling, og dermed også overfor såkalte økonomiske migranter. Kommunitaristiske perspektiver ser på rettferdighet som en menneskeskapt samfunnskonstruksjon. Dermed er det samfunnsmedlemmers felles forståelse av medlemskap som betyr noe for hvilke grenser som settes for utenforstående som ønsker medlemskap. Dette er i følge kommunitaristene avgjørende for i det hele tatt å kunne bevare "communities of character", det vil si stabile samfunn der mennesker føler et spesielt ansvar overfor hverandre (Walzer 1983: 62, min oversettelse). Dette legitimerer argumenter for grenser basert på et samfunns særinteresser, altså partikularistiske argumenter.

For den kommende analysen er det imidlertid en utfordring at de prinsippene og konkrete argumentene som teoriene forfekter ikke nødvendigvis vil komme klart fram i reelle innvandringsdebatter – selv om de til enhver tid *kan* ligge under overflaten som en forutsetning. Innvandringsspørsmål er komplekse, og den politiske argumentasjonen

er følgelig mangfoldig. Baders argumentasjonskategorier representerer her et mulig rammeverk for å sortere argumenter i slike debatter. Han deler argumentasjonen i (1) moralske argumenter (hva vi bør gjøre som mennesker, som deler grunnleggende behov og grunnleggende rettigheter), (2) etisk-politiske argumenter (hva vi bør gjøre som medlemmer av et felleskap av kulturelt praktiserende), (3) veloverveide argumenter (hva som anses som å være i vår beste langsiktige interesse) og (4) realpolitiske argumenter (vi bør ikke gjøre noe som er kontraproduktivt eller katastrofalt)⁸.

For å kunne sette opp klare referansepunkter for bruk i analysen trenger vi derfor en systematisk tilnærming i dette kapitlet. Dette vil gjøres ved at kapitlet struktureres etter de nevnte argumentasjonskategoriene. Slik vil jeg ta opp hvordan teoriene berører de ulike argumentasjonskategoriene, samt hvordan andre vanlige argumenter i innvandringsdebatter framstår sammenlignet med perspektivene. Denne framgangsmåten blir da et forsøk på å bygge bro mellom de tidvis abstrakte teoriene og den praktiske innvandringsdebatten.

Jeg vil imidlertid se bort fra de realpolitiske argumentene som egen kategori. Disse retter seg spesielt mot moralske argumenter, og minner om at selv om vi *bør* noe, innebærer dette også at vi *kan* la være å gjøre det. Som Bader påpeker kan disse argumentene imidlertid knapt skilles fra veloverveide og etisk-politiske argumenter for lukkede grenser i dag (Bader 2005: 335–336). Jeg knytter derfor realpolitiske argumenter opp mot disse to kategoriene. Der de er delt etter om de dreier seg om bevaring av et kulturelt samfunnsfellesskap eller andre interesser.

Dette kapitlet vil først ta for seg det liberalistiske/universalistiske perspektivet før det tar for seg det kommunitaristiske/partikularistiske. Jeg starter hver av disse delene med en introduksjon som tar for seg utgangspunktet for hvert perspektiv. Hvert av perspektivene vil deretter struktureres etter de tre argumentasjonskategoriene: moralske argumenter, etisk-politiske argumenter og veloverveide argumenter. Her trekker jeg altså ut argumenter fra de utvalgte teoretiske tekstene, samtidig som jeg trekker fram andre typiske argumenter i innvandringsdebatter innenfor de veloverveide argumentene. Sistnevnte for å tydeliggjøre hvordan disse kan være i tråd med perspektivene. Etter den teoretiske gjennomgangen diskuterer jeg kort hvilke konkrete

⁸ Mine oversettelser av uttrykkene *moral-, ethico-political, prudential-* og *realist arguments* (Bader 2005: 335).

indikatorer vi kan se etter i datamaterialet. Til slutt følger forventninger til funn basert på teoriene og den tidligere forskningen nevnt i forrige kapittel.

2.1 Det Liberalistiske/universalistiske perspektivet og grenser

Innen liberalismen var John Rawls toneangivende med sitt verk *A Theory of Justice* (1971). Derfor har også mye av det som har blitt skrevet av liberale teoretikere i ettertid tatt utgangspunkt i dette verket, også på innvandringsfeltet. Målet til Rawls med *A Theory of Justice* var å definere grunnleggende prinsipper som kunne sikre politiske myndigheters legitimitet. Altså en forståelse av rettferdighet på et høyt abstraksjonsnivå. Innen innvandringsfeltet er dette relevant fordi tenkere søker svar på hva som kan betegnes som en rettferdig innvandringspolitikk, og hvordan man eventuelt kan argumentere for dette.

Det flere tenkere har trukket på i ettertid er Rawls' tankeeksperiment for å kunne utelukke de prinsipper som ikke er rettferdige. Tankeeksperimentet er basert på "originalposisjonen", som representerer en tenkt forhandlingssituasjon der ingen kjenner til fakta som kan forlede dem til å føre urettferdige argumenter for å realisere snever egeninteresse. Premissene for denne forhandlingssituasjonen er det Rawls kaller et "slør av uvitenhet". Bak dette sløret må man argumentere som om man ikke har kunnskap til om hvor man står med hensyn til for eksempel sosial status, klasse, intelligens, styrke og lignende. Bak dette sløret mener Rawls at partene vil velge to grunnleggende prinsipper for de grunnleggende samfunnsstrukturene. For det første, et rettferdighetsprinsipp om at hver person skal ha lik rett til de samme grunnleggende rettighetene. For det andre, et todelt likhetsprinsipp om at sosial og økonomisk ulikhet kun er akseptabelt dersom det resulterer i kompensierende goder for de svakest stilte. Rawls forståelse setter altså individets rettigheter og muligheter i sentrum.

Rawls selv presiserer imidlertid at hans teori er myntet på samfunnet, forstått som "et lukket system, avgrenset fra andre samfunn" (Rawls 1999[1971]: 7, min oversettelse) ⁹. Som supplement skisserer han en internasjonal versjon av

⁹ Her skriver han at etter man har valgt rettferdighetsprinsipper for det lukkede samfunnet ved hjelp av den opprinnelige posisjonen, kan den samme framgangsmåten brukes på det internasjonale plan. I den internasjonale opprinnelig posisjonen er partene i følge Rawls representanter for forskjellige nasjoner. Det vil si at de vet at de representerer forskjellige nasjoner, men har ikke informasjon om hvilke styrker og svakheter sin nasjon har, eller sin egen

originalposisjonen som er adskilt fra den nasjonale (ibid.: 331–335). I *The Law of Peoples* har han videre kort avvist at hans andre prinsipp – altså prinsippet som stadfester at sosial og økonomisk ulikhet skal være til fordel for alle – kan gjelde i global forstand (Rawls 1999: 115–119).¹⁰ Denne presiseringen har imidlertid blitt kritisert for å stå for et paradoks innen liberalismen, mellom universalisme og en ”skjult partikularisme” (Cole 2000: 2, min oversettelse). For å unnslipe denne potensielle inkonsistensen hos Rawls, har derfor andre liberale tenkere prøvd å videreføre den rawlsianske rettferdighetsforståelsen til et globalt gyldighetsområde. Aksepteres denne forståelsen, får det følger for forståelsen av migrasjonsspørsmålet. Tankegangen går ut på at interaksjon over landegrenser, som handel og migrasjon, gjør at man må vurdere om bakgrunnsforholdene også her er rettferdige. Samtidig tas det utgangspunkt i Rawls’ egne argumenter om at alle mennesker skal behandles som frie og like moralske individ. Det er denne videreføringen av Rawls jeg forholder meg til i denne studien.

2.1.1 Moralske argumenter

Bevegelsesfrihet

Joseph Carens (Carens 1987, 1992) er en av flere som har bygget et argument for at bevegelsesfrihet representerer et grunnleggende moralsk prinsipp som også bør gjelde internasjonalt. Han utfordrer dermed det utbredte synet om at en stat både har en juridisk og moralsk rett til å velge selv hvordan man skal regulere innvandringen. Carens gjør dette ut fra et syn om at bevegelsesfrihet er en sentral frihet i seg selv, og dermed at all maktbruk som begrenser denne må kunne rettferdiggjøres særlig godt om den skal være legitim. Videre argumenterer Carens for at bevegelsesfrihet med at det er en forutsetning for andre friheter som selvbestemmelsesrett og menneskerettighetene generelt. Han mener også at bevegelsesfrihet er avgjørende for like(re) muligheter, og for å redusere politiske, sosiale og økonomiske ulikheter globalt.

Carens (1987) er en av dem som argumenterer for at Rawls’ originale posisjon må kunne ses i globalt lys. Med dette viser han hvordan han mener liberalismens understrekning av at mennesker skal behandles som frie og like moralske individ bør

posisjon innenfor denne nasjonen. Resultatet er at representantene blant annet kommer fram til at nasjoner må være likestilte, i følge Rawls.

¹⁰ Han begrunner dette med at det ikke er akseptabelt at et samfunn skal bære byrdene for avgjørelsene et annet har tatt (knyttet til for eksempel fødselsrate og industrialisering).

tolkes. Han påpeker her at poenget med Rawls' "slør av ignoranse" er å annullere effekten av sosiale og økonomiske fakta som er vilkårlige, og derfor ikke bør påvirke valg av rettferdighetsprinsipp. Dermed vil den originale posisjonen som forhandlingssituasjon, i følge Carens, også naturlig utelukke kunnskap om hvilket statsborgerskap man har, om man allerede er statsborger i en bestemt stat eller en utlending som ønsker å bli statsborger. Dette med bakgrunn i at disse faktaopplysningene er like vilkårlige, moralsk sett, som de andre Rawls nevner (ibid.)¹¹

Resultatet av dette er for Carens at vi må kunne anse internasjonal bevegelsesfrihet på samme måte som vi anser bevegelsesfrihet innad i et land. Dette med bakgrunn i at det, selv i en ideell verden, finnes mange grunner for å migrere fra en stat til en annen, slik det også finnes grunner for å migrere innad i et land. Derfor ville man bak uvitenhetssløret vurdere internasjonal bevegelsesfrihet som et grunnleggende prinsipp på samme måte som man ville velge bevegelsesfrihet innad i et gitt land (ibid.: 336).

Carens (1992: 27) påpeker også paradokset i at retten til å forlate et land er anerkjent som en viktig menneskerett, men at denne ikke følges opp av en rett til innreise. Dermed er den mangelfull og ineffektiv, og hindrer utjevning av politisk, sosial og økonomisk ulikhet. Politisk følger dette liberaldemokratiske tanker om samtykke, der retten til å kunne forlate stater som enten undertrykker befolkningen sin, eller på andre måter ikke er lydøre for den, er en viktig mekanisme i demokratiutvikling.

Global Ulikhet

Det moralsk problematiske med lukkede grenser kan også knyttes til fattigdomsproblemet og den skjeve økonomiske fordeling globalt. Dette kan baseres på et argument om at rike stater bærer et stort ansvar for økonomisk ulikhet på verdensbasis, og dermed også et ansvar for strømmen av økonomiske migranter. På denne måten argumenterer man indirekte for åpnere grenser.

¹¹ Carens mener statsborgerskapet i den moderne verden har store likheter med føydal status i middelalderen (Carens 1992: 26). Det gir medfødte rettigheter som har stor innvirkning på et menneskets muligheter, avhengig av hvilket statsborgerskap det er. Derfor er det også grunnleggende urettferdig, akkurat som føydal status ble regnet som grunnleggende urettferdig av liberale i sin tid.

Thomas Pogge (2008) viser for eksempel at den økonomiske ulikheten er knyttet til en urettferdig verdensorden, og at det i realiteten er veldig mye som kan og burde gjøres for å bedre milliarder av menneskers liv. På bakgrunn av fattigdommens omfang mener imidlertid Pogge at det er innlysende at det må være førsteprioritet at mennesker får muligheten til et bedre liv der de er¹², og at fattigdomsproblemet aldri kan løses med migrasjon. Bader (2005: 344) er imidlertid en av dem som hevder at global økonomisk utjevning og innvandring ikke utelukker hverandre. Fordi rike stater sannsynligvis ikke vil lykkes i å redusere fattigdom i nær framtid, og siden global økonomisk ulikhet er en avgjørende push-faktor for migrasjon, vil migrasjon være noe vi må forholde oss til moralsk i lang tid fremover. Goodin (1992: 8–9) stiller seg på linje med Bader: Han hevder at dersom argumentene for internasjonal fordelingsrettferdighet er valide, og dersom rike stater ikke er villige til å gi av sin rikdom så det faktisk monner, så må de moralsk sett betale i en valuta som er enda kjærere, nemlig adgang. Overføringer fra rike til fattige mener han videre må ses på som en kompensasjon for at de fattige blir nektet å søke mulighetene der de er, og ikke som generøsitet.

I denne sammenhengen mener Pogge at Rawls' internasjonale versjon av den originale posisjon bryter med grunnprinsippene i egen teori (Pogge 1989: 240–241). Han påpeker, for det første, at på grunn av den utstrakte gjensidige avhengigheten globalt, er det vanskelig å hevde at moderne samfunn er lukkede. De internasjonale strukturene, som domineres av rike stater, påvirker menneskers liv, og nasjonale strukturer påvirker menneskers liv både innenfor og utenfor statens grenser.¹³ Siden

¹² Statistisk sett er dette i hjemlandet, da kun 3 % av verdens befolkning er internasjonale migranter (drøyt 200 millioner) (Brochmann og Kjelstadli 2014: 395).

¹³ I boka *World Poverty and Human Rights* (2008) kommer Pogge med utfyllende empiriske bevis på hvordan han mener dominerende rike stater har stor påvirkning på borgere i svakere stilte land. Både gjennom statenes grunnleggende institusjoner, samt rollene statene spiller i de internasjonale institusjonene. Som eksempel nevner han at USA har stor internasjonal påvirkning gjennom utenlandsinvesteringer, handel, markedspriser, renter og militærmakt (Pogge 2008: 38). Pogge understreker imidlertid at det å anerkjenne interessene til andre staters borgere ikke hindrer oss i å anerkjenne den spesielle statusen medlemmer av eget samfunn har, i form av at vi i enda større grad er påvirket av de grunnleggende strukturene i vårt eget samfunn (ibid.). Poenget for Pogge er likevel at Rawls' argument om at et samfunn ikke kan bære byrdene for et annets avgjørelser ikke holder mål. Han mener for eksempel Rawls'

Rawls mener de nasjonale samfunnsstrukturene må være basert på rettferdighet på grunn av den påvirkningen de har på menneskers liv, må dermed, i følge Pogge, de internasjonale også være det. Samtidig må statens påvirkning internasjonalt også være orientert mot å realisere de samme rettferdighetsprinsippene. Dermed kan ulik global fordeling kun rettferdiggjøres moralsk dersom den gagnar de svakest stilte. Pogge viser ved hjelp av tung empiri hvordan dette ikke er tilfelle i dag. Han hevder kort sagt at vi på et tidspunkt må spørre hvordan Rawls' teori passer i den virkelige, komplekse, verden (Pogge 2008: 241).

2.1.2 Etisk-politiske argumenter

Hva så med det vanlige argumentet i innvandringsdebatter om at samfunnet har sin fulle rett til å verne om en bestemt kultur eller en bestemt forståelse av hva som er det gode liv? Liberalismen understreker generelt her at det ikke er statens rolle å forsvare bestemte oppfatninger om det gode liv. Dette gjelder også Rawls. Det følger logisk av Rawls' første prinsipp at staten ikke skal definere hva dette innebærer, da en slik politisk organisering vil kunne fremheve enkeltes oppfatning foran andres, altså ville det ikke være snakk om likebehandling. Siden samfunnsborgere har en moralsk evne til å ha en oppfatning av det gode, er de kun frie dersom de har rett til å forfølge sin egen oppfatning av det gode (Rawls 2002: 75–76). Det gode tolkes imidlertid ofte ut fra ulike religiøse, filosofiske eller moralske doktriner (Ibid.: 73). Det følger dermed logisk at et rettferdig samfunn gir rom for forfølgelse av ulike religioner eller livssyn, siden dette ikke kan endre samfunnsborgerens legale status. Slik sett er ikke et kulturelt argument mot innvandring gyldig innenfor Rawls og liberalismen. Da måtte man i så fall mene at staten skal være nøytral på dette punktet innad, men perfeksjonistisk utad – altså forsøke å hindre at visse kulturelle uttrykk kommer inn via innvandrere. I så fall er vi igjen inne på en motsetning mellom universalisme og partikularisme.

2.1.3 Veloverveide argumenter

Bevegelsesfrihet som moralsk argument kan støttes opp med økonomiske argumenter for friere bevegelse av arbeidskraft. Dette fordi at det kan argumenteres med at

påstand gjør det vanskelig å svare på hvorfor det er rettferdig at familier, provinser og byer skal bære byrdene for andre, mens stater ikke skal det (Pogge 2008: 112).

liberalisert immigrasjon er økonomisk gunstig både for nasjonal velferd, innvandrernes velferd og global velferd (Chang 1997). I lys av dette kan det hevdes at bevegelsesfrihet er i samsvar med "våre beste langsiktige interesser". Det sentrale, dersom dette argumentet kan kunne knyttes til liberalisme/universalisme er imidlertid hensynet utover *vår* interesse, nemlig et moralsk hensyn utover landegrensene.

Få rettigheter er imidlertid absolutte, og som andre individuelle rettigheter kan retten til bevegelsesfrihet bli tilsidesatt av en rekke legitime grunner (Bader 2005: 338–339). I følge Rawls kan frihet begrenses for å sikre frihet, og samtidig er alle samfunn avhengige av orden og sikkerhet for å oppnå frihet (Rawls 1971[1999]: 214–215). Ut fra dette slutter Carens at dersom det ville være rimelig å anta at friere migrasjon ville medføre et sammenbrudd i de grunnleggende frihetene, ville individene bak uvitenhetssløret faktisk ha valgt å muliggjøre immigrasjonsrestriksjoner (Carens 1987: 259). Dette er aktuelt i situasjoner der innvandringen er så stor at den truer samfunnsordenen, eller hvis de aktuelle innvandrerne har intensjoner om å velte rettferdige institusjoner, og true samfunnssikkerheten.

Carens mener imidlertid samtidig at Rawls' logikk innebærer at man må være svært varsom med slike unnskyldninger for å begrense frihet (Carens 1987: 259). Det er for eksempel ikke nok at det finnes en hypotetisk mulighet for at samfunnets orden og sikkerhet står i fare. Restriksjoner må kunne begrunnes med en "rimelig forventning" (ibid., min oversettelse). Forventningen må med andre ord kunne begrunnes med "bevis og argumentasjonsmåter som er akseptable for alle" (ibid., min oversettelse). Slik sett kan immigrasjon kun begrenses dersom det er strengt nødvendig for å bevare samfunnets orden og sikkerhet (ibid.). Behov for noen restriksjoner forsvares altså ikke et hvilket som helst restriksjonsnivå (ibid.).

2.1.4 Oppsummering

I sum ser vi her hvordan liberalistiske/universalistiske innfallsvinkler vanskeliggjør de fleste vanlige argumenter for innvandringsrestriksjoner. Ved å anvende prinsippene til Rawls i en utvidet sammenheng, argumenterer Carens for at bevegelsesfrihet bør utgjøre en essensiell og allmenn frihet. Pogge viser, på sin side, hvordan rike stater har en moralsk plikt overfor verdens fattige. Dette er en plikt som også kan videreføres til økonomiske migranter, slik spesielt Goodin påpeker. Videre ser vi hvordan en rawlsiansk logikk kan brukes for å avvise bevaring av kultur som et gyldig argument mot innvandring – altså som et forsvar mot etisk-politiske argumenter mot innvandring.

I liberalismen og hos Rawls skal staten være nøytral med hensyn til "det gode liv". Til slutt ser vi hvordan veloverveide argumenter for fri bevegelse av arbeidskraft samsvarer med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Når det gjelder veloverveide/realpolitiske argumenter for begrensning av bevegelsesfrihet ut fra hensyn til orden og sikkerhet, aksepteres disse imidlertid under særdeles strenge vilkår.

2.2 Det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet og grenser

Kommunitarismen oppstod som teoretiske motsvar på de liberale visjonene til Rawls og andre – visjoner som ikke inkluderte et selvstendig samfunnsfelleskapsideal, bygd på nasjonalitet, språk, identitet, kultur, religion, historie eller måte å leve på (Kymlicka 2002: 208). Kommunitaristers sentrale mål var dermed å presisere det menneskelige behovet for å tilhøre et samfunnsfelleskap ved siden av, hvis ikke forut for, individuell frihet og likhet (ibid.). Samtidsliberalismen ble kritisert for overdreven individualisme eller "atomisme", som ignorerte at samfunnsfelleskapet alene kan "fostre menneskelig blomstring" (Kymlicka 1989: 9). Utgangspunktet i samfunnsfelleskapet legitimerte videre at man kunne gjøre grensdragninger overfor andre samfunn. Moralske, etisk-politiske, veloverveide og realpolitiske argumenter er her ofte blandet sammen og fremstilles i mange ulike former (Bader 2005: 344). Jeg gjør likevel et forsøk på å organisere argumentene etter kategoriene, som ovenfor.

2.2.1 Moralske argumenter

Det kommunitaristiske synet på rettferdighet åpner for at man skal gi moralsk prioritet til medborgere. Dette på bakgrunn av at det innen kommunitarismen hevdes at det ikke kan finnes noen universell rettferdighetsforsteori. Walzer (1983), som regnes en av de viktigste bidragsyterne innen kommunitarismen, mener her at Rawls' tankeeksperiment med "originalposisjonen" er plausibel, men at det er svært vanskelig å måle kraften i konklusjonen. Bakgrunnen for dette er at vanlige mennesker, i en vanlig livssituasjon, etter all sannsynlighet ikke ville velge slik som i "den originale posisjonen", men velge ut fra sin egen historie, kultur og sitt eget medlemskap i et samfunn. Så selv om individ gjerne er innstilt på å velge upartisk, vil de fortsatt velge ut fra sine delte oppfatninger. I følge Walzer er rettferdighet en menneskeskapt størrelse som tvisomt kan reduseres til en felles ahistorisk filosofisk forståelse. I dette perspektivet blir det å identifisere rettferdighetsprinsipp mer et spørsmål om "kulturell fortolkning" enn et filosofisk

argument (ibid.). Et samfunn er rettferdig dersom handlingene er i samsvar med medlemmenes delte forståelse av rettferdighet.

Dette betyr imidlertid ikke at kommunitaristiske forståelser utelukker at moralske argumenter på tvers av landegrenser kan være valide. Som jeg vil komme tilbake til, anerkjenner for eksempel Walzer prinsippet om gjensidig hjelp som viktig, men ikke med utgangspunkt i universell moral. Samtidig kan visse former for innvandring legitimeres ut i samfunnsfellesskapets felles forståelse, kultur eller historie. Moralsk prioritet til medborgere betyr imidlertid at etisk-politiske, veloverveide og realpolitiske argumenter mot innvandring legitimt kan få forrang foran disse. Walzer sier for eksempel at det kun er innenfor et politisk samfunn at fordeling av goder får mening, fordi fordeling av goder forutsetter en avgrenset verden der mennesker forplikter seg til å dele (Walzer 1983: 31). Disse godene får videre forskjellig verdi og mening i forskjellige politiske samfunn. David Miller (2005: 198) mener her at det også er relevant at de godene som er tilgjengelige og skal deles er et resultat av det politiske samfunnets historie – enten det er snakk om resurser, muligheter eller velferd.

2.2.2 Etisk-politiske argumenter

Generelt i kommunitarismen skal ikke staten være nøytral til hva som er "det gode liv", men i stedet forfølge politikk for å fremme et felles beste (Kymlicka 2002: 220)¹⁴. I kommunitarismen er det felles beste et resultat av samfunnets måte å leve på, som da er et resultat av tradisjoner, erfaringer og historie (ibid.). Samfunnets måte å leve på blir videre malen for å vurdere det gode liv. Det ideelle er dermed at staten er perfektjonistisk, i den forstand at den bør oppfordre borgerne til å rette seg etter de rådende verdier i samfunnets måte å leve på (ibid.). Ut fra dette er det med andre ord statens oppgave å bevare en viss form for felles kultur. Ut fra antagelsen om at innvandring påvirker et lands kultur, mener kommunitarister derfor at regulering av innvandring er både viktig og legitimt. Dette inkluderer det å skille mellom ulike innvandringsgrupper på bakgrunn av antatt kulturell likhet med "mottakerlandet".

¹⁴ Det er et felles beste i liberalismen også, siden staten har som oppgave å fremme borgernes interesser. I det liberale samfunn, er imidlertid det felles beste et resultat av en prosess der likeverdige individuelle preferanser kombineres (så lenge de ikke bryter med rettferdighetsprinsipper) (Kymlicka 2002: 220.). Staten er nøytral overfor disse.

Walzer skriver for eksempel at det er avgjørende å verne om en særegen forståelse mellom samfunnsmedlemmer ved hjelp av grenser (Walzer 1983: 39). Dette fordi den kollektive bevisstheten – skapt av felles forståelse for språk, historie og kultur – skaper et stabilt grunnlag for å dele goder. Uten grensesetting ville ikke denne kollektive bevisstheten, og dermed grunnlaget for samfunnet, kunne oppfattes som stabilt. Walzer fastholder imidlertid at nasjonal karakter er en myte, men at dette ikke forandrer at medlemmer innenfor et historisk samfunn deler forståelse og instinktive oppfatninger som det er viktig å bevare.

For å få fram hvordan immigrasjonskontroll er nødvendig på grunn av det politiske samfunns karakter, sammenligner Walzer samfunnet med mindre enheter. Sammenligning med nabolaget viser, i følge Walzer, hvordan et samfunn med manglende grensekontroll ikke er ønskelig. Walzer skriver her at nabolaget er en tilfeldig sammenslutning av mennesker som ikke har organiserte juridiske regler for adgang og eksklusjon (Walzer 1983: 36). Mennesker velger nabolag, og blir ikke valgt. Her er det markedet som styrer. Walzer er enig med Sidgwick om at dette ikke er en egnet struktur for staten (ibid.: 37). Hovedargumentet for dette er at det ikke er noen patriotisk følelse som knytter medlemmer av et nabolag sammen. Dermed mener Walzer at dersom stater var som store nabolag, ville nabolag bli som små stater eller "petty fortresses" (ibid.: 38–39). Medlemmene ville organisere seg for å forsvare sin lokale politikk og kultur. Walzer hevder at det kun er nasjonalisering av velferd som gjør at nabolag er åpne for alle som velger å komme inn.

Miller (2005) skriver også om hvordan det er legitimt og verdifullt for en befolkning å begrense innvandring for å beskytte det den holder for å være samfunnets felles kultur. Han innrømmer at det er mange faktorer som påvirker denne utenfor politikken kontroll, og at han ikke argumenterer for kulturell rigiditet. Videre mener at han nasjonale identiteter er mytiske. Likevel er det, i følge Miller, naturlig for borgere å forsøke å bevare en viss kultur og identitet, fordi det skaper viktige følelser av kontinuitet – følelser som har en moraliserende effekt, for eksempel i at vi ønsker å leve opp til våre forfedres dyder. Bevaring av språk mener han her er et av de kulturelle elementene som innvandring utfordrer. Dette for eksempel fordi innvandrere gjerne har sterkere insentiv for å bruke internasjonalt store språk, som engelsk, enn å lære seg lokale språkene. Hvor restriktiv innvandringspolitikken må være for å oppnå kulturell

kontinuitet mener imidlertid Miller er et empirisk spørsmål som varierer mye fra case til case.

Meilander (2000) skriver i denne sammenhengen at man kan kritisere Miller for å antyde at nasjonale identiteter blir skapt på et slags demokratisk vis. Dette fordi det er åpenbart at få, om noen, nasjonale identiteter ble skapt på denne måten. De ble heller skapt, og ofte påtvunget befolkningen, av politiske eliter. Meilander mener likevel nasjonale identiteter henter sin legitimitet ved at mennesker fortsetter å anse dem som meningsfulle, og ved at de har rot i visse fakta. I hvilken grad immigrasjon skal reguleres for å bevare identiteter og kultur mener han imidlertid avhenger av forholdet mellom kultur og politikk, som er komplekst, og forskjellig fra land til land.

Både Walzer (1983) og Miller (2005) innrømmer imidlertid at stater har et visst moralsk ansvar overfor flyktninger. Dette gjelder for eksempel mennesker som er utsatt for politisk og religiøs forfølgelse, og som derfor har behov for samfunnsmedlemskap i seg selv. Etisk-politiske argumenter spiller imidlertid en stor rolle i forståelsen av dette. Walzer hevder for eksempel at vi kan ha samme plikter overfor enkelte flyktninger som medborgere, dersom vi føler etniske eller ideologiske bånd til dem. Dersom antallet blir for stort, er det videre naturlig for Walzer å velge de som har en så direkte tilknytning til vårt levesett som mulig. Miller mener at selv om det ideelt sett kunne være ønskelig å kreve av hver stat at de skulle ta imot et bestemt antall flyktninger, for eksempel, for eksempel ut fra BNP, så blir dette umulig i praksis på grunn av kulturelle vurderinger. Dette må, i følge Miller, derfor bestemmes gjennom nasjonale beslutningsprosesser.

Med andre ord mener Walzer (1983) at medlemskapskriterier kan dannes og begrunnes i en tilknytning dersom medlemmer føler et moralsk utenforstående grupper – for eksempel ved at disse regnes som "etniske slektninger" (ibid.: 41). Dermed kan staten, i følge Walzer, sammenlignes med familier, som også føler et moralsk ansvar overfor spesifikke individ utenfor husholdningen. Dersom fellesskapet oppfatter det som nødvendig, vil staten, i likhet med husholdningen, slippe inn utenforstående mennesker for å gi dem nødvendig hjelp og støtte.

2.2.3 Veloverveide argumenter

Synet på rettferdighet og viktigheten av samfunnet som et lukket system, gjør at argumenter for samfunnets langsiktige interesse enkelt og legitimt kan trumfe moralske argumenter ut fra det kommunitaristiske perspektivet. Realpolitiske, veloverveide og etisk-politiske argumenter glir imidlertid som vi allerede har sett ofte over i hverandre.

For eksempel anser Walzer prinsippet om gjensidig hjelp (uavhengig av grenser) som viktig, men svært begrenset. Stater plikter å hjelpe "fremmede" dersom det er stort behov for dette, men bare dersom risikoene og kostnadene er relativt lave. Denne understrekningen av risiko og kostnad for det eksisterende samfunnet kan vel først og fremst kalles realpolitisk. Det kan imidlertid også ses som knyttet til at samfunnet bør handle etter sin egen beste langsiktige interesse – altså et veloverveid argument.

Et annet argument som kan knyttes til samfunnsfellesskapets langsiktige interesse er Walzers forståelse av territoriet. Han anerkjenner at dette nødvendigvis må åpnes for trengende "fremmede" (ibid.: 44). Dette kommer imidlertid an på territoriet og befolkningstettheten, hevder han. Noe som i seg selv kan ses som et veloverveid hensyn. Her bruker han "White Australia"-politikken som eksempel på urettferdig politikk.¹⁵ Dette med bakgrunn i de store ressursene og det store landområdet Australia regjerer over. Walzer påpeker imidlertid at han ikke støtter Hobbes syn om at et hvert menneske har rett til å søke det det trenger for å overleve, så lenge det ikke går utover det andre trenger for å overleve. Han mener derimot at vi også må inkludere "levesettet" og "livsplanene" som er formet av det "historiske samfunnet" – altså en etisk-politisk side (ibid.: 47). Når heller ikke "levesett" kunne hevdes å være truet på grunn av innvandring til Australia, kunne imidlertid heller ikke dette forsvare "White Australia" i følge Walzer.

Miller (2005) mener også befolkningsstørrelse er et avgjørende argument for å begrense innvandring. Globalt, mener Miller det er viktig at overbefolkede land innfører tiltak for å begrense befolkningsøkningen, slik India og Kina har gjort de siste tiårene. Dersom mye av denne "overskuddsbefolkningen" "eksporteres", mister disse statene, i følge Miller, insentiv til å sette i gang slike tiltak som vil gagne oss alle (ibid.: 201). Nasjonalt mener Miller stater har en naturlig rett til å velge selv hvordan de vil regulere befolkningsstørrelsen, både ut fra økologiske, men også kulturelle hensyn. Her ser vi igjen en blanding av veloverveide, realpolitiske hensyn og etisk-politiske hensyn.

Også Walzer har *antall* som et viktig stikkord. Med hensyn til flyktninger mener han det oppstår et dilemma mellom det faktum at alle må ha et sted å leve som er rimelig trygt, men at denne retten aldri kan avkrevs et bestemt vertsland. Dilemmaet blir dempet av asylretten, som muliggjør at individ som har kommet seg i sikkerhet i et

¹⁵ "White Australia" er en betegnelse på ulik politikk som favoriserte hvite europeiske immigranter. Politikken ble gradvis avvirket mellom 1949 og 1973 (Department of Immigration and Border Protection 2009).

land, ikke kan sendes tilbake til et land der det er sannsynlig at de vil bli forfulgt. Walzer mener likevel at dette prinsippet bare kan gjelde for individ, når antallet er lite. Blir antallet stort er ansvaret vårt begrenset – men Walzer har ingen svar på hvordan det skal begrenses.

Med hensyn til økonomiske immigranter skriver Walzer (1983) at samfunn har svært begrenset moralsk plikt. Her går han lengre enn Sidgwick's påstand om at immigrasjon kan begrenses så snart den går ut over de eksisterende medlemmenes levestandard (ibid. 48). Walzer mener man også kan begrense innvandring lenge før dette, så lenge samfunnet er villig til å eksportere litt av sin "overfløydige rikdom" til trengende utenfor landets grenser. Understrekingen av de eksisterende samfunnsmedlemmenes levestandard som mål, kan her ses om veloverveid.

Siden hensynet til det eksisterende, lukkede, samfunnsfellesskapet har forrang, kan det selvfølgelig være høyaktuelt å underbygge kommunitaristiske argumenter med resultater fra empiriske studier, som for eksempel viser negativ økonomisk effekt av innvandring. Dette kan dreie seg om at arbeidsinnvandring kan ha negativ effekt på lønnsutvikling blant ikke-innvandrere (Bratsberg, Raaum, Røed og Schøne (2010). Eller at noen innvandringsgrupper har lavere yrkesdeltagelse enn ikke-innvandrere (Galloway 2006)).

2.2.4 Oppsummering

I sum ser vi her hvordan det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet åpner for en rekke argumenter mot innvandring. Dette fra et utgangspunkt i samfunnsfellesskapet, dets viktighet og funksjon. Ut fra dette blir rettferdighetsprinsipper, som hos Rawls', lite fruktbare generelt, men spesielt i en global forstand. Dette fordi spørsmål om rettferdighet blir kulturelt betingede spørsmål. Noe som åpner for at samfunn legitimt kan og bør begrense innvandring nettopp for å bevare et fellesskap. Dette inkluderer å begrense innvandring ut fra etisk-politiske hensyn – for eksempel når det gjelder å bevare kulturelle fellesskap, og veloverveide hensyn – for eksempel knyttet til samfunnsfellesskapets ressurser og befolkningsstørrelse.

2.3 Indikatorer på en liberalistisk/universalistisk forståelse versus en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse

Jeg har nå gått gjennom argumentene som teoriene kan medføre, og sortert disse ved hjelp av Baders argumentasjonskategorier. I det følgende vil jeg sette opp indikatorer

som kan brukes til å identifisere en liberalistisk/universalistisk forståelse versus en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse i analysen av datamaterialet. I denne sammenhengen er det verdt å understreke at operasjonaliseringen av studiens analyseverktøy ikke gir seg selv. Her finnes derimot flere mulige alternativer, og denne studien representerer i så måte en prøvende tilnæringsmåte.

Siden dette er en kvalitativ studie – hvor datamaterialet er begrenset i omfang – er det ikke nødvendig at indikatorenes presisjonsnivå er så stramt at mye informasjon utelukkes. Denne studien kan uansett ikke ha som mål å generalisere funnene. Samtidig er tilnærmingen uprøvd, og det kan derfor være fornuftig å gå bredt ut. Etter hvert som man får mer erfaring og kunnskap, kan tilnærmingen deretter innsnevres for å bli mer treffsikker. I den reelle innvandringsdebatten er det videre vanskelig å si med sikkerhet hvilke begrunnelser som kan ligge bak enkeltutsagn. I sum ser jeg det derfor som mest hensiktsmessig å spesifisere indikatorer med et noe lavere presisjonsnivå.

For å lettere forstå målene og tiltakene partiene presenterer, vil jeg først forsøke å etablere et referansepunkt for analysen der jeg presenterer hvilken politikk de to teoretiske perspektivene sannsynligvis ville implisere. Deretter vil jeg gå inn på hvilke typer utsagn som kan samsvare med en liberalistisk/universalistisk forståelse versus en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse. I det sistnevnte vil jeg ta for meg hver av argumentasjonskategoriene etter tur.

2.3.1 Indikatorer på en liberalistisk/universalistisk innvandringspolitikk

Som vi har sett ovenfor legger et liberalistisk/universalistisk perspektiv vekt på individets frihet, inkludert friheten til å velge selv hvor og hvordan man vil leve sitt eget liv. Dette favoriserer en innvandringspolitikk med få begrensninger for individets bevegelsesfrihet, så fremt ikke vitale interesser trues i mottakerlandet. Tiltak og mål i tråd med dette vil altså forsøke å oppnå åpnere grenser. Her vil det være snakk om tiltak og mål som setter individet i høysetet.

2.3.2 Indikatorer på en kommunitaristisk/partikularistisk innvandringspolitikk

Ut fra en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse er det – i stedet for individets interesser – fellesskapets interesser som står i høysetet. Spesielt må lokalsamfunnets verdier og kultur beskyttes, noe som gjerne impliserer en begrensning av innvandringen og en restriktiv innvandringspolitikk. I reguleringen vil man spesielt legge vekt på

overenstemmelse i kultur, språk og tradisjoner mellom innvandrerne og mottakersamfunnet.

2.3.3 Indikatorer innen moralske argumenter

De liberalistiske/universalistiske moralske argumentene bygger på oppfatningen av at man har et moralsk ansvar overfor medmennesker. Dette er rotfestet i liberalismens prinsipper om individets ukrenkelighet og likebehandling, uttrykt i de internasjonale menneskerettighetene. Argumenter som går ut på bevegelsesfrihet, global ulikhet¹⁶ og den enkelte innvandrers behov for opphold kan også regnes til disse.

Indikatorer på en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse vil generelt være argumenter ut fra hensynet til særinteressene. I kategoriene ovenfor vil dette primært si etisk-politiske eller veloverveide argumenter, og en mangel på moralske argumenter utover prinsippet om gjensidig hjelp.

2.3.4 Indikatorer innen etisk-politiske argumenter

Indikatorer på en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse er argumenter og referanser som er relatert til bevaring av en felles forståelse for språk, historie og kultur – altså argumenter om at innvandring bør reguleres ut fra hensyn til en felles oppfattelsen av det gode liv, eller en felles kultur.

¹⁶ Som jeg beskriver ovenfor er Pogge inne på at omfanget av fattigdom eller ulikhet globalt kan være et argument for å prioritere og hjelpe mennesker der de er framfor innvandring. Dette kan ses som liberalistisk/universalistisk fordi det tar hensyn til at alle mennesker ideelt sett bør ha muligheten til å leve der de ønsker å være, framfor å emigrere. Noen vil imidlertid gjøre dette til et ensidig argument mot innvandring også. Dette ved å mene at det eneste riktige er å forsøke å hjelpe flest mulig med de ressursene man rår over, og at denne veien går gjennom å hjelpe folk der de er framfor å tillate innvandring. Denne tankegangen passer imidlertid ikke direkte inn i verken det liberalistiske/universalistiske perspektivet eller det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet slik jeg setter det opp her. Det er heller en utilitaristisk tankegang, som denne studien ikke har som mål å gå dypere inn i. En tredje mulighet er å bruke omfanget av global ulikhet som et argument for stengte grenser på grunn av antall alene. Dette argumentet kan passe i et kommunitaristisk/partikularistisk perspektiv. Med andre ord må alle referanser til global ulikhet, eller fattigdom, i datamaterialet tolkes med omhu.

Indikatorer på en liberalistisk/universalistisk forståelse vil være referanser og argumenter som bygger på at staten ikke skal favorisere en viss forståelse av det gode liv utover de universelle verdiene i dette perspektivet.

2.3.5 Indikatorer innen veloverveide argumenter

I kategorien veloverveide argumenter er det en indikator på en liberalistisk/universalistisk forståelse dersom det refereres til interesser utover "vår interesse" - altså også til potensielle innvandreres interesser. Referanser til begrensning av antall innvandrere på grunn av kostnader eller belastninger for mottakerlandet kan derimot forstås i kommunitaristisk/partikularistisk retning.

2.4 Forventninger til funn ut fra tidligere forskning

I lys av den tidligere forskningen kan forventningene til funn knyttes til de partipolitiske skillelinjene på feltet. Samtidig viser både kapittel 3 i denne studien og den tidligere forskningen at det kan være formålstjenlig å se asyl- og flyktingedebatt og arbeidsinnvandringsdebatt hver for seg. Dette fordi spørsmålene knyttet til de to sidene gjerne er adskilt i den praktiske debatten. Denne delingen vil derfor bli brukt her og gjennom analysen og drøftingen nedenfor.

2.4.1 Asyl- og flyktingedebatten

En fellesnevner for studiene til Tjore (1997), Varland (1998) og Hagelund (2003) er at de alle antyder en partipolitisk skillelinje i asyl- og flyktingedebatten på 90-tallet mellom H, Ap og FrP på den ene siden og resten av partiene på den andre. Her viser Tjore (1997) og Varland (1998) hvordan de førstnevnte partiene i større grad fokuserte på kontroll ut fra "pragmatiske begrunnelser" relatert til for eksempel økonomi og effektivitet. Begrunnelser som i denne studien kan fortolkes som veloverveide argumenter for å kontrollere innvandring, og som dermed er i samsvar med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. De andre partiene kom i større grad med "moralske begrunnelser", som i denne oppgaven kan fortolkes som moralske argumenter i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Varland (1998) og Hagelund (2003) viser også til en annen skillelinje, der FrP står på den ene siden og alle de andre partiene står på den andre. Hagelund (2003) skriver her at FrP ofte har fungert som en personifisering av det som ikke er akseptabelt. For eksempel gjennom påstått "flørting" med xenofobi og rasisme. Dette

ved at FrP bidro til å ta inn kulturelle forskjeller i innvandringsdebatten fra 1993 av (Hagelund 2003: 110-116). Det sentrale argumentet for FrP var her at motsetninger og konflikter mellom ulike etniske, kulturelle og religiøse grupper i Norge måtte unngås. Derfor måtte innvandrerne tilpasse seg norske normer og verdier gjennom en strengere integreringspolitikk, samtidig som man tok inn et mer begrenset antall innvandrere (ibid.). Varland (1998) viste på sin side hvordan FrPs ensidige "pragmatiske" argumentasjon mot innvandring ble kritisert av de andre partiene.

Hagelund (2003) mente imidlertid at denne skillelinjen hadde forandret seg noe, ved at samarbeid med FrP generelt var i ferd med å bli mer stuerent – også på innvandringsfeltet. En av grunnene til dette mente hun lå i en generell trend i debatten: Økende fokus på "realisme" og "snillisme" hadde gjort FrPs innvandringskritiske linje mer legitim og "mainstream"¹⁷ (Hagelund 2003: 260). Samtidig pekte Hagelund på at den såkalte "flyktningeopposisjonen" så ut til å ha mistet sin kraft og blitt borte (ibid: 137).

Aardal og Valen (1995: 177) viste for øvrig allerede i 1995 til et stort potensiale til velgergevinst i innvandringsfiendtlige holdninger. Hagelund (2003: 133) antydte at slike overveielser kunne ha ført til at andre partier – for å hindre velgertap til FrP – hadde fulgt etter FrPs politikk på enkelte områder, selv om disse partiene selv benektet dette. Nettopp for å hindre velgertap til FrP. Dette er i så fall en trend som kan ha fortsatt, siden FrP fortsatte å øke oppslutning i både storting-, fylkes- og kommunestyrevalgene fra 1999 og fram til nedturene i 2011 og 2013. Resultatene i masteroppgaven til Kamilla Simonnes (2011) tyder på nettopp dette – ved å antyde at Ap og Høyre nærmet seg FrP i innvandrings- og integreringspolitikken mellom 1985 og 2009.

Nedgangen i FrPs valgoppslutning i 2011 kan imidlertid blant annet knyttes til at partiet havnet på defensiven i innvandringssspørsmål på grunn av Maria Ameli-saken og terrorangrepet 22. juli (Figenschou og Beyer 2014: 43-44). Den videre nedgangen i valgoppslutning gjør dermed at man kan stille spørsmålstegn ved om ikke partiets dominans i innvandringsdebatten er i ferd med å bli utfordret (ibid.: 44). Jeg antar

¹⁷ "Snillisme" definert som: "mistaken kindness" through being excessively understanding and accomodating. Politically it has been used with particular reference to the welfare state that in its eagerness to be good, shies away from making demand on people, particularly immigrants, but also dependants on social security and criminals" (Hagelund 2003: 196).

imidlertid at dette ikke hadde noen betydelig effekt innen den politiske adgangsdebatten i perioden 2011-2013 i sin helhet. Først og fremst fordi 22. juli førte til andre samfunnsdebatter enn adgangsdebatt.

Asyl- og flyktningpolitikken har samtidig gått i restriktiv retning i perioden denne studien tar for seg. Dette ved at høye ankomsttall både i 2002 og 2008 ble møtt med en serie restriktive tiltak (Brekke 2004, 2009) – noe som Brekke et al. (2010: 17) beskriver som et resultat av norske myndigheters ”økende instrumentalitet og styringsvilje på innvandringsfeltet”, i tillegg til en økende vektlegging av nasjonale interesser (ibid.). Dette kan bety at debatten har endret seg i en partikularistisk retning. Videre kan det at sikkerhet kom inn i innvandringsdebatten etter terrorangrepene i USA i 2001 ha hatt samme virkning. Selv om dette aspektet ikke har vært like uttalt i Norge som andre steder (ibid.: 18).

I lys av den tidligere forskningen på feltet er det dermed rimelig å forvente at forslagene og argumentene til de resterende partiene vil være i større overenstemmelse med FrP i stortingsdebatten og 2013- programmene enn i 2001- programmene. Det vil si en dreining i debatten i retning av det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet, med større innslag av veloverveide og etisk-politiske argumenter og referanser mot innvandring.

2.4.2 Arbeidsinnvandringsdebatten

Med hensyn til arbeidsinnvandring viste, som nevnt, Hagelund at saken var en annen. Høyre inntok en svært arbeidsinnvandringsvennlig posisjon foran valget i 1999. Dette førte til at den tradisjonelle skillelinjen mellom arbeiderinteresser, frontet av Ap, og arbeidsgiverinteresser, frontet av Høyre, ble gjenopprettet innenfor innvandringspolitikken. Høyre og deres meningsfeller argumenterte for arbeidsinnvandring ut fra økonomiske (veloverveide) og verdibaserte (moralske) argumenter, mens Arbeiderpartiet og deres meningsfeller argumenterte ut fra bekymring for effekten av arbeidsinnvandring på arbeidsmarkedet innad i det eksisterende fellesskapet – altså veloverveide/realpolitiske argumenter mot innvandring. På bakgrunn av den konstante økningen i arbeidsinnvandring, som har fortsatt siden den gang, melder imidlertid spørsmålet seg om hvordan denne debatten har fortsatt å utvikle seg. Økningen de siste årene har dekket behov for arbeidskraft, men samtidig skapt bekymring for for eksempel sosial dumping, og for bærekraften til

velferdsstaten i turbulente økonomiske tider internasjonalt (Brochmann og Hagelund 2010: 281).

Dersom man tolker økningen i arbeidsinnvandring og mangelen på nye restriksjoner som en seier for arbeidsinnvandringsvennlige argumenter, kan det tyde på at partiskillelinjene har blitt mindre klare gjennom perioden. På bakgrunn av dette vil det være naturlig å forvente større innslag av liberalistiske/universalistiske argumenter i analysen av stortingsdebatten og 2013-programmene enn i 2001-programmene. Det betyr at de tradisjonelle veloverveide/realpolitiske argumentene mot arbeidsinnvandring er nedtonet.

2.5 Oppsummering

Med dette kapitlet har jeg satt opp teoretiske referansepunkter for den empiriske analysen. De teoretiske perspektivene har blitt presentert, men for å knytte disse nærmere den komplekse debatten i den virkelige verden, strukturerte jeg perspektivene i tråd med Baders argumentasjonskategorier: moralske argumenter, etisk-politiske argumenter og veloverveide argumenter. I denne prosessen trakk jeg ut argumenter fra teoriene, og viste slik hvilke implikasjoner disse har i de ulike argumentasjonskategoriene. Etter den teoretiske gjennomgangen fullførte jeg tilnærmingen ved å konstruere indikatorer på bakgrunn av teoriene og argumentasjonskategoriene. Før jeg til slutt utledet forventninger til funn basert på tidligere forskning. Her kom jeg fram til forventninger om at argumenter i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet kan ha fått en sterkere posisjon i asyl- og flykntingdebatten, mens argumenter i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet kan ha fått en sterkere posisjon i arbeidsinnvandringsdebatten.

3. Bakgrunn

Før den empiriske analysen er det naturlig å nevne hva som har kjennetegnet den norske innvandringsdebatten i et historisk perspektiv. De store linjene og den historiske konteksten kan nemlig vise hvilke faktorer som har endret debatten og politikken over tid, og slik danne et viktig bakteppe for analysen i oppgaven. Overordnet kan vi si at viktige faktorer har vært internasjonal utvikling i innvandringspolitikken, migrasjonsmønstre, innvandringssammensetning, behov i arbeidsmarkedet og bekymringer for sosiale problemer. I sum understreker dette relevansen av nye studier

av innvandringsdebatter generelt. For kort å undersøke relevansen av teorigrunnet og argumentasjonskategoriene ovenfor er det imidlertid også avgjørende at det finnes indikatorer på at teoriene og argumentasjonskategoriene faktisk kan kaste lys over debatten. Gjennomgangen blir gjort kronologisk.

3.1 Etterkrigstida

Etterkrigstida førte med seg store endringer i immigrasjonskontrollen i Norge. Etter å ha bygd opp en immigrasjonskontroll i mellomkrigstida der sikkerhetshensyn og såkalte uønskede fremmede¹⁸ stod sentralt, ble det etterhvert i praksis fri innvandring til Norge igjen (Brochmann 2010: 24). Individets behov for beskyttelse og behovet for arbeidskraft stod nå i sentrum. Sammenlignet med teorigrunnet ovenfor kan man derfor si at denne utviklinga representerte en dreining i liberalistisk/universalistisk retning. Dette vil jeg komme nærmere inn på nedenfor.

I 1956 var den fullstendige nye fremmedloven ferdig.¹⁹ Her ble for det første, restriksjonene for arbeidsinnvandring mye mindre strenge. Dette hadde sammenheng med argumenter om økonomisk behov for arbeidskraft og den generelle internasjonale føringen om liberal flyt av varer og arbeidskraft fra OEEC (senere OECD). Den første stortingsmeldingen om en samlet arbeidsmarkedspolitikk fra 1969 viser også hvordan denne holdningen til internasjonal arbeidsmigrasjon lenge ble opprettholdt i Norge. Her er det påfallende hvordan individet settes i fokus, slik det gjøres i de liberalistiske/universalistiske tekstene ovenfor:

Regjeringen er av den oppfatning at den innvandringspolitikken som Norge har fulgt de siste år har vært riktig og bør fastholdes. Ut fra det grunnsyn at internasjonalt samarbeid og internasjonal kontakt og utveksling bør møte minst mulig restriksjoner og hindringer og at den individuelle arbeidstaker og arbeidsgiver bør ha størst mulig frihet til å inngå arbeidsavtaler (St.meld. nr 45 (1968–1969): 59 i Tjelmeland 2003: 81).

I den påfølgende stortingsdebatten ble heller ikke arbeidsinnvandring nevnt med ett ord. Man så det altså ikke som nødvendig å problematisere tilstedeværelsen av utenlandske arbeidere i Norge. Dette kan imidlertid ses i lys av at det dreide seg om et lavt antall arbeidsinnvandrere i en tid der den ekspanderende industrien tok unna det som var av arbeidskraft. Med andre ord var det lite som gav grobunn for veloverveide

¹⁸ Jesuitter og sigøynere ble for eksempel nektet adgang til riket.

¹⁹ Dette avsnittet er basert på Tjelmeland (2003: 78–81).

argumenter mot innvandringen. I etisk-politisk lys må det påpekes at innvandrerne i hovedsak kom fra Nord-Amerika, Norden og resten av Nordvest-Europa,²⁰ Altså kulturer nær den norske. Likevel var utviklingen tydelig i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet ovenfor.²¹

For det andre ble FNs flyktningdefinisjon fra 1951-konvensjonen tatt med og spesifisert i den nye fremmedloven.²² På dette tidspunktet hadde imidlertid den norske staten allerede begynt å ta ansvar for mottak av flyktninger fra det krigsherjede Europa. Dette i motsetning til før krigen, da hjelp til flyktninger hadde blitt overlatt til frivillige organisasjoner. I kontekst av den kalde krigen ble flyktninger fra kommunistiske styresett i Øst-Europa nå nærmest automatisk godkjent som flyktninger. Spesielt var dette tilfellet da Norge tok i mot 1555 Ungarere i 1956 og 1957. Denne innvandringen førte i all hovedsak ikke til debatt. Moralske argumenter gjennomsyret politiske dokumenter om flyktninger, og i den grad det var bekymring, var dette knyttet til et begrenset boligmarked. Slik sett kan man hevde at liberalistiske/universalistiske tankene fikk dominere innvandringsdebatten.

Dette må imidlertid også ses i sammenheng med at det dreide seg om et relativt lavt antall flyktninger, der det i stor grad dreide seg om kvoteflyktninger²³. Flyktningene var videre enkle å definere som offer for ikke-demokratiske krefter. I tillegg til dette var det – sammenlignet med i dag – et begrenset velferdstilbud staten stilte opp med for flyktningene. De fikk hjelp til å finne bolig og arbeid, men for eksempel fikk få tilbud om norskkurs. Dermed berørte ikke denne innvandringen politikken på samme måte som i dag, og det var også her liten grobunn for veloverveide/realpolitiske argumenter mot å ta imot flyktningene. Samtidig var det dominerende synet at assimilering ville komme naturlig gjennom arbeidshverdagen. Dermed ville heller ikke flyktningene være utfordrende etisk-politisk.

²⁰ 84,2 % av alle utlendinger i Norge i 1970 kom fra disse områdene. Dette tallet hadde for øvrig holdt seg rimelig stabilt i perioden 1946-1970 (Tjelmeland 2003:83, egne utregninger). Til sammenligning kom 54 % av alle utenlandskfødte i Norge fra Europa ved inngangen av 2013 (IMDI 2014).

²¹ I samme ånd ble også den nordiske passunionen etablert på 1950-tallet. Denne sikret blant annet nordiske statsborgere retten til å bosette seg i hvilket som helst nordisk land.

²² Dette avsnittet baserer seg på Tjore (1997: 24–28).

²³ Dette avsnittet støtter seg på Brochmann og Hagelund (2010: 224–225).

3.2 Innvandringsstopp

Når det gjelder innvandringssammensetningen og –antallet kan 1967 ses på som et vendepunkt. Ikke bare var dette året det første siden 1930-tallet hvor antallet immigranter var betydelig høyere enn antallet emigranter (cirka 2400 personer), men i årene som fulgte økte arbeidsinnvandringen fra middelhavsområdet, Afrika og Asia (Carling 1999). Dette skyldtes de nye arbeidsmigrantene, eller "fremmedarbeiderne" som de ble kalt, som i all hovedsak begynte å komme til Norge fordi mer attraktive land i Europa hadde begynt å stramme inn innvandringspolitikken (Brochmann 2003: 137). Det tidligere fokuset på individet og arbeidsmarkedets behov måtte følgelig etter hvert vike. I lys av teoriene og kategoriene over fikk spesielt veloverveide argumenter i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet etter hvert mer vind i seilene, dog med store unntak.

I 1971 kom vendepunktet i den norske arbeidsinnvandringspolitikken.²⁴ Danmarks innføring av innvandringsstopp, og den påfølgende økningen i arbeidsinnvandringen til Norge, spesielt fra Pakistan, skapte nå kraftige reaksjoner i norsk presse og politikk. På rekordtid ble det satt i verk tiltak for å begrense arbeidsinnvandringen. Med dagens tall i minne kan dette virke underlig, da antallet yrkesaktive utlendinger i Norge *kun* steg fra 16 595 til 19 472 fra 1970 til 1971 (Tjelmeland 2003: 118). Derfor er det viktig å se dette i sammenheng med at arbeidsinnvandringen tidlig på 70-tallet i hovedsak samlet seg i Oslo-området, at de kom fra nye land i norsk innvandringssammenheng og at flere europeiske land hadde begynt å stramme inn på innvandringen. I Norge var myndighetene nå redde for at Norge skulle bli "en frihavn i et ellers restriktivt europeisk farvann" (Brochmann 2003: 138). Dette til tross for den økonomiske veksten arbeidsinnvandringen hadde bidratt til.

I 1975 ble det innført en midlertidig "innvandringsstopp"²⁵. Dette hadde sin bakgrunn i bekymringer for levekår og arbeidsvilkår hos de allerede ankomne arbeidsinnvandrerne, effekten på lønns- og arbeidsvilkår for norske arbeidstakere og nye sosiale problemer. Bekymringene var dels framskrevne, basert på erfaringer i andre land i Europa, og dels basert på tendenser man så i Norge. Alle partiene var enige om den midlertidige stoppen. Dette for å gi myndighetene en mulighet til å utforme en

²⁴ Dette avsnittet bygger på Tjelmeland (2003:115–118).

²⁵ Dette avsnittet bygger på kapittel 3 i Hagelund (2003).

politikk som kunne møte de uheldige sidene ved innvandringen. Bratteli-regjeringen selv understreket hvor viktig det var å motvirke forskjellene mellom majoriteten og innvandrerbefolkningen med en aktiv velferdspolitik. Innvandringsstoppen ble imidlertid forlenget før den til slutt ble gjort permanent i 1981.

I realiteten var det likevel ikke snakk om å stanse innvandringen helt, men å regulere den. I praksis var den viktigste konsekvensen, og målet, at innvandringen av ufaglært arbeidskraft fra utviklingsland ble stoppet. Det var likevel fortsatt de samme mulighetene for nordiske borgere, asylsøkere, familiemedlemmer av allerede innvandrede mennesker, studenter og eksperter det var spesielt behov for på arbeidsmarkedet. Videre gjorde oljefunnene i Nordsjøen at Norge, i motsetning til sine europeiske naboer, fortsatte å oppleve økonomisk vekst og behov for arbeidskraft. Derfor ble det blant annet åpnet for at utenlandske selskaper i oljeindustrien kunne rekruttere utenlandsk arbeidskraft på korttidskontrakter, uten at disse ble definert som innvandrere.

I lys av teoriene og argumentasjonskategoriene ovenfor tegner innvandringsstoppen et tvetydig bilde. På den ene siden ønsket man å fortsette arbeidsinnvandringen i sektorer der det var spesielt behov for arbeidskraft – altså å vektlegge veloverveide, men også moralske argumenter, for noe arbeidsinnvandring. På den andre siden fikk hensynet til det eksisterende samfunnet forrang foran hensynet til det mange mente var et generelt behov for arbeidskraft totalt, og de utenforstående arbeidsmigrantenes behov for arbeid. Dette med bakgrunn i bekymringer for levekår og arbeidsvilkår hos de allerede ankomne arbeidsinnvandrerne, effekten på lønns- og arbeidsvilkår for norske arbeidstakere og framvekst av nye sosiale problemer. Altså var det veloverveide/realpolitiske argumenter mot innvandring som fikk avgjørende betydning. Disse var også kanskje støttet opp av en etisk-politisk side ved at de nye innvandrerne kom fra folkegrupper som hittil var ukjente i Norge, mens nordiske borgere fortsatte å ha fri adgang.

Denne tvetydigheten kan vi finne igjen i de ulike politiske grunnholdningene til innvandringsstoppen, som også har fulgt debatten siden. Høyre var prinsipielt positive til arbeidsinnvandringen – både som en mulighet for Norge til å skaffe nødvendig arbeidskraft, men også som en mulighet for ”mennesker fra fattige land som ønsker å ta del i de mulighetene for velstand vi er så heldige å ha i Norge” (Sigrid Utkilen, Høyre,) sitert i Brochmann og Hagelund 2010: 229–230)). Venstresida var mer opptatt av

arbeidsinnvandringen som et sosialt problem, som dreide seg om å utnytte billig arbeidskraft og dårlige levekår for arbeidsinnvandrerne i Norge (ibid.).

3.3 Ny innvandringssammensetning

Perioden mellom 1975 og 1990 førte med seg nye innvandringsmønstre.²⁶ Innvandringsstoppen førte ikke til at antallet innvandrere gikk merkbart ned, men sammensetningen endret seg. Den tidligere mannsdominerte arbeidsinnvandringen ble nå supplert med kvinner og barn gjennom familieinnvandring. På slutten av 1970-tallet begynte samtidig asylsøkere å komme til Norge på eget initiativ, i motsetning til kvoteflyktingene som det var erfaring med fra tidligere. Gjennom 1980-tallet økte også tallet på asylsøkere kraftig. Økningen av asylsøkere og familieinnvandrere førte blant annet til større bekymringer for innvandrernes boligsituasjon og for velferdsstatens mulighet til å ta innvandrerne under sine vinger. Dette var knyttet til at den nye innvandringen inkluderte kvinner og barn, og slik nå berørte en rekke nye politikkområder.

På grunn av denne utviklingen kom innvandringspolitikken inn på den politiske debattarenaen med en helt annen kraft enn tidligere.²⁷ Dette skjedde ved at Fremskrittspartiet gjorde asylsøkere til et hovedtema ved kommune- og fylkestingsvalgkampen i 1987. Med denne strategien sikret de seg 12 % av stemmene og gjorde sitt beste valg til da. Hovedproblematiseringen dreide seg om kostnaden av innvandring for velferdsstaten. Med denne tankegangen argumenterte partiet for at velferdsstaten var urettferdig og prioriterte innvandrere foran skattebetalerne. I lys av teoriene ovenfor brakte FrP et tvetydig engasjement inn i innvandringsdebatten. Som selv titulert liberalistisk parti begynte FrP å erklære at de prinsipielt var for arbeidsinnvandring med partiprogrammet i 1985. Argumentet om at det ikke var riktig av velferdsstaten å bruke for mye av skattebetalernes penger på utlendinger, tegner likevel et partikularistisk bilde, der det sentrale er prioritet av medborgere, noe som støttes opp med veloverveide argumenter om at innvandringen koster for mye for det eksisterende samfunnet, og derfor må begrenses.

²⁶ Dette avsnittet bygger på Brochmann (2003: 150–196).

²⁷ Dette avsnittet bygger på kapittel 4 i Hagelund (2003).

3.4 1990-tallet

1990-tallet brakte med seg store endringer til Europa, og dette hadde effekt både på migrasjonsmønstrene og innvandringspolitikken²⁸. Først førte jernteppet fall til en massiv migrasjonsøkning fra øst til vest. Deretter utviklet de etniske konfliktene på Balkan seg til opprivende krigshandlinger som drev millioner av mennesker på flukt. Samtidig etablerte EU det indre marked i 1993, noe som blant annet innebar nedbygging av grensekontroll og økt bevegelighet av arbeidskraft. Dette førte i sin tur til at harmonisering av innvandringspolitikken kontra tredjelandsborgere fortsatte å presse seg fram innenfor samarbeidet. I dette bildet var kontrollspørsmål og asyldebatt dominerende. Pågangen av asylsøkere ble forsøkt begrenset med nye midler. Flyktninger skulle gis midlertidig beskyttelse, returspørsmål kom i forgrunnen, og landene skulle satse på å forebygge flukt i utgangspunktet.

De bosniske flyktningene som kom til Norge på 1990-tallet ble en test for den nye tankegangen. Det ble lagt opp til et "tosporet løp", der flyktningene bare skulle få midlertidig opphold, samtidig som de skulle integreres mens de var i Norge (Brochmann og Hagelund 2010: 256). Dette ble en svært utfordrende linje for myndighetene. I denne tiden fikk også den innvandringskritiske linjen til FrP sitt motstykke i den liberale "flyktningeopposisjonen", med oppslutning fra sentrumspartiene, SV og deler av Ap. Det sentrale for framveksten av "flyktningeopposisjonen" var myndighetenes fokus på kvantitet mot "flyktningeopposisjonens" fokus på sinnelag i innvandringspolitikken. Myndighetene presenterte innvandringspolitikken i et språk gjennomsyret av frykt for masseinnvandring, der midlertidig beskyttelse og reduserte standarder for flyktninger framsto som nødvendig (Hagelund 2003: 140). Dette var også begrunnet med at flere kunne hjelpes ved å hjelpe dem der de var heller enn ved innvandring (ibid.). Flyktningopposisjonen kritiserte denne politikken ut fra moralske argumenter og trakk ofte på hjerteskjærende historier om individer som trengte beskyttelse, men ble deportert av et rigid byråkrati (ibid.: 145). Da Jagland tok over som regjeringssjef i 1996 fikk også bosnierne bli i Norge. Uansett hadde nå tanken om tilbakevending fått en mer legitim status i flyktningpolitikken.

Ut fra teoriene ovenfor ser vi her en motsetning mellom rene veloverveide/realpolitiske argumenter mot innvandring og moralske argumenter for.

²⁸ Dette avsnittet bygger på Brochmann og Hagelund (2010: 255).

Bekymringer for de negative effektene av et stort antall flyktninger ville ha for det eksisterende samfunnet, fikk forrang. Men myndighetene fikk samtidig erfare at en kombinasjon av integrasjon og tilbakevending var en svært vanskelig balansegang, og møtte motstand i form av moralske argumenter.

3.5 Problematisering av kultur inn i innvandringsdebatten

På slutten av 80-tallet dreide innvandringsdebatten samtidig over på en sterkere vektlegging av integreringspolitikk. I sammenheng med denne utviklingen tok også FrP for alvor inn kulturelle forskjeller i den generelle innvandringsdebatten²⁹. Fra 1993 begynte partiet å ta opp innvandring som en trussel mot ro og orden i samfunnet. Det sentrale argumentet var at motsetninger og konflikter mellom ulike etniske, kulturelle og religiøse grupper i Norge måtte unngås. Derfor måtte innvandrerne tilpasse seg norske normer og verdier gjennom en strengere integreringspolitikk, samtidig som man tok inn et mer begrenset antall innvandrere. Med andre ord kom de etisk-politiske argumentene mot innvandring inn i debatten for alvor.

Som nevnt, beskriver Hagelund (2003) her hvordan FrP på den ene siden fungerte som en personifisering av det som ikke er akseptabelt i innvandringsdebatten. Nemlig "flørting" med xenofobi og rasisme. På den andre siden hadde, i følge Hagelund, forholdet mellom FrP og de andre partiene forandret seg, og FrP hadde blitt en akseptabel samarbeidspartner, også på innvandringsfeltet. En av grunnene til dette mener Hagelund lå i et økende fokus på "realisme" og på å unngå "snillisme" i innvandringsdebatten. Spørsmålet blir da om denne utviklingen har fortsatt. Hagelunds påstand om at "flyktningopposisjonen" så ut til å ha mistet sin kraft og blitt borte kan tyde på dette.

3.6 Ny arbeidsinnvandring

Innvandringsdebatten rundt årtusenskiftet var imidlertid også preget av arbeidsinnvandring, et tema som hadde vært borte i flere tiår.³⁰ Spesielt var Høyre opptatt av liberalisering av arbeidsinnvandringen. Argumentene som ble brukt knyttet seg imidlertid ikke bare til økonomisk gevinst. I tillegg kom argumenter av mer moralsk art, men også etisk-politiske knyttet til et syn om at arbeidsinnvandrerne ville være en

²⁹ Dette avsnittet baserer seg på Hagelund (2003: 110–116).

³⁰ Dette avsnittet baserer seg på Hagelund (2003: 97–102).

berikelse for det norske samfunn på andre måter enn økonomisk. På den andre siden var spesielt LO og deler av Ap skeptiske. De mente blant annet at Norge måtte prioritere flyktninger framfor arbeidsinnvandrere, og var bekymret for effekten arbeidsinnvandringen ville ha på norske lønns- og arbeidsforhold.

3.7 Oppsummering

Dette kapitlet har i korte trekk gått kronologisk gjennom norsk innvandringshistorie gjennom etterkrigstiden og fram til årtusenskiftet. Dette har vært basert på eksisterende litteratur for å gi en historisk kontekst til den kommende analysen. Samtidig har jeg forsøkt å kommentere hvordan endringene i politikken og debatten kan knyttes til teoriene og argumentasjonskategoriene fra forrige kapittel. Dette for å underbygge relevansen av teoriene for den kommende analysen.

4. Adgangsspørsmålet i partiprogrammene

De to neste kapitlene går inn i innvandringsdebatten for perioden 2001–2013. Debatten går selvfølgelig for seg i flere fora, men analysen i denne studien vil begrense seg til de politiske partienes standpunkter og argumentasjon i partiprogrammer og en utvalgt stortingsdebatt. Dette kapitlet vil ta for seg førstnevnte. Formålet med dette er å undersøke hvordan partienes standpunkter og argumentasjon kan knyttes til det teoretiske rammeverket over, slik at vi kan vurdere endring over tid. Det er imidlertid viktig å understreke at endringer i partienes programmer ikke nødvendigvis betyr at partiene har endret syn. Enkelte mål og tiltak kan for eksempel oppleves som innfridd, eller det kan være politiske- eller samfunnsmessige faktorer som påvirker hva partiene prioriterer å ha med i programmene. Hva partiene prioriterer sier uansett noe om hvordan partiene forholder seg til adgangsspørsmålet, og kan *antydde* endringer over tid – i den nasjonale debatten, så vel som innen det enkelte parti.

Jeg har valgt å sammenligne partiprogrammene fra 2001 med 2013. Bakgrunnen for dette er at 2001 er valgåret som er nærmest utgivelsestidspunktet for Hagelunds studie, den forrige helhetlige studien av norsk innvandringsdebatt. Året 2001 brakte også temaet sikkerhet inn i innvandringsdebatten, gjennom terrorangrepene som fant sted i USA dagen etter stortingsvalget. 2013 står som det foreløpig siste stortingsvalgåret, og dermed et naturlig år å sammenligne med for å kunne trekke linjer frem mot dagens situasjon. Innen asyl- og flyktningsspørsmål er forventningen at tiltak,

mål og argumenter i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet er sterkere til stede i 2013 programmene enn i 2001. Når det gjelder arbeidsinnvandring er forventningen derimot at tiltak, mål og argumenter i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet er sterkere til stede i 2013 enn i 2001. I sum er forventningen da at partiskillelinjene er mindre tydelige i 2013 enn i 2001.

Gjennomgangen av partiprogrammene vil gjøres ved at jeg tar for meg hvert parti etter tur.³¹ Jeg diskuterer først kort hvordan partiets grunnholdninger står i lys av utgangspunktet til teoriene ovenfor. Det sentrale vil da være liberalismens utgangspunkt i individet overfor kommunitarismens utgangspunkt i fellesskapet. Deretter vil jeg ta for meg mål, tiltak og argumentasjon i adgangsspørsmålet. Her har jeg, for det første, funnet det hensiktsmessig å dele i kategoriene *flyktninger* og *asylsøkere* og *arbeidsinnvandring*. Denne delingen gir oss et utgangspunkt som følger gjeldende innvandringskategorier – et skille som også partiene bruker.

For å kunne undersøke mål og tiltak i partiprogrammene utledet jeg indikatorer på hvilken innvandringspolitikk de to teoretiske perspektivene sannsynligvis ville implisere (2.3.1–2.3.2). For å etablere en klar og systematisk gjennomgang av materialet har jeg imidlertid funnet det hensiktsmessig å dele målene og tiltakene inn i fire kategorier som bygger på indikatorene og fellesnevnerne i programmene – (1) *restriksjoner*, (2) *effektivitet i kontrollsystemet*, (3) *liberalisering* og (4) *støtte og rettigheter*. Jeg har derfor systematisert funnene i tabeller etter disse. Her reflekterer den første kategoriene en viktig side i det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet, og de to siste viktige sider i den liberalistiske/universalistiske. Kategori to står som en mellomkategori, noe jeg kommer tilbake til. Dersom det er mål og tiltak som faller utenfor disse kategoriene plasseres de i en egen kategori til slutt. Tabellene finnes i appendiks 1, og teksten i dette kapitelet må i hovedsak ses som en drøfting av disse. Det jeg legger i kategoriene er følgende:

Restriksjoner – gjelder mål og tiltak i retning strengere innvandringsrestriksjoner. Tiltak og mål i denne kategorien passer med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. Fravær av punkter i denne kategorien kan imidlertid ikke uten videre tolkes i liberalistisk/universalistisk retning. Som vi så i bakgrunnskapitlet, er dette

³¹ Partiene er satt opp etter valgresultatet i 2013. Dette for å minne om at partiene selvfølgelig har ulik påvirkningskraft på debatten ut fra størrelse, selv om dette ikke er i fokus i denne studien.

fordi hovedlinjen i den norske innvandringspolitikken har vært restriktiv siden innvandringsstoppen i 1975. Derfor er det denne situasjonen partiene tar utgangspunkt i.

Effektivitet i kontrollsystemet – gjelder mål og tiltak om et mer effektivt system innenfor dagens regelverk. Mål og tiltak i denne kategorien står i et tvetydig forhold til teoriene. Kontrollsystemet begrenser selvfølgelig i seg selv menneskers bevegelsesfrihet og kan slik heller knyttes til et kommunitaristisk/partikularistisk perspektiv enn et liberalistisk/universalistisk-. Tiltak som går i retning av minst mulig belastning og restriksjoner for innvandrerne som faktisk har rett på opphold etter gjeldene regelverk, må likevel kunne ses i et mer liberalistisk/universalistisk lys.

Liberalisering – gjelder mål og tiltak som utvider de eksisterende innvandringskategoriene eller legger til nye slik at flere mennesker har adgangsmulighet. Tiltak og mål i denne kategorien passer inn i det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Fravær av punkter innenfor denne kategorien kan tolkes i kommunitaristisk/partikularistisk retning. Dette igjen fordi hovedlinjen i den norske innvandringspolitikken har vært restriktiv siden innvandringsstoppen i 1975.

Støtte og rettigheter – gjelder mål og tiltak som setter innvandrerens rettigheter og situasjon i høyetet, men hovedsakelig innenfor den eksisterende reguleringen. Tiltak og mål i denne kategorien passer best inn i det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Fravær av punkter i denne kategorien kan tolkes i kommunitaristisk/partikularistisk retning som ovenfor.

Det er viktig å understreke at det primære målet med tabellene i appendiks 1 ikke er å telle antall mål og tiltak – til det kan de være for forskjellige. Poenget er heller å kunne forholde seg systematisk til innholdet i programmene. Ut fra dette vil jeg nedenfor kort kunne diskutere likheter og forskjeller mellom programmene for hvert av partiene. Slik vil jeg få fram eventuelle tegn på endring i hvordan partiene forholder seg til adgangsspørsmålet over tid. Det ligger imidlertid i partiprogrammenes natur at det inkluderes lite argumentasjon for å støtte opp under tiltak og mål. Eventuell argumentasjon vil derfor trekkes fram i selve teksten, og er ikke sortert i tabeller i appendiks. Når jeg trekker fram argumentasjon vurderes denne i lys av indikatorene på argumentasjonstyper som er utledet i kapittel 2 (2.3.3–2.3.5). Det må videre påpekes at drøftinger om enkeltpunkter som er like på tvers av partiene, i minst mulig grad vil

gjentas gjennom kapitlet. Noen vil jeg imidlertid komme tilbake til i drøftingsdelen til slutt i kapitlet, der jeg drøfter generelle trender på tvers av partiene.

4.1 Arbeiderpartiet

Arbeiderpartiets sosialdemokratiske linje kan i hovedsak knyttes til kommunitarismen, med et sterkt fokus på fellesskapet og et syn på individet som en del av en større helhet. Det betyr at individuell frihet handler om "muligheten til å leve sitt liv slik en vil" og om å "realisere sitt potensiale" (Ap's partiprogram 2013: 8). Det betyr imidlertid også at individet ikke skal stå "i motsetning til fellesskapet" (Ap's partiprogram 2001: 4), men at det er gjennom et sterkt fellesskap at enkeltmennesket kan føle frihet og trygghet (Ap's partiprogram 2013: 8). I dette bildet blir velferdsstaten og arbeidslivet nøkkelord i Arbeiderpartiets program. Partiet presenterer imidlertid også visjoner utover det nasjonale fellesskap, i form av å skape en mer "rettferdig verden uten fattigdom, i fred og i økologisk balanse, der menneskene er frie og likestilte og har innflytelser på sine livsvilkår" (Ap's partiprogram 2001:4 og 2013: 8). Ut fra teorigrunnlaget over minner dette om argumentene i det liberalistiske/universalistiske perspektivet som vektlegger moralsk ansvar utover landegrensene.

Med dette utgangspunktet stiller Ap seg grunnleggende positive til innvandring i begge programmene – altså i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Innvandringskontroll er likevel et viktig tema, og tegner slik et mer kommunitaristisk/partikularistisk bilde.

Mål og tiltak

Flyktninger og asylsøkere

I restriksjonskategorien kommer Arbeiderpartiet med ett mål i 2013. Dette er at alle som har rett og plikt til norsk- og samfunnsfagsopplæring³² må bestå en avsluttende prøve for å kunne få norsk statsborgerskap. Her kobler Arbeiderpartiet adgang direkte til integrering under argumentet om at språkkunnskaper er "nøkkelen til god integrering" (Ap's partiprogram 2013: 75). I lys av teoriene over ligner imidlertid det å

³² Gjelder personer som har fått asyl, personer med opphold på humanitært grunnlag og familiegjenforente med disse gruppene og de med kollektivt beskyttelse, 16–55 år. Familiegjenforente med norske og nordiske borgere bosatt i Norge, 16–55 år. Og Arbeidsinnvandrere utenfor EØS-/EFTA- regelverket, 16–55 år. (IMDI 2012).

koble adgang direkte til plikt om felles språk og felles oppfattelse av samfunnets måte å leve på den perfeksjonistiske kommunitaristiske stat – noe jeg vil komme tilbake til i kapitlets siste del.

I kategorien *effektivitet i kontrollsystemet* er det to punkter som finnes i begge programmene: punktene om raskere behandlingstid og raskere bosetting. Punktene kan gagne både fellesskapet og den individuelle innvandrere og slik knyttes til det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Likevel er det først og fremst fellesskapet og asylsøkerne som får opphold som er i fokus her, noe som tegner et mer kommunitaristisk/partikularistisk bilde. Målet om en "aktiv returpolitikk" i 2013-programmet må videre ses mer ensidig som å være i fellesskapets interesse, og dermed kommunitaristisk/partikularistisk.

Bakgrunnen for at kontrollsystemet er noe tyngre vektlagt i 2013 kan ligge i veloverveide/realpolitiske hensyn. Partiets understreker nemlig at Norge ikke kan "ta i mot alle som ønsker å bosette seg her" ((Ap's partiprogram 2013: 85). Et utsagn som bringer assosiasjoner til et u håndterlig antall potensielle innvandrere. Partiet understreker videre at den aktive returpolitikken er avgjørende for å sikre legitimiteten til asylinstituttet (ibid.). Dersom det her menes støtten asylinstituttet har i samfunnsfellesskapet, kan dette ses som kommunitaristisk/partikularistisk. Siden det da legges vekt på fellesskapets oppfatning av hva som er riktig heller enn den liberalistiske/universalistiske moralske plikten.

I den siste kategorien ønsker partiet imidlertid i begge programmer økt antall kvoteflyktninger ("dersom situasjonen tillater dette" (Ap's partiprogram 2013: 85)). En politikk bygget på anbefalinger fra FNs høykommissær for flyktninger og tiltak for mindreårige asylsøkere – altså sider som setter fokus på flyktnings situasjon og kan knyttes til det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Arbeiderpartiet underbygger også dette ved å understreke at Norge har forpliktet seg til å ta imot flyktninger gjennom FNs flyktningkonvensjon. I 2013 skrives det også at Norge har et "moralsk ansvar" for å ta imot de som har krav på beskyttelse. Samtidig understreker partiet en moralsk side ved at 2013-programmet vektlegger hensynet til barn og ofre for menneskehandel.

Arbeidsinnvandring

I Arbeiderpartiets 2001-program nevnes ikke arbeidsinnvandring med ett ord. Det nærmeste man kommer er at det skal være enklere for mennesker med helsefaglig kompetanse fra land utenfor EØS å bruke denne i Norge. I 2013-programmet erklærer

partiet seg derimot positive til den økte arbeidsinnvandringen, og ønsker at det skal være "raskt og enkelt for arbeidsgiver og arbeidstaker å få nødvendige tillatelser slik at kompetent arbeidskraft kan hentes inn" (Ap's partiprogram 2013: 14). Altså ønsker Ap et mer effektivt kontrollsystem – noe som her kan tolkes i liberalistisk/universalistisk lys, siden dette tilsynelatende tar hensyn til alles beste interesse.

I kategoriene *støtte- og rettigheter-* og *liberalisering* kommer partiet med punkter som skal hindre utnyttning av utenlandsk arbeidskraft, og at arbeidstagerne i Norge taper både i form av lønn og rettigheter. Igjen punkter som kan kobles til liberalismen/universalismen, ved at de fremmer alles beste interesse. I programmet er det likevel slik at det er utfordringene ved arbeidsinnvandringen som understrekes, men uten at partiet fremmer ønske om ytterligere restriksjoner. Kanskje hviler dette hovedsakelig på et veloverveid argument for innvandring, siden det understrekes at arbeidsinnvandringen har gitt "oss viktig arbeidskraft" (ibid., min utheving).

Oppsummering

Generelt viser programmene til Arbeiderpartiet en sterkere vektlegging av adgangsspørsmålet i 2013 enn i 2001. Innen asyl- og flyktningpolitikk er det, på den ene siden, kontrollsystemet og vilkår for statsborgerskap som er viktig. Her forsvares det eksisterende restriktive systemet, samtidig som det ønskes mer effektivitet. Dette kan tolkes som en noe sterkere kommunitaristisk/partikularistisk profil i 2013 enn i 2001. På den andre siden er mindreårige og offer for menneskehandel større tema i 2013 enn i 2001. Sider som tegner et mer liberalistisk/universalistisk bilde, men kun gjelder spesifikke – mindre – innvandringsgrupper. Innen arbeidsinnvandringsspørsmål er situasjonen en annen. Her går partiet fra stillhet i 2001 til en grunnleggende positiv holdning i 2013. Denne er imidlertid moderert av hensynet til sosial dumping og den norske arbeidslivsmodellen. Likevel brukes ikke disse sidene som argumenter mot innvandring, og må derfor kunne ses som i tråd med et liberalistisk/universalistisk perspektiv. Arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS er imidlertid ikke nevnt.

4.2 Høyre

Høyre kan knyttes til to ideologiske hovedelementer: verdikonservatisme og liberalisme. Dette innebærer at partiet legger vekt på å bevare eksisterende verdinormer i samfunnet, samtidig som individuell frihet er viktig (Valen og Narud 2004: 43). Det betyr at "Høyre setter enkeltmennesket i sentrum" (Høyres partiprogram

2001) og at "den enkelte og familiene må få mer frihet til å bestemme over sine egne liv" (Høyres partiprogram 2013: 5). Men samtidig betyr det at politikken "bygger på respekt for generasjonene som har gått foran oss, og ansvarsfølelse for dem som kommer etter oss" (Høyres partiprogram 2013: 5), og at mennesket "er et samfunnsvesen som bare kan utfolde seg i samspill med andre" (Høyres partiprogram 2001). Internasjonalt, fremheves frihandel og utvikling av liberaldemokratiske verdier, for å nevne noe. I lys av teoriene ovenfor framstår dermed Høyres politikk som en balansegang mellom liberalisme og kommunitarisme. På den ene siden framheves en begrenset stat og individet, men på den andre siden fremheves trygghet, stabilitet og en "felles referanseramme i vår nasjonale historie og kulturarv" (ibid.).

Ut fra disse grunnholdningene fremhever Høyre i begge program at innvandring har ført til økonomisk vekst og at innslag av nye kulturer er en berikelse. Dermed ønsker partiet å fremme arbeidsinnvandring, i tråd med de etisk-politiske og veloverveide argumentene i det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Kontrollpolitikk og integrering er imidlertid også viktig for partiet, spesielt i 2013-programmet – noe som viser en mer kommunitaristisk/partikularistisk side. Dermed ser vi tydelig en balansegang i partiets politikk.

Mål og tiltak

Flyktninger og asylsøkere

Innen restriksjonskategorien kommer Høyre med ett mål i 2013. Dette er at alle som søker statsborgerskap skal gjennomføre norsk- og samfunnsfagsprøve. Her kobler partiet adgang direkte til integrering under argumentet om at språkkunnskaper er nødvendig for å sikre "raskest mulig integrering" (Høyres partiprogram 2013: 88). Siden ordlyden kun dreier seg om gjennomføring og ikke plikt til å bestå testen, er dette et relativt beskjedent mål.³³ I lys av teoriene over er det likevel en utvidelse av kravene for å kunne søke statsborgerskap som knytter felles språk- og samfunnsoppfattelse nærmere adgang. Dermed må dette ses som kommunitaristisk/partikularistisk.

³³ Stortinget vedtok også allerede 15. juni 2011 endring i introduksjonsloven som innebar at alle med rett og plikt til norsk- og samfunnsfagsopplæring også måtte gjennomføre obligatorisk avsluttende prøve (Lovvedtak 60 (2010-2011)). Statsborgerskapsloven ble samtidig endret slik at utførelsen av eventuell plikt til opplæring/prøve etter introduksjonsloven ble vilkår for statsborgerskap. Endringene trådte i kraft 1. september 2013.

I kategorien *effektivitet i kontrollsystemet* ønsker Høyre i begge programmene at behandlingstiden for asylsøknader må ned. Det påfallende er imidlertid listen med punkter som partiet velger å ta med i 2013-programmet, men som er fraværende i 2001-programmet. En liste som i all hovedsak bærer preg av et ønske om bedre kontroll ut fra samfunnets interesser. Blant annet går partiet inn for å innskrenke bevegelsesfriheten for asylsøkere utenfor asylmottak og personer som har fått avslag eller har gjort noe kriminelt. Dette er punkter som samsvarer med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet.

Vektleggingen av kontrollsystemet underbygges med argumenter om at "respekten for asylinstituttet kun kan oppnås gjennom en streng, men rettferdig praksis", og at det trengs en konsekvent linje som vil gjøre "at færre grunnløse asylsøkere kommer til landet" (Høyres partiprogram 2013: 75). Argumenter som i all hovedsak tar utgangspunkt i det eksisterende samfunnet, og dermed er i tråd med en kommunitaristisk/partikularistisk tankegang.

Innen *liberalisering og støtte og rettigheter* ønsker imidlertid partiet i begge programmene å øke antall kvoteflyktninger og å følge opp psykisk syke asylsøkere. Her følger partiet opp understrekingen av i begge programmer om at Norge har en plikt til å hjelpe flyktninger. Selv om førstnevnte modereres med frasen "hvis situasjonen tilsier det" i 2013-programmet (Høyres partiprogram 2013: 75), kan dette passe til det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Arbeidsinnvandring

Både i 2001-programmet og 2013-programmet framstår Høyre som svært positive til arbeidsinnvandring. Bakgrunnen for dette kan ligge i standpunkt om at "Norge trenger arbeidskraft" (2001) eller at "vi er avhengige av arbeidsinnvandring for å sikre økonomisk vekst" (2013) – altså veloverveid egeninteresse. Samtidig understreker partiet i begge programmer at det er positivt at ulike kulturer og ideer kommer i kontakt med hverandre, i tråd med det etisk-politiske synet innen liberalismen/universalismen.

Derfor ønsker Høyre i begge programmene å fremme arbeidsinnvandring, også fra land utenfor EØS. I 2013-programmet følges imidlertid dette opp med flere forslag til praktiske tiltak for å gjøre arbeidsinnvandring enklere for arbeidsgivere og arbeidsinnvandrere. Disse kan ses som forslag som setter setter *både* individet og felleskapets økonomi i fokus, og slik kan passe til det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Oppsummering

Generelt viser programmene til Høyre en sterkere vektlegging av adgangsspørsmålet i 2013 enn i 2001. Innen flyktning- og asylpolitikken er det kontrollsystemet som er hovedtema. I 2013 fremmer partiet en rekke forslag som først og fremst skal sikre det eksisterende samfunnet bedre kontroll med innvandringen – altså i tråd med det kommunitaristisk/partikularistiske perspektivet, fremfor det liberalistiske/universalistiske. Partiet uttrykker imidlertid også et moralsk fundament i at Norge har en plikt til å hjelpe, slik som i det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Innen arbeidsinnvandringspolitikken består endringen mellom programmene i en rekke tiltak for å sikre et raskere og mer effektivt system for mottak av arbeidsinnvandrere i 2013 - tiltak som da passer med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

4.3 Fremskrittspartiet

Mens de andre norske partiene i denne oppgaven vokste frem gjennom en lang historisk prosess, oppstod FrP uten tilknytning til det tradisjonelle partimønsteret i 1973. Nærmere bestemt som et protestparti mot den velferdspolitikken de andre partiene generelt sett var enige om (Narud og Valen 2004: 43). Det vil si at hovedkravet var nedsettelse av skatter og avgifter, i tillegg til reduksjon av offentlig forvaltning. Som tidligere nevnt, ble imidlertid innvandringspolitikk et hovedtema for FrP fra og med kommune- og fylkestingsvalgkampen i 1987.

I partiprogrammene i 2001 og 2013 understrekes det imidlertid at partiet bygger sin politikk på et "liberalistisk grunnsyn". Det vil si en politikk bygget på et markedsøkonomisk system og "den liberalistiske idé som prioriterer alle menneskers rett til å leve som frie og selvstendige individer, så lenge de ikke uberettiget griper inn i andres rett til fri og selvstendig livsutfoldelse" (FrPs partiprogram 2001: 1). Derfor understreker også partiet at det "ideelt sett burde være en friest mulig bevegelse over landegrensene" (ibid.: 68). På den andre siden tegner blant annet FrPs innvandringsmotstand et mer kommunitaristisk/partikularistisk bilde. Dette basert på at fri bevegelse, i følge FrP, "forutsetter at eventuelle sosiale goder [...], ikke gis til innvandrere" (ibid.). Dette fordi at dagens generøse sosiale goder gjør at Norge "framstå[r] som et land hvor enhver er garantert meget godt livsopphold på det offentliges bekostning" (ibid.). I tillegg til slike veloverveide/realpolitiske argumenter

mot innvandring, fronter partiet etisk-politiske argumenter om at innvandring – spesielt fra ikke-vestlige land – ”vil kunne skape alvorlige motsetninger mellom folkegrupper i Norge” (FrPs partiprogram 2013: 38).

Mål og tiltak

Flyktninger og asylsøkere

Med unntak av noen få punkter er FrPs flyktning- og asylpolitikk framstilt svært likt i programmene fra 2001 og 2013. På bakgrunn av argumentene ovenfor, ønsker partiet en svært restriktiv linje, der flyktninger hjelpes i ”sine kulturelle og geografiske nærområder”, framfor å gis adgang til Norge (FrPs partiprogram 2001: 69, 2013: 38.). FrP fremmer derfor også en rekke tiltak innen restriksjonskategorien for hvordan man skal få ned antallet. Her er partiet blant annet opptatt av å begrense innvandring fra land ”utenfor den vestlige kulturkrets”. Fokuset er med andre ord på det kulturelle fellesskapet og dette fellesskapets interesser, og står som utpreget kommunitaristisk/partikularistisk.

Det er også interessant at FrP kobler integrering til statsborgerskap allerede i 2001, ved ønske om at det skal kreves selvforsørgelsesevne, samfunnsforståelse, norskkunnskaper, avkall på andre statsborgerskap og troskapsløfte for å få innvilget statsborgerskap for innvandrere. I 2013 er riktignok kravene om troskapsløfte og avkall på andre statsborgerskap borte, men dette er i tråd med det kommunitaristisk/partikularistisk synet.

I kategorien *effektivitet i kontrollsystemet* er partiet opptatt av aktiv returnering av flyktninger i begge programmene. I 2013 har også raskere behandlingstid kommet med. Det er imidlertid vanskelig å se dette i liberalistisk/universalistisk lys når det følges opp med tiltak om lukkede asylmottak for asylsøkere som venter på å få svar på søknaden.

Arbeidsinnvandring

Også innen arbeidsinnvandring står FrP på samme restriktive linje i 2013 som i 2001. Partiet underbygger dette med at de ønsker at behovet for arbeidskraft primært skal dekkes innen egen befolkning (FrPs partiprogram 2001: 69, 2013: 38). Her kan det være veloverveide/realpolitiske mot innvandring som ligger bak, siden partiet i 2013 understreker faren for ”eksport av velferdsordninger” på grunn av arbeidsinnvandring

(FrPs partiprogram 2013: 58). Det kan samtidig ligge etisk-politiske begrunnelser bak, siden partiet ønsker at behov for arbeidsinnvandring kun skal dekkes innen EØS, mens arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS skal skje på tidsbegrensede kontrakter – altså en prioritering av de potensielle innvandrerne som står nærmest oss kulturelt.

Oppsummering

Fremskrittspartiet står fast ved en restriktiv linje i all innvandringspolitikk gjennom perioden. Med andre ord er det ingen vesentlige forskjeller mellom 2001-programmet og 2013-programmet – kanskje med unntak av bekymring for eksport av velferdsgoder i 2013. Partiets restriktive linje kan knyttes til både veloverveide/realpolitiske og etisk-politiske argumenter mot innvandring. Dermed i aller høyeste grad i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet.

4.4 Kristelig Folkeparti

Kristelig Folkeparti ser seg selv som et kristendemokratisk parti, med det kristne verdigrunnlaget som bærebjelke i politikken. I dette legger partiet at de står for en politikk som skiller seg både fra sosialismen og liberalismen. Sosialismen, legger, i følge KrF, “stor vekt på den kollektive forståelsen av samfunnet”, og velger derfor “ofte løsninger som virker ensrettende. Verdien av mangfoldet skyves lett til side.” (KrFs partiprogram 2001: 2). Liberalismen understreker, i følge KrF, “individets frihet og viser et begrenset ansvar for fellesskapet” (ibid.). Kristendemokratiet skal derimot “fokusere på hele bredden av de verdiene som preger samfunnet – både de materielle og de ikke-materielle” (ibid.). På bakgrunn av dette grunnsynet er partiet både opptatt av mennesket som individ og ”sosialt vesen med ansvar for andre medmennesker” (Ibid.). De setter familien som enhet svært høyt og fremhever arbeid for global rettferdighet. Med andre ord står universalistisk moral sterkt hos KrF, mens det samtidig er viktig å skape eller å ta vare på fellesskap.

Ut fra dette grunnsynet mener KrF at ”det er en grunnleggende verdi at folk skal kunne bevege på seg så fritt som mulig. Likevel er det nødvendig å regulere innvandringen for å ivareta behovet for en god integrering av de som kommer” (KrFs partiprogram 2013: 94). Dette synet kan ses som gjennomgående i begge programmene til KrF. Det er den individuelle innvandrer eller potensielle innvandrer som i stor grad står i fokus i programmene, og det ønskes liberalisering på mange områder.

Mål og tiltak

Flyktninger og asylsøkere

I begge programmene vektlegges hensynet til den enkelte flyktning og asylsøker. Dermed er det *liberalisering og støtte og rettigheter* som dominerer. For eksempel vektlegger partiet hensyn til barn og mindreårige i begge programmene. Kvantitativt er det imidlertid påfallende hvordan 2013-programmet inneholder mange flere mål og tiltak enn i 2001-programmet. KrF understreker selv at de generelt ønsker å prioritere innvandringsfeltet, og at "det er nødvendig med en gjennomgang av hele utlendingsforvaltningen" (KrFs partiprogram 2013: 96). De nye målene og tiltakene som presenteres i 2013-programmene står imidlertid i stil med dem som er felles for programmene. Partiet foreslår for eksempel at asylsøkere som har fått jobb kan "bytte kø" til å søke om arbeidstillatelse, og at asylsøkere som har vært i Norge i 5 år på grunn av sen behandlingstid bør få behandlingstid. Likevel har partiet også funnet plass til returspørsmålet og et ønske om streng behandling av kriminelle innvandrere.

Arbeidsinnvandring

I arbeidsinnvandringsspørsmål kommer KrF med noen få punkter i kategoriene *effektivitet i kontrollsystemet, liberalisering og støtte og rettigheter*, som hovedsakelig kan knyttes til det liberalistiske/universalistiske perspektivet. I begge programmene ønsker partiet en liberalisering av arbeidsinnvandringen fra land utenfor EØS og et mer effektivt kontrollsystem. Samtidig ønsker partiet å forhindre sosial dumping.

KrF underbygger i begge programmene politikken med at "vi" trenger arbeidskraft – altså et veloverveid argument for arbeidsinnvandring. I 2001-programmet er liberaliseringen overfor innvandrere fra land utenfor EØS imidlertid også begrunnet med et moralsk argument: "[d]agens regelverk er urettferdig fordi det begunstiger mennesker fra verdens rikeste land. Personer fra land utenfor EØS-området må sikres like muligheter" (KrFs partiprogram 2001: 20). Dette er et standpunkt som minner om Carens' vektlegging av bevegelsesfrihet som en grunnleggende universell frihet. I samme program knytter også KrF innvandring direkte til global ulikhet ved å understreke at "[p]resset på innvandring til rikere land blir bare sterkere om vi ikke får løst verdens fattigdomsproblemer. Her kan vi stå foran en ny "folkevandringsstid". Svaret på utfordringene bør ikke være å bygge nye stengsler, men å arbeide aktivt for å bedre de fattige landenes levevilkår" (ibid.). Partiet ser altså et moralsk ansvar knyttet til

global ulikhet. De nevnte moralske presiseringene er riktignok ute av programmet i 2013, men totalt sett er det lite som tyder på endret fokus i KrF.

Oppsummering

Kristelig Folkeparti står fast ved en liberal innvandringslinje både i 2001- og i 2013-programmet. Endringen ligger i at 2013-programmet inneholder langt flere punkter enn 2001-programmet. Disse er imidlertid å finne innen asyl- og flyktningpolitikk, der de nesten utelukkende befinner seg innen kategoriene *liberalisering* og *støtte og rettigheter*. Dermed kan de knyttes til det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Selv om også retur og streng behandling av kriminelle innvandrere er inne i 2013. Innen arbeidsinnvandring er kanskje det mest påfallende hvordan partiet problematiserer skillet mellom borgere fra land innenfor og utenfor EØS i 2001-programmet. Denne problematiseringen er fortsatt til stede i 2013, men da kun med et punkt om liberalisering for borgere fra land utenfor EØS.

4.5 Senterpartiet

På den ene siden bygger Senterpartiet sin politikk på de "kristne grunnverdiene", "humanistiske verdier" og "et levende folkestyre" (Sp's partiprogram 2001: 4, 2013: 5). Dette kan ses på som en vektlegging av liberalistiske/universalistiske verdier, ved at partiet ønsker å legge til rette for "frie og selvstendige enkeltmennesker der rettferdighet og likeverd er bærende prinsipper" (Sp's partiprogram 2001: 4). På den andre siden understreker også Sp viktigheten av fellesskapet, som de for eksempel ønsker å styrke gjennom lokaldemokratiet, blandingsøkonomi og "kulturelt rotfeste"-altså en mer kommunitaristisk understrekning (ibid.).

Ut fra dette grunnsynet ønsker Senterpartiet en "innvandringspolitikk som setter menneskeverd i fokus og der enkeltmennesket har klare rettigheter og plikter" – altså prinsipper som kan karakteriseres som liberalistiske/universalistiske (Sp's partiprogram 2013: 49). Samtidig understreker partiet i begge program at flyktning- og innvandringspolitikken må være streng for "at vi skal kunne gjennomføre en rask og fullstendig integrering" – noe som framstår mer kommunitaristisk/partikularistisk (Sp's partiprogram 2001: 29).

Mål og tiltak

Flyktninger og asylsøkere

Det er spesielt når det gjelder flyktninger og asylsøkere at Senterpartiet framhever at politikken må være streng, men innenfor Norges internasjonale forpliktelser. I restriksjonskategorien kommer partiet imidlertid bare med ett punkt i form av ønske om språk- og samfunnskunnskapstest som vilkår for statsborgerskap i 2013.

I *effektivitet i kontrollsystemet* kommer partiet med en rekke nye punkter i 2013. Partiet ønsker for eksempel en klarere praksis av utlendingslovgivningen for å redusere antall "grunnløse asylsøknader" (Sp's partiprogram 2013: 50). Det fremsettes også mål om større innsats for å hindre at personer oppholder seg ulovlig i landet og mot utledinger som "representerer en sikkerhetsrisiko" (ibid.). Hensynet til nasjonal sikkerhet har altså kommet inn i dette programmet. Samtidig understrekes det at disse grepene er viktige for å ivareta "asylinstituttets legitimitet i befolkningen" – altså punkter i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet (ibid.).

Begge programmene viser likevel også engasjement for den enkelte flyktning eller asylsøker – for eksempel ved å vektlegge barn og mindreårige i *støtte og rettigheter*, og ved å foreslå økning i antall kvoteflyktninger i *liberalisering*. Det er imidlertid færre punkter i 2013 enn 2001, noe som i lys av funnene i de andre kategoriene tegner et bilde av større vektlegging av kontroll i 2013 enn 2001.

Arbeidsinnvandring

I *liberalisering* framheves likebehandling i arbeidsinnvandringen i 2001-programmet. Noe som vil si at muligheten ikke kan "forbeholdes statsborgere av privilegerte stater innen OECD- og EØS-området" (Sp's partiprogram 2001: 22). Altså noe som kan forstås som en moralsk argumentasjon som vektlegger likebehandling, og dermed passer i det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Innen *støtte og rettigheter* ønsker Senterpartiet videre at lovverket skal praktiseres mer fleksibelt overfor arbeidssøkere fra andre land enn EØS-landene, som allerede oppholder seg i Norge (ibid.). Dette underbygges med et argument om "økt kulturforståelse" og kompetanseheving (ibid.) – altså en blanding mellom et etisk-politisk og veloverveide argument i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. På den andre siden understreker imidlertid partiet at de ønsker kontroll med antallet arbeidsinnvandrere gjennom jobbsøkervisum,

og at arbeidskraftsbehovet først og fremst dekkes med innenlands arbeidskraft – en prioritering som virker mer kommunitaristisk/partikularistisk.

2013-programmet står likevel i kontrast til 2001-programmet, siden partiet nå ønsker en "strengt regulert arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS, der kravene til blant annet spesialistkompetanse må følges strengt" (Sp's partiprogram 2013: 49). Dette til tross for at arbeidsinnvandringen også omtales som "en viktig faktor i norsk økonomi" (ibid.). I *andre tiltak og mål* kommer partiet videre at innretningen på velferdsordningene må strammes inn for å hindre eksport av velferdsordninger til innvandrere som har vært her i kort tid, at lønnsdannelsen ikke må utfordres av innvandring og at innvandringen i "pressområder" er for høy og må "reduseres i kommende år" (ibid.). Dette er et fokus som er i samsvar med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet.

Oppsummering

Innen flyktning- og asylpolitikken virker Senterpartiet mer opptatt av kontroll i 2013-programmet enn i 2001-programmet. Dette underbygges av flere punkter i *effektivitet i kontrollsystemet* i 2013 enn i 2001, men også av færre innen *støtte og rettigheter*. Samtidig har partiet tilføyd kravet om bestått språk- og samfunnsfag test som vilkår for statsborgerskap innen *restriksjoner*. Selv om hensynet til barn og mindreårige beholdes fra 2001 til 2013, tegner summen av dette likevel et bilde som kan karakteriseres som en utvikling i kommunitaristisk/partikularistisk retning.

Innen arbeidsinnvandringssspørsmål finner vi en endring som ligner. Fra å understreke likebehandling innen arbeidsinnvandringen i 2001, understrekes streng regulering fra land utenfor EØS i 2013. Samtidig har bekymring for eksport av norske velferdsgoder kommet med i programmet.

4.6 Venstre

Venstre kan omtales som et sosialliberalt parti, opptatt av enkeltindividet, men også en aktiv sosialpolitikk (Narud og Valen 2004: 42). Partiet ønsker med andre ord å forene personlig frihet med "ansvar for fellesskapet og for hverandre" (Venstres partiprogram 2001: 1 og 2013: 7). Menneskesynet er dermed grunnleggende liberalistisk, med en tro på at "alle har en evne til å skape det gode liv både for seg selv og for andre" (Venstres partiprogram 2001: 9). Ut fra dette mener Venstre det er mulig å skape et samfunn

basert på “toleranse, rettferdighet og likeverd”, og også en verden der “godene fordeles mer rettferdig, og alle får muligheten til å leve et godt liv” (ibid.: 1).

Ut fra dette grunnsynet mener Venstre også at: “[v]i lever i en global verden, og retten til å søke lykken bør ikke begrenses av hvor man er født. Muligheten for fri bevegelse er en grunnleggende verdi” (Venstres partiprogram 2013: 90). I begge programmene understrekes det videre at innvandring gir viktig “kulturell og økonomisk stimulans”, og generell liberalisering av innvandringsregimet framstår dermed som et viktig mål for partiet (Venstres partiprogram 2001: 9, 2013: 90). Utgangspunktet er med andre ord i aller høyeste grad i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Mål og tiltak

Flyktninger og asylsøkere

I begge programmene legges det vekt på aspekter som passer inn i *støtte og rettigheter*. Med unntak av et ønske om å grunnlovsfeste retten til asyl er imidlertid punktene som trekkes frem forskjellige mellom programmene. De mest påfallende forskjellene i 2013 er den tunge vektleggingen av barn og mindreåriges rettigheter, samt vektleggingen av personer som havner i gråsoner – for eksempel ved at de ikke kan returneres.

Effektivitet i kontrollsystemet har også flere punkter i 2013 enn i 2001. Her har for eksempel effektivitet i saksbehandlingen kommet inn, samtidig som retur har blitt et tema.

Arbeidsinnvandring

I begge programmene vektlegger Venstre en kraftig liberalisering av regelverket for arbeidsinnvandring generelt – dermed punkter som passer i kategoriene *liberalisering* og *støtte og rettigheter*. Partiet nøyer seg imidlertid med en kort beskrivelse av dette standpunktet i 2001, mens 2013-programmet inneholder en lang liste mål og tiltak for å forenkle dagens system. I alt bærer altså begge Venstres programmer preg av grunnholdningen som er i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Oppsummering

Venstres liberale grunnsyn gir gjenklang gjennom det aller meste av partiets innvandringspolitikk – der hovedvekten ligger i kategorien *støtte og rettigheter* både

innen flyktning- og asylpolitikken og arbeidsinnvandring. De største forskjellene mellom programmene ligger i den økte vektleggingen av barns rettigheter og mennesker "i gråsoner", samt det økte antallet punkter på arbeidsinnvandringsfeltet i 2013. Dermed kan begge programmene karakteriseres som å være i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Likevel er også retur innen asyl- og flyktningpolitikken et viktig tema for partiet i 2013-programmet.

4.7 Sosialistisk Venstreparti

Som navnet sier, karakteriserer Sosialistisk Venstreparti seg som et sosialistisk parti, som tradisjonelt har vektlagt reformer for å hindre "klasseskiller og sosial urettferdighet" (SVs partiprogram 2001: 1). Dette er en politikk som er opptatt av "enkeltmenneskenes rettigheter", som partiet mener spesielt er utfordret av en "tøylesløs kapitalisme" (ibid.). Hovedvekten ligger likevel på fellesskapet, gjennom mål om en sterk velferdsstat og et organisert arbeidsliv som skal sikre små forskjeller. Dette mener partiet gir "økt trygghet og frihet, for individet så vel som for samfunnet" (SVs partiprogram 2013: 8). Grunnsynet kan derfor knyttes til kommunitarismen. Internasjonal solidaritet er imidlertid også svært viktig for partiet, et punkt som i likhet med det liberalistiske/universalistiske perspektivet hviler på en universalistisk moralforståelse.

I sum betyr dette grunnsynet at SV ønsker "en liberal, men kontrollert innvandringspolitikk" (2013: 127). Med andre ord ønsker partiet en innvandringspolitikk som "må være solidarisk, rettssikker og rettferdig, samtidig som den sørger for at nasjonal sikkerhet og norske lønns- og arbeidsvilkår opprettholdes" – altså i sum en innvandringspolitikk som ønsker å ta sterkt hensyn til den individuelle innvandrer, men med noen forbehold (SVs partiprogram 2013: 127).

Mål og tiltak

***Flyktninger og asylsøkere*³⁴**

Sosialistisk Venstreparti prioriterer i begge programmene aspekter i *støtte og rettigheter*. Hovedlinjen virker lik i 2001 og 2013, med spesiell vektlegging av de ofte mest utsatte partene, som kvinner og barn. I 2013-programmet har også

³⁴ SV har generelt et svært utfyllende program i 2013. Dokumentet er derfor noe annerledes enn partiprogrammene til de andre partiene og partiets eget 2001-program.

”ureturnerbare” og ”papirløse” kommet inn i programmet, samtidig som drift av asylmottak har blitt et tema.

Innen *liberalisering* ønsker partiet i begge programmene en mindre restriktiv holdning. Spesielt gjelder dette kvoteflyktninger og familieinnvandring. I 2013 ønsker også partiet å arbeide for et internasjonalt regelverk for mennesker som flykter fra miljøkatastrofer.

I sum kan partiet altså i all hovedsak knyttes til det liberalistiske/universalistiske perspektivet ut fra teoriene over. Selv når retur er tema, er det rettighetene til de som skal returneres som vektlegges.

Arbeidsinnvandring

Arbeidsinnvandring er ikke nevnt direkte i SVs program i 2001. I 2013 konstaterer partiet derimot at arbeidsinnvandring kan dekke noe av behovet for arbeidskraft i framtida. Samtidig kommer partiet med flere punkter innen *støtte og rettigheter*. SV ønsker imidlertid en ”sterkere kontroll med arbeidsinnvandringen, slik at norske lønns- og arbeidsvilkår ikke undergraves” – med andre ord vektlegger de bekjemping av sosial dumping sterkt (SVs partiprogram 2013: 127). Samtidig understrekes det at Norge har et ansvar for at arbeidsinnvandringen ikke i for stor grad tapper viktige ressurser fra de landene innvandrerne kommer fra. Likevel kommer ikke partiet med restriksjoner som svar disse problemstillingene, og dermed må politikken hovedsakelig kunne ses i lys av det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Oppsummering

Sosialistisk Venstreparti står fast ved en linje som man i hovedsak må kunne si er i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Innen asyl- og flyktningpolitikken vektlegger partiet *støtte og rettigheter* for asylsøkere og flyktninger, spesielt de mest utsatte gruppene innenfor disse kategoriene. Innen arbeidsinnvandringen ønsker partiet kontroll, men kommer med punkter innen *støtte og rettigheter* fremfor nye *restriksjoner*. Ut fra dette er politikken i hovedsak i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

4.8 Drøfting av funn

I det følgende vil jeg drøfte om det forekommer generelle tendenser på tvers av partiene. Innen henholdsvis *flyktninger og asylsøkere* og *arbeidsinnvandring* vil jeg gå gjennom hver av kategoriene ovenfor for å drøfte mulig utvikling mellom 2001 og 2013 langs partiskillelinjene.

Flyktninger og asylsøkere

I kategorien *restriksjoner* gir programmene inntrykk av en skillelinje der FrP står på den ene siden og de resterende partiene på den andre. Dette ved at det kun er FrP som kommer med en rekke mål og tiltak innen denne kategorien. Både i 2001 og 2013. Disse underbygges av etisk-politiske og veloverveide/realpolitiske argumenter mot innvandring.

Det er imidlertid ett punkt som FrP har med allerede i 2001, som også Ap, H og Sp har med i 2013. Dette er å sette prøver i samfunnskunnskap og språk som vilkår for statsborgerskap. Ap og Sp understreker også at prøven må bestås. Ses dette punktet i kommunitaristisk/partikularistisk lys, kunne det ha dreid seg om å bevare samfunnsfellesskapet, med et felles språk og en felles oppfattelse av "det gode liv". En stat er derfor også i sin fulle moralske rett til å avkreve dette av innvandrene som ønsker den fullstendige formen for adgang – statsborgerskap.

Ap, H og Sp knytter imidlertid alle testen direkte til integrering. Motargumentet kan dermed være at det dreier seg om like reelle muligheter for alle til å delta i samfunnet, og at dette derfor er i alles interesse. Dette er likevel prinsipielt problematisk innenfor et liberalistisk/universalistisk perspektiv. Dette blant annet fordi en slik test alltid vil ekskludere de som ikke består testen, selv om de etter alle andre kriterier har rett til statsborgerskap. Slik sett blir statsborgerskapet mer et privilegium, i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet, heller enn en rettighet, som i det liberalistiske/universalistiske.³⁵

Den mest iøynefallende tendensen i programmene er imidlertid det økte fokuset på *effektivitet i kontrollsystemet* i 2013-programmene i forhold til 2001-programmene. Med unntak av FrP (som holder den samme restriktive linjen) har alle partiene funnet plass til flere mål og tiltak i 2013 (selv om det for flere partier er en marginal forskjell).

³⁵ Denne tolkningen er basert på Carens' drøfting av dette spørsmålet i boka *The ethics of immigration* (2013: 55-61).

Som jeg har argumentert, består denne kategorien imidlertid av punkter som i seg selv kan virke tvetydige i lys av teoriene over. For eksempel punktet om raskere behandlingstid av asylsøknader, som alle partier har med både i 2001 og 2013 (unntatt FrP i 2001). Vektlegging av retur, er imidlertid mer i samsvar med et kommunitaristisk/partikularistisk perspektiv. Dette temaet går også fra kun å være nevnt av FrP i 2001, til å være nevnt av alle partier i 2013.

I *liberalisering* er det kvoteflyktninger som er det store temaet. Dette ved at alle partier, unntatt FrP, trekker fram dette både i 2001 og 2013. Det er dermed åpenbart denne måten å ta i mot flyktninger på som ses som mest uproblematisk. KrF, V og SV kommer imidlertid med flere punkter innen denne kategorien i 2013 enn i 2001. Et nytt tema som går igjen blant disse partiene i 2013, er å liberalisere restriksjonene innen familiegjenforening. Et annet er punktet om at asylsøkere som skaffer seg jobb skal kunne "bytte kø" til å søke om opphold på bakgrunn av arbeid. Dette er interessant, siden det problematiserer skillet mellom innvandringskategoriene.

I kategorien *støtte og rettigheter* er det også KrF, V og SV som skiller seg ut, med lange lister. Det er imidlertid ikke tydelige generelle forskjeller mellom 2001 og 2013. Et nytt punkt som går igjen i 2013 er imidlertid å gi permanent oppholdstillatelse til mennesker som har vært lenge i Norge uten opphold, fordi de ikke kan returneres. Et annet nytt tema i 2013, som også Ap og Sp støtter opp om, er hensynet til barn i asylsaker. Dette inkluderer hensynet til enslige mindreårige asylsøkere.

I sum ser vi dermed en partiskillelinje med Arbeiderpartiet, Høyre, FrP og Senterpartiet på den ene siden og Kristelig Folkeparti, Venstre og Sosialistisk Venstreparti på den andre. Dette ut fra at de sistnevnte i langt mindre grad kommer med nye punkter om kontroll, men heller holder fast ved en linje som fokuserer på flyktningene og asylsøkernes behov – altså punkter innenfor *liberalisering* og *støtte og rettigheter*. Ut fra dette har altså partiskillelinjen som Varland (1998) og Hagelund (2003) antydnet endret seg ved at Senterpartiet er mer på linje med Arbeiderpartiet, Høyre og FrP enn tidligere, da de ble regnet som en del av "flyktningeopposisjonen" sammen med de øvrige partiene.

Økende vektlegging av restriksjoner og kontroll kan tolkes i retning av at tiltak, mål og argumenter i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet hadde en sterkere posisjon i 2013 enn i 2001 – altså i tråd med forventingen til funn. Dette først og fremst ved at det kan se ut som at Ap, Høyre og Sp nå står nærmere FrP i

adgangsspørsmål, i tillegg til at retur har blitt et tema som alle partier trekker frem. Med unntak av fra FrP, er det imidlertid få argumenter eller mål som gir direkte assosiasjoner til de etisk-politiske argumentene i samsvar med kommunitarismen/partikularismen. I hovedsak virker det derfor som det er de veloverveide/realpolitiske begrunnelser som utgjør bakgrunnen – for eksempel ved at Ap understreker at "vi ikke kan hjelpe alle", eller når Høyre mener Norge trenger et strengt system fordi det vil føre til at færre asylsøkere som ikke har krav på opphold kommer til landet. Samtidig står KrF, Venstre og SV hovedsakelig ved en linje som er i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet – faktisk alle med en utviding av partiprogrammene i denne retningen i 2013 i forhold til i 2001.

Arbeidsinnvandring

I likhet med innen asyl- og flyktningsspørsmål, gir restriksjonskategorien her inntrykk av en skillelinje der FrP står ganske alene. Dette fordi partiet både i 2001 og 2013 kommer med et mål som kan forstås som at de ønsker en mer restriktiv politikk – nemlig at arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS primært bør være basert på midlertidige kontrakter. Likevel hadde også Sp et punkt i 2001, da de ønsket jobbsøker-visum for å kontrollere antallet arbeidsinnvandrere.

Innen *liberalisering* tegner det seg en skillelinje der først og fremst Venstre og KrF ser ut til å være interessert i liberalisering. Disse partiene problematiserer også skillet mellom EØS-borgere og ikke-EØS-borgere, ved å fremme forslag for å myke opp reglementet overfor sistnevnte. Det interessante her er at Sp også gjorde dette i 2001, men ikke i 2013.

Innen *effektivitet i kontrollsystemet* utpeker H og V seg med mange tiltak og mål for å gjøre det enklere for arbeidsinnvandrerne og norske arbeidsgivere – altså punkter som i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. KrF, Ap og SV kommer imidlertid også med noen få. Riktignok er det først og fremst i 2013 dette kommer til syne, noe som kan vitne om en endring i partiene og endring i arbeidsinnvandringens plass på agendaen. På den andre siden står FrP og Sp som de eneste partiene som kommer med punkter om å opprettholde en streng linje overfor arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS. For Sp er dette imidlertid nytt i 2013, noe som kan tyde på endring.

Innen *støtte og rettigheter* er sosial dumping det store temaet, som nevnes av alle partier, unntatt FrP og H. Dette kommer imidlertid for alvor inn i 2013, noe som må ses i sammenheng med økningen i arbeidsinnvandringen. Spesielt vektlegger Ap og SV

denne problematikken. Ingen av partiene fremmer imidlertid forslag i retning strengere restriksjoner. At Høyre verken kommer med punkter her eller innen *liberalisering* gir videre inntrykk av at det først og fremst er de veloverveide argumentene som ligger bak positiviteten til arbeidsinnvandring, heller enn moralske.

Innen *andre tiltak* trekker FrP og Sp inn en bekymring for eksport av velferdsgoder til EØS-land. Dette er et punkt som enkelt kan rettferdiggjøres innen det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. Innen det liberalistiske/universalistiske må imidlertid terskelen være lav for at et sånt skille skal kunne rettferdiggjøres.

Ut fra 2013-programmene former det seg dermed i sum en partiskillelinje med Høyre, KrF og Venstre som de mest positive til arbeidsinnvandring, både fra EØS-området og utenfor. På den andre siden står FrP, Sp, Ap og SV, som i større grad problematiserer arbeidsinnvandringen ut fra hensyn til sosial dumping og den potensielle negative effektene for norske arbeidsarbeidstakere.

Endringene mellom 2001 og 2013 er betydelige i form av antall punkter. I form av innhold er det ikke like klart. Uansett gir programmene inntrykk av en grunnleggende tverrpolitisk positivitet overfor arbeidsinnvandring – spesielt kan Ap og SV virke mer positive i 2013. Samtidig ser Sp ut til å ha gått noe i motsatt retning.

Endringen kan tolkes som å være samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet i den grad man ser på den positive holdningen til arbeidsinnvandringen som et uttrykk for hensynet til individet. Altså et uttrykk for at arbeidsinnvandringen er i alles interesse, og ut fra referanser til at arbeidsinnvandring er knyttet til en streben etter likebehandling og bevegelsesfrihet. Bekymringen om sosial dumping kan også passe inn her, da ulik behandling av arbeidstagere etter nasjonalitet selvfølgelig ikke er akseptabelt innenfor det liberalistiske/universalistiske perspektivet ovenfor. Dersom dette argumentet ses som et argument for restriksjoner, står det imidlertid i et mer tvetydig lys.

Det er imidlertid lite i programmene som kan kobles direkte opp mot det moralske grunnlaget i det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Det er heller argumentet om at "vi trenger arbeidskraft" som kommer til syne – altså et veloverveid argument for arbeidsinnvandring.

Med andre ord kan man kun i begrenset grad si at funnene her er i tråd med forventningene til funn – altså at tiltak, mål og argumenter i tråd med det

liberalistiske/universalistiske perspektivet ville være sterkere til stede i 2013 enn i 2001. Dette er imidlertid noe jeg kommer tilbake til i kapittel 6, der funnene drøftes på tvers av kapittel 4 og 5.

5. Stortingsdebatten om ny utlendingslov, 2008

Dette kapitlet vil ta for seg argumentasjonen i stortingsdebatten om utlendingsloven den 8. april 2008. Hovedformålet med dette er å undersøke hvordan partiene argumenterer i lys av det teoretiske rammeverket ovenfor. Dette er et interessant supplement til det forrige kapitlet, siden man i større grad kan forvente at partiene argumenterer for de målene og tiltakene de fokuserer på i stortingsdebatten enn i partiprogrammene – ikke minst fordi partienes utsagn kan bli utfordret av andre partier. Med andre ord ser dette kapitlet innvandringsdebatten fra en annen vinkel enn det forrige, og gir mulighet for en bedre forståelse av den. I neste kapittel vil jeg også drøfte om funnene knyttet til partiskillelinjer og endringer fra forrige kapittel styrkes eller svekkes ut fra dette.

Bakgrunnen for valget av debatten om utlendingsloven fra 2008, er at denne debatten er den klart største og mest helhetlige saken innen adgangsspørsmålet i perioden denne studien ser på. Dermed er det naturlig å anta at partienes grunnleggende argumenter i adgangsspørsmålet vil komme fram her. Det kunne imidlertid vært gunstig å studere flere debatter gjennom perioden for å se etter eventuelle endringer. Blant annet fordi regjeringspartiene (i dette tilfellet Ap, SV og Sp) kanskje marker seg mindre aktivt enn opposisjonspartiene i debattene. Samtidig er arbeidsinnvandring et lite tema i denne debatten, siden regjeringen valgte å utsette dette til behandlingen av stortingsmeldingen om arbeidsinnvandring senere i 2008. For å gjennomføre en studie av flere debatter burde imidlertid studien ha hatt et annet omfang eller en annen tilnærming.

Bakgrunn for debatten

Ønsket om en revidering av utlendingsloven kom ikke fordi den rød-grønne regjeringen eller deres forgjengere i Bondevik 2 (KrF, H, V) ønsket drastisk kursendring. Derimot var ønsket om ny utlendingslov et resultat av behov for å revidere utlendingslovgivningen – som følge av store endringer i migrasjonsbildet og det internasjonale samarbeidet på feltet siden forrige revisjon i 1988. Arbeidet startet med utnevnelsen av

Utlendingslovutvalget den 14. Desember 2001, og det endelige lovforslaget ble behandlet i odelstinget 08.04.2008. Loven trådte i kraft 01.01.2010.

Gjennom innstillingen fra kommunal- og forvaltningskomiteen (Innst. O. nr. 42 (2007-2008)) kom det fram en bred enighet om hovedlinjene i innvandringspolitikken. FrP stilte seg imidlertid på siden av denne, med et komplett alternativt forslag til ny utlendingslov. I tillegg til dette fremmet opposisjonspartiene (ulike mindretall i komiteen) til sammen 23 ulike forslag: For det første, foreslår Høyre og FrP meldepliktordning i utvisnings saker. For det andre, kommer Høyre, KrF og Venstre med ulike forslag for å fremme arbeidsinnvandring. For det tredje, kommer Venstre og KrF med ulike forslag innen *støtte og rettigheter og liberalisering*.

Framgangsmåte

I det følgende kapitlet vil jeg på ny ta for meg hvert parti etter tur før jeg avslutter med en drøfting av funn. Dette for å kunne holde en ryddig og klar linje gjennom drøftingen av de mange punktene. Rekkefølgen er bestemt av talerlisten i debatten, og partiene presenteres dermed i samme rekkefølge som hvert av partienes første innlegg. Rekkefølgen gjenspeiler også taletiden partiene fikk tildelt i denne debatten, og dermed hvilket rom de hadde til å presentere sin politikk.³⁶

Gjennomgangen av debatten er gjort ved at alle mål, tiltak og argumenter er plassert i tabeller i appendiks 2. Mål og tiltak er plassert i de samme kategoriene som i forrige kapittel. Argumentasjonen er plassert i kategoriene moralske argumenter og referanser, etisk-politiske argumenter og referanser og veloverveide argumenter og referanser etter kategoriseringen som settes opp i kapittel 2. Dette kapitlet må altså ses som en drøfting av tabellene, der det er argumentasjonen som er i fokus. Argumentasjonskategoriene er imidlertid ikke vanntette. Der argumenter synes tvetydige i møte med kategoriene vil dette markeres i tabellene og trekkes fram i teksten nedenfor. I kapitlets siste del vil jeg ta opp generelle tendenser på tvers av partiene. I neste kapittel vil funnene sammenlignes med funnene fra forrige kapittel, for å se hvordan de står overens med forventningene til funn.

³⁶ Ap: 30 minutt, FrP: 20 minutt, H: 10 minutt, SV: 10 minutt, KrF 10 minutt, Sp 10 minutt og V 10 minutt.

5.1 Arbeiderpartiet

Moralske referanser og argumenter

Arbeiderpartiet har gjennom debatten et sterkt fokus på punkter i det nye lovforslaget som passer i kategorien *støtte og rettigheter*. Disse endringene begrunnes gjennom debatten med moralske referanser og argumenter i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Som oftest nøyer representantene seg med referanser til Norges folkerettslige forpliktelser, men i angrep på FrPs restriktive politikk går de lengre. Her argumenterer AP direkte med at mottak av flyktninger er en "moralsk forpliktelse". Samtidig angripes FrP for å generalisere og for å ønske en mer selektiv flyktningspolitikk. Argumenter som fort bryter med det viktige prinsippet om likebehandling i det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Etisk-politiske referanser og argumenter

Ap underbygger imidlertid også de nevnte endringene med utsagn som heller kan knyttes til en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse. Dette ved at partirepresentantene flere ganger begrunner politikken med at det er en del av norsk tradisjon å ta seg av flyktninger og asylsøkere – altså at politikken er legitim ut fra at den er en del av samfunnsfellesskapets historie. Dette kommer kanskje ekstra tydelig fram når en representant angriper FrPs politikk med at den er "unorsk", fordi den bryter med en norsk humanitær linje, som strekker seg helt tilbake til Fridtjof Nansen (Referat Odelstinget 2008:312³⁷). En representant referer videre til tverrpolitisk enighet og enighet i folket som begrunnelse for innvandringspolitikken. Ut fra det kommunitaristiske/partikularistiske synet kan dette ses på som en legitimering av politikken gjennom felles forståelse i samfunnsfellesskapet. Med andre ord er dette argumenter som er nært knyttet til de moralske, men tar likevel utgangspunkt i hva vi bør gjøre som medlemmer av et historisk fellesskap.

En representant understreker også at "det er viktig å være ydmyk overfor at det i dag finnes flere måter å være norsk på, selvsagt innenfor rammen av norske lover og regler" (2008:312). Samtidig som hun understreker: "En av grunnene til at jeg er stolt av landets hovedstad, er at jeg møter alle de spennende impulsene, uttrykkene og ansiktene som eksisterer side om side" (ibid.). Begge disse utsagnene kan tolkes som

³⁷ Alle referanser til dette dokumentet vil heretter kun refereres til med årstall og sidetall.

tegn på et etisk-politisk syn som passer til det liberalistiske/universalistiske perspektivet – altså der staten i svært begrenset grad skal legge seg borti tolkninger av ”det gode liv”.

Veloverveide argumenter og referanser

Arbeiderpartiets representanter trekker imidlertid i tillegg fram innstramminger og understreker viktigheten av kontroll og regulering. Disse passer i kategorien *effektivitet i kontrollsystemet*. I den grad de begrunnes kommer representantene med argumenter og referanser som kan tolkes som veloverveide fordi de går på ”kontrollhensyn” og ”samfunnsmessige hensyn” – altså først og fremst hensynet til det eksisterende samfunnsfellesskapets interesser (2008:308). Dette hensynet kommer også fram i kritikk av Venstre og KrFs forslag innen *støtte og rettigheter*.

Gjennom debatten får Ap også kritikk fra Høyre, Venstre og KrF om at regjeringen ikke kommer med endringer i arbeidsinnvandringssspørsmål (basert på et veloverveid argument om behov for arbeidskraft). Ap-representantene bedyrer i sine svar at de er opptatt av å effektivisere mottakssystemet og å profilere Norge i utlandet på grunn av arbeidskraftmangelen. Dette vitner isolert sett om grunnleggende politisk enighet. Fokuset i denne debatten er imidlertid på mottakersamfunnets behov, og ikke arbeidsinnvandrerne. Likevel må man kunne si det samsvarer med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Argumentasjon på tvers av kategoriene?

En tilbakevendende tema i debatten er strengere krav til underhold og bolig i familieinnvandringsaker – altså et tiltak innen *restriksjonskategorien*. Dette underbygger Ap med at selv om retten til familieliv er et viktig prinsipp, så må restriksjoner til for å styrke integreringen og for å motvirke tvangsekteskap. Tanken bak sistnevnte er at en person med egen bolig og inntekt ”lettere kan motstå press fra sin familie i forhold til tvangsekteskap” (2008: 292).³⁸ Hva som konkret menes med integrering nevnes ikke. Hvordan disse begrunnelsene skal forstås ut fra teoriene i kapittel 2 blir dermed vanskelig. Det å bekjempe tvangsekteskap har jo utvilsomt et moralsk utgangspunkt. Ytterligere restriksjoner som rammer alle innvandrere kan

³⁸ Representanten understreker imidlertid at det vil bli tatt inn visse unntak for underholdskravet i forskrift.

imidlertid vanskelig være i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Dersom man tolker det å bekjempe tvangsekteskap som en prinsipielt viktig sak for å understreke og bevare fellesskapets verdier (altså som etisk-politisk argument), er det derimot i samsvar med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. Integreringstiltak kan videre hvile på begrunnelser innen alle argumentasjonskategoriene.

Oppsummering

AP fremhever først og fremst tiltak innen *støtte og rettigheter* for flyktninger og asylsøkere. Disse lovendringene begrunner partiet med moralske argumenter og referanser som kan knyttes til en liberalistisk/universalistisk forståelse. Etisk-politiske argumenter kommer også kun fram som støtte av innvandring. Derimot bruker Ap veloverveide argumenter og referanser for å forsvare mer restriktive tiltak, og for å utfordre KrF og Venstres forslag innen *støtte og rettigheter*.

5.2 FrP

Moralske argumenter og referanser

I FrPs første innlegg presenterer Per-Willy Amundsen FrPs komplette alternativ til regjeringens forslag.³⁹ Han understreker her at Norge bør ha "en helt annen innvandringspolitikk hvor man reduserer den årlige innvandringen" (2008: 294). Likevel er partiet opptatt av å understreke at denne politikken skal være innenfor flyktningkonvensjonen – altså en moralsk standard, i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. De andre partiene beskylder imidlertid FrP for å legge fram et lovforslag med flere punkter som strider mot Schengen-avtalen, Flyktningkonvensjonen eller Den europeiske menneskerettighetskonvensjonen. FrP hevder, på sin side, at det etter siste revidering kun er ett punkt igjen som strider mot menneskerettskonvensjonen. Et punkt som dreier seg om at vern mot utsendelse ikke skal gjelde når det strider mot "grunnleggende nasjonale interesser" (2008: 311). Partiet henviser også til andre land som de mener har gjennomført deler av FrPs politikk uten å bli dømt for brudd på menneskerettighetene eller flyktningkonvensjonen.

³⁹ Kun FrP stemte for.

Etisk-politiske argumenter og referanser

FrPs innvandringspolitikk innebærer naturligvis strengere restriksjoner. Disse underbygges i hovedsak med veloverveide/realpolitiske argumenter, men etisk-politiske kommer også til syne. FrP referer, for det første, til at grunnleggende verdier, som ytringsfrihet og likestilling utfordres på grunn av for høy innvandring fra spesifikke grupper. Altså et argument som isolert sett kunne vært i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Språkdrakten gir imidlertid inntrykk at det ligger mer bak når representantene for eksempel referer til at innvandrerne i for liten grad tilpasser seg det "norske samfunnet" og verdiene "denne nasjonen og vårt kulturelle felleskap er basert på" (2008: 294) – altså argumenter som minner mer om etisk-politiske argumenter mot innvandring.

Inntrykket av at etisk-politiske argumenter utgjør en del av bakgrunnen for partiets politikk får man av argumentet om at opphavsland spiller en rolle for integrering. Integreringsproblemer knyttes her til visse opphavsland og kulturer, mens det understrekes at det må gjøres unntak i innvandringsrestriksjonene for land fra EØS, USA, Australia og velutviklede land i Øst-Asia. Koblingen mellom kultur og integreringsproblemer gir her et etisk-politisk inntrykk. Det understrekes for eksempel at innvandrere som tilhører den "islamske kulturkrets" er blant de innvandrerne som er vanskeligst å integrere (2008: 317). Det samme kan sies om utsagnet om at integreringen blir umulig når etnisk norske elever blir i mindretall på skolene i Oslo (2008: 306). En representant gjør det imidlertid klarere når han i et sarkastisk innlegg om muslimsk innvandring sier at innvandringen av muslimer er "kulturelt selvutslettende" (2008: 313).⁴⁰

Veloverveide argumenter og referanser

FrP underbygger altså hovedsakelig *restriksjoner* med veloverveide/realpolitiske argumenter som handler om kostnader for velferdsstaten, antall innvandrere og "misbruk" av mulighetene for opphold. Kostnadene blir hovedsakelig knyttet til lavere sysselsetting i enkelte innvandringsgrupper – noe FrP blant annet vil motvirke med en mer selektiv politikk, som nevnt ovenfor. Antallet er i følge FrP allerede for høyt, men fryktes også å øke med bakgrunn i at andre land fører en mer restriktiv politikk enn Norge. "Misbruket" av mulighetene for opphold gjør at FrP ønsker en generelt hardere

⁴⁰ Riktignok noe skjult av en sarkastisk stil.

linje i innvandringspolitikken. I sum ser da FrP dagens situasjon som å være i strid med "nasjonens interesser" (2008: 211).

Oppsummering

FrP understreker at de ønsker å følge flyktningkonvensjonen, altså et moralsk minimum, i flyktning- og asylpolitikken. Det er imidlertid *restriksjoner* som står i høysetet. Dette begrunnes til dels med argumenter som kan indikere at det ligger etisk-politiske hensyn bak. Det er imidlertid veloverveide/realpolitiske argumenter mot innvandring som dominerer.

5.3 Høyre

Moralske argumenter og referanser

Gjennom debatten er Høyre i liten grad inne på nye tiltak og mål som kan knyttes opp mot liberalistiske/universalistiske begrunnelser. Likevel kommer partiets representanter med en rekke *moralske argumenter og referanser* som forsvar av status quo.

I likhet med hos Arbeiderpartiet kan de *moralske argumentene og referansene* knyttes til en liberalistisk/universalistisk forståelse. Dette ved at partiet vektlegger at mottak av asylsøkere og flyktninger er en del av et "ansvar for at det finnes en internasjonal lov og en internasjonal rett for det enkelte menneske" (2008: 296). Videre at Norge skal ta sin "andel av kvoteflyktningene", uavhengig av landbakgrunn og hvilke behov for hjelp de måtte ha – altså sider som understreker individet, likebehandling og moralsk plikt (ibid.).

Veloverveide argumenter blandes imidlertid inn i den *moralske argumentasjonen* på to måter. For det første understreker Høyres representanter at Norges opprettholdelse av internasjonal lov og rett er viktig fordi dette er i nordmenns interesse "når de beveger seg rundt i verden" (2008: 296). Samtidig handler det om "hvilken posisjon Norge skal ha internasjonalt i denne typen spørsmål", og om at Norge må ha "orden i eget hus" for å kunne "ha en menneskerettighetsdialog med andre land" (ibid.). Denne innblandingen av veloverveide argumenter kan tolkes som at Høyre er opptatt av at Norge skal stå på moralsk grunn fordi det er i landets utenrikspolitiske interesse. Likevel er dette i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet, siden det er i alles beste interesse.

Etisk-politiske argumenter og referanser

I likhet med hos Ap knyttes norsk flyktning- og asylpolitikk til en felles forståelse og historie i samfunnsfellesskapet. Dette ved at det understrekes at det å ta imot asylsøkere- og flyktninger handler om "den gode og liberale tradisjonen Norge har" og tverrpolitisk enighet (2008: 297).

Veloverveide referanser og argumenter

I tillegg til de allerede nevnte veloverveide argumentene begrunner Høyre forslag innen *restriksjoner og effektivitet i kontrollsystemet* med slike. For det første er partiet opptatt av forenkling innen arbeidsinnvandringspolitikken på grunn av Norges behov for arbeidskraft – altså et argument for egeninteresse, men også i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Forenklingene gjelder videre både arbeidsinnvandrere fra EØS og utenfor.

For det andre er partiet opptatt av å begrense antall asylsøkere som kommer til Norge. Det er derfor mot regjeringens forslag om å utvide flyktningbegrepet. Dette underbygges med et argument om at "[i]ngen vil være tjent med større tilstrømming pga utviding av flyktningbegrepet. Verken Norge eller de som reiser" (2008: 298). Et argument som framstår som å være i tråd med et liberalistisk/universalistisk perspektiv, men som likevel dreier seg om begrensning av bevegelsesfrihet. Samtidig må det kunne argumenteres med at dette framfor alt er i Norges interesse, heller enn mennesker som ønsker å prøve sin sak gjennom en asylsøknad.

For det tredje uttrykker Høyre at underholdskravet må skjerpes ytterligere enn i regjeringens forslag. Dette underbygger representantene med at selv om det å gifte seg med hvem man vil er en viktig moralsk rett, så kan "man ikke kunne sende regningen til staten" (2008:298). Altså et veloverveid argument om at kostnadene for samfunnsfellesskapet gjør at vi bør regulere denne innvandringen ytterligere.

Oppsummering

Høyre kommer med et moralsk forsvar av status quo innen flyktning- og asylpolitikken ved å understreke en moralsk plikt i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Her blandes det imidlertid inn veloverveide argumenter om at det er i Norges interesse å følge en moralsk standard i innvandringspolitikken. I etisk-politisk forstand forsvares mottak av flyktninger og asylsøkere med at dette er i tråd med de tverrpolitiske enigheten og nasjonal tradisjon. For å begrunne restriktive sider av

politikken kommer partiet med veloverveide argumenter som dreier seg om antall og kostnader. Dette er i størst grad i samsvar med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet, selv om partiet tilsynelatende ønsker å framstille det mer som liberalistiske/universalistiske argumenter.

5.4 SV

Moralske argumenter og referanser

SV lister opp tiltak for asylsøkere og flyktninger som passer i kategoriene *liberalisering* og *støtte og rettigheter*. Disse underbygges av moralske argumenter og referanser som i all hovedsak kan knyttes til det liberalistiske/universalistiske perspektivet. For eksempel ved at partiet trekker fram global ulikhet i form av at Norge er et av verdens rikeste land mens det er 40 millioner mennesker på flukt (2008: 299). Et angrep på andre partiers politikk går også i denne retningen ved at det understrekes at det "fortsatt finnes partier som har som sitt viktigste prosjekt å gjøre de fete fetere, de rike enda rikere, og stenge dørene for alle andre" (2008: 300).

Ved at partiet bruker ordet ansvar ved et par anledninger gir det også inntrykk av at det er snakk om et moralsk ansvar. Først og fremst understreker en representant at "[...] [saken] handler om at vi skal ta et medansvar for konsekvensene som [...] [krig, konflikt og forfølgelse] påfører enkelte mennesker" (2008: 319). Et utspill som angriper FrPs politikk går også i denne retningen ved at det påpekes at FrP støttet USAs invasjon av Irak, og at flyktnings situasjonen dermed er et resultat av FrP-støttet politikk (2008: 295).

I likhet med i Høyres argumentasjon, knytter SV en moralsk referanse til et veloverveid argument. Dette ved at en representant understreker at det er i "nasjonens interesse å ha et positivt syn på innvandring", all den tid "vi" også ser på det som "vår menneskerett å forflytte oss internasjonalt" (2008: 319).

Etisk-politiske argumenter og referanser

SV vektlegger tradisjon slik som Ap og Høyre: "[E]n del av det som jeg oppfatter er det norske, er nettopp det at vi har vært sterke på å følge internasjonale forpliktelser" (2008:300). Altså et argument som framstår som at det å følge internasjonale forpliktelser er riktig fordi det er en del av en norsk tradisjon.

Veloverveide argumenter og referanser

SV kommer også med noen flere veloverveide argumenter. Partiet blir for det første utfordret om arbeidsinnvandringspolitikken av Høyre, og svarer at arbeidsinnvandring må være behovsstyrt, altså regulert – dermed i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet (2008: 301). Samtidig kommer en representant med et utsagn som minner mer om et veloverveid argument for innvandring: “saken handler om alle de positive sidene som følger av at folk i dag har lettere for å flytte på seg over landegrensene, og alle fordelene med det” (2008: 319). Samme representant understreker imidlertid videre en positiv holdning til innvandring er viktig for integreringen fordi: “Da er det også enklere i ettertid å være klar og tydelig på de krav og de plikter som følger av å bo i det norske samfunnet” (2008: 319). Et argument som er mer tvetydig ved at det kan ta utgangspunkt i det norske samfunnsfellesskapets interesse, alles beste interesse, men også et etisk-politisk argument om å bevare samfunnsfellesskapet.

Oppsummering

SV underbygger punkter innen *støtte og rettigheter* og *liberalisering* med en rekke moralske argumenter. Dette ved at den globale ulikheten i form av kontrasten mellom rike Norge og mennesker på flukt trekkes fram, samtidig som partiet understreker et moralsk ansvar som grunnlag for asyl- og flyktningpolitikken. Partiet vektlegger imidlertid også at det er i norsk interesse og en del av “det norske” å følge internasjonale forpliktelser. Norsk interesse understrekes også i partiets utsagn om arbeidsinnvandring.

5.5 KrF

Moralske argumenter og referanser

KrF er opptatt av tiltak i *liberalisering* og *støtte og rettigheter* gjennom debattene, og underbygger disse med moralske argumenter og referanser. Partiet engasjerer seg imidlertid spesielt for papirløses rettigheter og mot økningen av underholdskravet, så det er her argumentene blir eksplisitte. Når det gjelder de papirløse understrekes det for eksempel at Norge har et “moralsk ansvar for å ordne opp når mennesker lever i årevis i en uavklart situasjon” (2008: 302). For KrF handler det derfor om “å gi disse menneskene et menneskeverd å behandle dem deretter” (2008: 316). Når det gjelder

underholdskravet er det urettferdighet som står i fokus, ved at KrF understreker at underholdskravet "rammer blindt" (2008: 302). Altså at selv om forslaget har en god intensjon, så godtar ikke KrF det så lenge det rammer en uskyldig tredjepart. I dette tilfellet mennesker med lav inntekt som ønsker familiegjening. Likebehandling står også høyt på KrFs agenda – noe som kommer fram i kritikken av FrPs differensieringspolitikk, som sammenlignes med jødeparagrafen (2008: 303).

Veloverveide referanser og argumenter

KrF er opptatt av å effektivisere arbeidsinnvandringen, noe som begrunnes med veloverveide argumenter. Dette ved at Norges behov for arbeidskraft og konkurransen om arbeidskraft med andre land brukes som argumenter.

Oppsummering

KrF er tydelig opptatt av å stå på moralsk grunn i sin politikk, selv om det ikke kommer mange klare moralske argumenter til syne. Moralsk ansvar, rettferdighet og likebehandling er imidlertid stikkord i partiets engasjement for de papirløses rettigheter og mot underholdskravet og FrPs differensieringspolitikk. Når det gjelder arbeidsinnvandring er det imidlertid kun veloverveide/realpolitiske argumenter som kommer til syne.

5.6 Sp

Moralske argumenter og referanser

Senterpartiet vektlegger flere moralske aspekter som forsvar for den nye loven. Partiets representant starter med å referere til global ulikhet som et naturlig utgangspunkt for migrasjon – altså en understreking som kan tolkes som at migrasjon er et naturlig og ustoppelig fenomen (2008: 304). Videre uttrykker han bekymring for at oppmerksomheten på arbeidsinnvandring skal føre til "et menneskesyn der alt skal graderes" – altså at likeverd skal få mindre plass i debatten og dermed kanskje politikken (ibid.). Representanten understreker også at Norge har "et ansvar for å hjelpe mennesker som søker tilflukt" i landet vårt (ibid.). Alt i alt har dermed Sp's hovedinnlegg en sterk moralsk profil, som samsvarer med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Også fra Sp's side blandes imidlertid moralske og veloverveide argumenter. Dette ved at det understrekes at det også "rent taktisk [...] for et lite land som Norge" er viktig

å forholde seg til menneskerettighetene (2008: 304). Dette fremstilles imidlertid også som å være i alles beste interesse, heller en snever egeninteresse: "En grunnleggende respekt for menneskerettighetene tror jeg over tid er en forutsetning for vår alles sikkerhet" (ibid.).

Etisk-politiske argumenter og referanser

I likhet med fra Ap, H og SV understreker Sp videre at mottak av asylsøkere og flyktninger dreier seg om å følge norsk tradisjon – altså at "Norsk asyl- og flyktningpolitikk skal bygge på våre humanistiske tradisjoner" (2008:304).

Veloverveide argumenter og referanser

Veloverveide argumenter kommer også til syne i partiets vektlegging av utsendelsesarbeidet. Her framstilles det som mot alles interesse at mennesker lever i skjul i Norge (2008: 304). Representanten trekker her fram at konsekvensene ofte blir at de irregulære innvandrerne ikke oppsøker helsehjelp både ved fysiske og psykiske problem – noe som kan medføre at smittsomme sykdommer sprer seg og være en sikkerhetsrisiko for samfunnet. Dette står som en blanding mellom moralske og veloverveide/realpolitiske hensyn. Så lenge løsningen på disse problemene er utsendelse er imidlertid disse sidene mest i det eksisterende samfunnsfellesskapets interesse, og dermed i hovedsak i samsvar med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet.

Oppsummering

Senterpartiet framstår som et parti med en sterk moralsk profil, i det disse argumentene kommer tett i hovedinnlegget fra partiet – noe som samsvarer med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Samtidig understreker partiet imidlertid at denne profilen er en del av "norsk tradisjon", altså en etisk-politisk understreking som er mer i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. De moralske argumentene får videre en flytende overgang til veloverveide når partiet understreker at det også er i Norges interesse å følge menneskerettighetene nøye. Denne argumentasjonstypen kommer imidlertid også til syne for å forsvare utsendelsesarbeidet, men nå mer i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet.

5.7 Venstre

Moralske argumenter og referanser

Venstres engasjement i debatten er knyttet til kategoriene *støtte og rettigheter* og *liberalisering*. Regjeringen roses for endringene som er gjort her, men Venstre kritiserer samtidig regjeringen for ikke å ha gått langt nok på enkelte punkter. Videre fremmer partiet egne forslag innen disse kategoriene. Forslagene underbygges med noen få argumenter og referanser der det sentrale er enkeltindividet og dets behov for opphold. For eksempel: “Alle som prøver å få dette til å se enkelt ut, som prøver å få alle asylsøkere til å bli like, og som prøver å gjøre dette til enkle, greie spørsmål, tar feil. Dette er sammensatt. Dette er enkeltmennesker – de er veldig forskjellige” (2008: 318).

Venstres representant begrunner imidlertid også politikken gjennom relaterte historier ved fem tilfeller. Det vil si at vi for eksempel får høre om legestudenten som ikke kan få oppover sin Sør-Afrikanske kjæreste med jobbtilbud i Oslo på grunn av underholdskravet. Altså en illustrasjon av hvordan et tiltak med gode intensjoner også rammer enkeltindivider som ingen har til hensikt å holde utenfor landet. Bak historie ligger det da tilsynelatende et ønske om å sette enkeltindividet i fokus for å nyansere bildet som andre partier tegner av innvandring og innvandringspolitikken. Utsagnene er slik sett i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet.

Etisk-politiske referanser og argumenter

Venstre kommer med noen bemerkninger som framstår som etisk-politiske argumenter i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. For eksempel: “Alle store samfunn har bygd seg opp gjennom brytninger mellom ulike kulturer. Grunnen til at USA er den supermakten det er, er nettopp at det har vært en smeltedigel for kulturer. Det har gitt landet kraft i det internasjonale samfunnet” (2008: 320).

Veloverveide referanser og argumenter

Innen asyl- og flyktningspolitikken kommer Venstre med ett argument som kan forstås som veloverveid. Dette kommer ved at en representant hevder at differensiert og raskere saksbehandling får ned tilstrømmingen fra land “der forfølgelsen ikke er på nivå med forfølgelsen i de landene hvor mange av de asylsøkerne som får innvilget søknadene sine, kommer fra” (2008: 306). Forstås dette som et ønske om å få ned antallet asylsøkere, er det veloverveid/realpolitisk argumentasjon og i tråd med det

kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. Selv om det åpenbart har et moralsk motiv om å hjelpe de som trenger det mest. Når det kommer til arbeidsinnvandring dreier Venstres bidrag i debatten seg utelukkende om veloverveide argumenter om Norges behov for arbeidskraft.

Oppsummering

Venstres engasjement i debatten er for det meste i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Dette ved moralske argumenter og referanser for tiltak innen *støtte og rettigheter*, samt *liberalisering*. Videre kommer det fram et etisk-politisk syn i tråd med dette perspektivet. Veloverveide argumenter kommer til syne for arbeidsinnvandring, men også for rask retur.

5.8 Drøfting av funn

I gjennomgangen av debatten har vi sett hvordan partiene i større grad argumenterer for de målene og tiltakene de trekker fram enn i partiprogrammene. Dette forsterkes ved at partiene utfordrer og svarer hverandre gjennom debatt. Slik får vi et bedre innblikk i argumentasjonen i norsk innvandringsdebatt enn i forrige kapittel. I det følgende vil jeg oppsummere funnene langs partiskillelinjene. Jeg vil til slutt kort gå inn på hvordan disse står i forhold til forventningene til funn. Altså om debatten og 2013-programmene står nærmere det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet enn 2001-programmene når det gjelder asyl- flykntingepolitikk. Mens debatten og 2013-programmene står nærmere det liberalistiske/universalistiske perspektivet enn 2001-programmene når det gjelder arbeidsinnvandring. Dette er imidlertid også noe jeg kommer tilbake til i neste kapittel.

Flyktninger og asylsøkere

Moralske argumenter og referanser

Når det snakkes om asyl- og flyktningspolitikken kommer det fram argumenter og referanser som viser til individuelle rettigheter, likeverd, likebehandling og moralsk forpliktelse – altså argumenter og referanser som samsvarer med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Gjennomgangen viser også at disse står sterkt, da de benyttes av alle partier. De kommer til syne i forsvar av mottak av asylsøkere og flyktninger generelt og endringer i kategoriene *støtte og rettigheter* og *liberalisering* spesielt. I likhet med i kategorien *restriksjoner* i kapitlet over, tegner det

seg imidlertid en partiskillelinje der FrP står mot resten. Dette ved at FrP kun svært kort er inne på en den moralske siden ved denne innvandringen, når de understreker at de vil følge flyktningkonvensjonen.

H, SV og Sp blander imidlertid også inn norsk interesse, altså et mer veloverveid argument, ved å understreke at det er i norsk interesse å følge internasjonal folkerett.

Etisk-politiske argumenter og referanser

Partiene kommer i liten grad med argumenter og referanser i retning av at innvandring bør reguleres ytterligere ut fra hensyn til en felles oppfattelse av det gode liv, eller en felles kultur. FRP er imidlertid et unntak her, med utsagn som kan tolkes i denne retningen. Det tegner seg derfor her en partiskillelinje mellom FrP og resten. Faktisk bruker imidlertid Ap, H, SV og Sp etisk-politiske argumenter som ses som kommunitaristiske – men dette gjøres ved referere til norsk tradisjon som argument for å ta imot flyktninger og asylsøkere.

Det er imidlertid verdt å merke seg at FrPs etisk-politiske utsagn i denne debatten møtes med moralske argumenter. Kun en gang problematiseres de eksplisitt som etisk-politiske argumenter. Det er Venstre som gjør dette: "Jeg må si at representanten Amundsens meninger viser at han har et annet verdigrunnlag enn det jeg har. Jeg mener likevel at vi kan ha Amundsen i landet. Jeg mener det skal være rom for mennesker med ulike verdigrunnlag i et samfunn, ulike meninger og ulike religioner" (2008: 320). Dermed kan det virke som at det å bruke kultur som argument i adgangsspørsmålet anses som umoralsk av de andre partiene. Spørsmålet blir imidlertid da hvorfor dette synet ikke problematiseres mer direkte slik Venstre gjør det her. Riktignok stiller både Ap og Venstre med utsagn som vitner om en liberalistisk/universalistisk forståelse, ved å understreke positive sider ved det multikulturelle samfunnet, men dette er ikke som en problematisering av FrPs punkter. Jeg vil imidlertid komme tilbake til FrPs etisk-politiske referanser og argumenter i neste kapittel.

Veloverveide referanser og argumenter

Begrunnelser for restriksjoner i asyl- og flyktningpolitikken kommer i hovedsak fram i form av veloverveide/realpolitiske argumenter. I denne debatten kommer Ap, FrP, Høyre og Venstre alle med utsagn om at det å holde antall asylsøkere nede er et mål for

politikken. FrP er uttrykkelig også bekymring for kostnadene av å ta imot asylsøkere og flyktninger.

Arbeidsinnvandring

Når det kommer til arbeidsinnvandring er det kun veloverveid argumentasjon som kommer fram. Det handler om at arbeidsinnvandring er i Norges interesse. Den uenigheten som kommer fram i debatten ligger derfor i grad av liberalisering. Her skiller Høyre, Venstre og KrF seg ut som mest positive. Ap og SV responderer på utfordringer fra disse med en kontrollert positivitet, der også utfordringer knyttet til arbeidsinnvandring nevnes. Sp og FrP nevner ikke temaet i debatten.

I tråd med forventningene?

I neste kapittel vil jeg ta for meg hvordan funnene i kapittel 4 og 5 står til forventningene totalt sett. For å oppsummere, vil jeg likevel gå kort inn på hva funnene i dette kapitlet antyder isolert sett.

Analysen viser at moralske argumenter står sterkt når mottak av flyktninger- og asylsøkere og deres rettigheter forsvares. Etisk-politiske argumenter mot innvandring er det derimot kun FrP som er inne på. Veloverveide/realpolitiske argumenter står sterkt i forsvar av restriksjoner og kontroll. Siden de moralske argumentene kommer tydelig fram, og partiskillelinjene står steile, virker det i sum som at det ligger lite i forventningen om endring ut fra debatten isolert sett. Arbeidsinnvandring er imidlertid i liten grad et tema i debatten. Når temaet nevnes, er det kun veloverveid argumentasjon som kommer fram langs de tradisjonelle partiskillelinjene. Også dette antyder liten endring.

6. Drøfting på tvers av kildene

De to foregående kapitlene har hatt to litt ulike formål, men det er likevel hensiktsmessig å drøfte funnene mot hverandre. Kapitlet om partiprogrammene dreide seg om å studere samme type dokumenter fra to forskjellige tidspunkter, for å kunne gjøre en sammenligning. Partiprogrammer er imidlertid en type dokumenter der det kan være vanskelig å vite hvilke prioriteringer som ligger bak innholdet. Partiprogrammene skal for eksempel nå ut til velgerne, noe som medfører at det kan ligge strategisk tankegang bak. Kanskje utelates saker som det er strid om innad i

partiet, eller som partiet opplever som for lite dagsaktuelle. Kanskje vektlegges sider av saker der partiet mener det er velgere å vinne. Samtidig går partiene gjerne ikke i dybden i partiprogrammer, og begrunner i liten grad tiltak og mål.

Studiet av stortingsdebatten kom derimot dypere ned i partienes argumentasjon. Slik kunne partiene knyttes tydeligere opp mot teoriene og argumentasjonskategoriene. Ved å sammenligne funnene direkte med funnene fra partiprogrammene kan imidlertid også antagelser om endring støttes eller svekkes. Funnene er tross alt basert på samme logikk i begge kapitlene. Her er det imidlertid slik at valg av stortingsdebatt kan ha store konsekvenser for funn. Derfor er debatten om utlendingsloven ideell, fordi den tar opp adgangsspørsmålet som helhet. Debatten er imidlertid fra 2008, og dersom antagelsene om endringer mellom 2001 og 2013 svekkes av funnene i debatten kan det fortsatt innebære endringer mellom 2008 og 2013.

I det følgende vil jeg ta for meg funn av tiltak, mål og argumenter på tvers av de foregående kapitlene. Først tar jeg for meg de som gjelder asylsøkere og flyktninger. Her var forventningen til funn at de resterende partiene hadde nærmet seg FrP i debatten og 2013-programmene i forhold til 2001-programmene. Dette ved at tiltak, mål og argumenter i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet hadde fått en sterkere posisjon. Funnene peker kun delvis i denne retningen.

Deretter, vil jeg ta for meg funn av tiltak, mål og argumenter som gjelder arbeidsinnvandring. Her var forventningen at tiltak, mål og argumenter i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet ville stå sterkere i debatten og 2013-programmene enn i 2001. Funnene peker delvis i denne retningen, men kun ved veloverveide argumenter.

For å kunne vise resultatene på tvers av kapitlene har jeg satt opp funn av tiltak, mål og argumenter for hvert av partiene i tabeller for å klargjøre hvilke som er tilstede og ikke. Deretter vil jeg drøfte endringer på tvers av partiene. Så vil funnene drøftes opp mot forventningene. Hele kapitlet avrundes med en generell oppsummering av denne studien.

6.1 Flyktninger og asylsøkere

Utvikling i hvordan partiene forholder seg til adgangsspørsmålet?

I tabellene nedenfor får vi altså fram en forenklet utgave av de mer detaljerte observasjonene og fortolkningen som har blitt gjort. Derfor må tabellene tolkes med

forsiktighet. Likevel gir de en mulighet til å sammenligne funn på tvers av kapitlene over.

I den første tabellen har jeg markert funn i mål og tiltak etter kategoriene *restriksjoner* (R), *effektivitet i kontrollsystemet* (E), *liberalisering* (L) og *støtte og rettigheter* (SR). I den andre er argumentasjonen satt opp i kategoriene *moralske argumenter og referanser* (M), *etisk-politiske argumenter og referanser* (EP) og *veloverveide argumenter og referanser* (V).

Tabellen om tiltak og mål er dermed satt opp etter samme logikk som i appendiks 1 og 2. Punkter som *kan* knyttes til en liberalistisk/universalistisk forståelse er dermed merket med L, mens punkter som *kan* knyttes til en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse er markert med K. I kategorier der det er funnet begge typer punkter, er dette markert med Z. Tabellen som viser argumentasjon, er satt opp på samme måte. Her er imidlertid argumentasjonen ikke satt opp i appendiks, men diskutert i kapittel 4. Som det ble diskutert i innledningen til dette kapitelet, er dette gjort fordi partiprogrammene i liten grad kommer med klar argumentasjon for tiltak og mål. Disse punktene er dermed i større grad basert på fortolkning enn tilsvarende punkter fra debatten. I de *etisk-politiske argumentene* finner vi imidlertid både argumenter for og mot innvandring som kan knyttes til det *kommunitaristiske/partikularistiske* perspektivet. De som er for er derfor merket med stjerne i argumentasjonstabellen.

Tiltak og mål i partiprogrammer og debatt:

	2001				2008				2013			
	R	E	L	SR	R	E	L	SR	R	E	L	SR
Ap		L	L	L	K	Z	L	L	K	K	L	L
H	K	Z	L	L	K	Z	L	K	K	K	L	L
FrP	K	K			K	K		K	K	K		
KrF		L	L	L		Z	L	L	K	K	L	L
Sp		Z	L	L	K	K		L	K	K	L	L
V		K	L	L		Z	L	L		K	L	L
SV			L	L		Z	L	L		K	L	L

Argumentasjon i partiprogrammer og debatt:

	2001			2008			2013		
	M	EP	V	M	EP	V	M	EP	V
Ap	L			L	Z*	K	L		K
H	L			L	K*	Z	L		K
FrP		K	K	Z	K	K		K	K
KrF	L			L			L		
Sp	L		K	L	K*	Z	L		K
V	L	L	L	L	L	Z	L	L	L
SV	L			L	K*	L	L		

For Ap sin del antyder tabellene en endring der partiet i motsetning til i 2001-programmet vektlegger tiltak i kategorien *restriksjoner* og *effektivitet i kontrollsystemet* både i debatten og 2013-programmet. Disse er begrunnet med veloverveide/realpolitiske argumenter. Dette bildet er imidlertid noe misvisende. Som vi har sett ovenfor er partiets argumentasjon i debatten hovedsakelig i samsvar med det liberalistiske/universalistiske perspektivet. Der argumentet som er nærmest en kommunitaristisk/partikularistisk forståelse dreier seg om norsk tradisjon *for* å ta imot flyktninger og asylsøkere. Samtidig dreier det seg kun om strengere krav for statsborgerskap og "returpolitikk" i 2013-programmet. Likevel står kanskje de veloverveide/realpolitiske argumentene mot denne innvandringen sterkere i partiet nå enn tidligere.

Tabellene antyder at Høyre har holdt samme linje fra 2001 til 2013 – en linje der så å si alle sider er representerte innen mål og tiltak. Som vi så ovenfor markerer partiet seg imidlertid også med å være mer opptatt av *restriksjoner* og kontroll enn regjeringspartiene gjennom debatten. Samtidig utmerker 2013-programmet seg med et sterkt fokus på kontroll. Det kan dermed tyde på at de veloverveide/realpolitiske argumentene, som er fraværende i 2001-programmet, står sterkere i partiet nå.

FrP følger samme linje gjennom programmene og debatten. Det er restriksjoner og kontroll som blir vektlagt, på bakgrunn av *veloverveide/realpolitiske* og *etisk-politiske* argumenter og referanser.

KrF følger også samme linje gjennom både programmer og debatt. Her er det *effektivitet i kontrollsystemet*, *liberalisering* og *støtte og rettigheter* som er vektlagt. Dette er basert på moralske argumenter i tråd med det liberalistiske/universalistiske

perspektivet. Listen er også noe utvidet i 2013. Likevel er retur inne som tema både i 2008 og 2013. Kriminelle innvandrere er også inne som tema i 2013.

Funnene i partiprogrammene til Sp antydde en endring der kontroll vektlegges i større grad i partiet i 2013 enn tidligere. Dette basert på veloverveide/realpolitiske argumenter. Debatten gir imidlertid inntrykk av en sterk moralsk profil hos Sp. Slik sett er det eventuelt snakk om en endring mellom 2008 og 2013.

Venstre følger samme linje gjennom både programmer og debatt. Basert på moralske, etisk-politiske og veloverveide/realpolitiske argumenter er det liberalisering, støtte og rettigheter som blir vektlagt. Listen er også noe utvidet i 2013. Både i debatten og 2013-programmet er imidlertid også retur inne som tema.

SV følger i all hovedsak også en linje gjennom programmer og debatt. Der partiet underbygger mål og tiltak innen liberalisering og støtte og rettigheter med moralske argumenter og referanser. Samt kommunitaristiske/partikularistiske knyttet til norsk tradisjon for å ta imot flyktninger og asylsøkere. Ønsket om strengere underholds krav i debatten 2008 og fokus på retur i 2013 gjør likevel at partiet framstår noe mer likt sine regjeringspartnere enn i 2001. I 2013 veier imidlertid partiet opp for dette med en – i dette materialet – rekordlang liste i kategoriene *liberalisering* og *støtte og rettigheter*. Samtidig er partiet det eneste som kommer med punkter om at rettigheter for de som skal tvangsreturneres også må ivaretas.

Utvikling på tvers av partiene?

I sum ser vi et partispekter der en skillelinje holder seg mellom FrP og resten. Der FrP har en helt annen vektlegging av restriksjoner, og er det eneste partiet som kommer med etisk-politiske referanser og argumenter mot innvandring. Selv om det er de veloverveide/realpolitiske som er mest eksplisitte og forekommer oftest.

En skillelinje som kanskje har endret seg er den mellom FrP, Høyre og Ap på den ene siden, og resten av partiene på den andre. Der FrP, Høyre og Ap kjører en linje der restriksjoner og kontroll spiller en viktigere rolle. For Høyre og Ap sin del blir disse sidene imidlertid noe mer vektlagt i 2013-programmene enn både i 2001-programmet og 2008-debatten. En lik utvikling i materialet gjelder også Sp, noe som antyder at Sp nå står på denne siden av skillelinjen i 2013. Det er kun veloverveide/realpolitiske argumenter som kommer fram som bakgrunn for disse antydningene til endring.

KrF, SV og Venstre holder hovedsakelig fast ved sin posisjon gjennom materialet. KrF og SV har også en økning i antall punkter i 2013 kontra 2001.

I tråd med forventningene?

Disse funnene antyder altså en endring som bare til dels er i tråd med forventningene i denne oppgaven. Funnene fra partiprogrammene styrker hypotesen om at innvandringsdebatten generelt har fortsatt i en retning preget av "realisme", der andre partier kan være opptatte av å ikke miste velgere til FrP. Dette viser seg imidlertid hovedsaklig for Ap, H og Sp, som har en mer restriktiv linje i 2013 sammenlignet med 2001. Analysen av debatten fra 2008 gir derimot i svært liten grad et slikt inntrykk. Den framstår dermed mer i tråd med 2001-programmene enn 2013-programmene. Dette svekker hypotesen. Det kan imidlertid fortsatt være en reell endring vi ser, men at denne har funnet sted etter 2008.

Skillelinjen mellom FrP på den ene siden, og de andre partiene på den andre, er sterkt til stede både i partiprogrammer og debatt. Dette går på i hvilken grad partiene ønsker restriksjoner, men også på hvilke argumenter som kommer fram i debatten og programmene. Spesielt ved at partiet er det eneste som kommer med etisk-politiske argumenter og referanser mot innvandring. Disse utsagnene blir angrepet av de andre partiene med moralske argumenter og referanser i debatten. Dette kan kanskje sammenlignes med Hagelunds (2003) funn om at FrP ofte står for noe som de andre partiene tar avstand fra som uakseptabelt. Dette fordi etisk-politiske argumenter i teorien kan ligne det Hagelund kaller "flørting med xenofobi og rasisme", noe de andre partiene tar avstand fra eller frykter å komme for nær (Hagelund 2003: 252).

Altså virker det som at partiene til venstre for FrP i stor grad ser etisk-politiske argumenter mot innvandring som uakseptable og/eller irrelevante i adgangsspørsmål – dette i motsetning til innen integrering. Der problematiseringen av kulturelt mangfold økte på 90-tallet og førte fram til at politikere fra hele det politiske spektrum uttrykte at integreringspolitikken var mislykket rundt årtusenskiftet. En viktig del av denne problematiseringen var nemlig uløselig knyttet til kultur (Brochmann og Hagelund 2010: 261-262). For eksempel var den knyttet til at patriarkalske familiemønstre i enkelte innvandringsmiljøer førte til debatt om tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og kvinneundertrykking. Samtidig var den knyttet til lav arbeids- og samfunnsdeltagelse blant kvinner – noe som enkelte mente også gjorde at minoritetskvinner fikk dårligere evner til å bistå sine barn i utdanning og oppvekst. Som vi så i kapittel 5 har imidlertid kampen mot tvangsekteskap også ført til restriksjoner i adgang. Som jeg beskriver i kapitlet, framstår dette tvetydig i møte med teoriene og kategoriene i denne oppgaven.

Ser man det som etisk-politisk, kan man si at etisk-politiske argumenter kanskje spiller en større rolle i adgangsregulering også hos andre partier enn FrP. Både Ap, SV, Sp og H uttrykker støtte til dette tiltaket i debatten.

Som nevnt i kapittel 4 er samtidig FrP, Høyre, Ap og Sp inne på ett punkt i 2013 som kan knyttes til det etisk-politiske synet i det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet: språk- og samfunnskunnskapstester som kriterium for statsborgerskap. Dette punktet stammer fra debatten rundt årtusenskiftet. Brochmann og Hagelund (2010: 268-269) skriver for eksempel at denne debatten førte til to sentrale lovendringer og en stortingsmelding: introduksjonsloven, statsborgerloven og mangfoldsmeldingen. Statsborgerskapsloven og introduksjonsloven la mye vekt på tilpasning til det norske samfunnet, og koblet også integreringspolitikken tettere opp mot kontrollpolitikken. Den nye statsborgerskapsloven (2005) endte opp med å gå mot doble statsborgerskap og vektla fellesskapsverdier ved å opprette språkkrav og seremoni med troskapsløfte ved naturalisering. Introduksjonsloven ble gjort gjeldende i 2005, og påla enkelte innvandringsgrupper kurs i norsk og samfunnskunnskap for å få permanent bosettingstillatelse og statsborgerskap. Andre grupper fikk en begrenset plikt. Dette er et punkt som H, Sp, Ap og FrP altså ønsker forsterkning av i 2013-programmene. Det interessante her er imidlertid at FrP kom med dette allerede 2001. Isolert sett er derfor dette i tråd med forventningene til funn.

6.2 Arbeidsinnvandrere

Utvikling i partiene?

I likhet med ovenfor, har jeg satt opp tabeller over hvilke typer tiltak, mål og argumentasjon partiene kommer med gjennom datamaterialet. Disse er satt opp på samme måte som tabellene ovenfor. Her er det viktig å minne om at tabellene kan være misvisende på grunn av at stortingsdebatten i liten grad berører arbeidsinnvandring som tema. Videre slår et par punkter som gjelder alle innvandrere kraftig ut i kategorien restriksjoner i 2013. Punktet om kriterier for statsborgerskap, som nevnes ovenfor, slår her ut som eneste punkt for Ap, H og Sp. For KrF sin del gir punktene om kriminelle innvandrere utslag. Siden disse punktene er omtalt ovenfor, og ikke spesifikt knyttes til arbeidsinnvandring, vil de imidlertid ikke tas hensyn til i drøftingen nedenfor.

Tiltak og mål i partiprogrammer og debatt:

	2001				2008				2013			
	R	E	L	SR	R	E	L	SR	R	E	L	SR
Ap				L		L			K	L		L
H			L			L		K	K	L		
FrP	K	K							K	K		
KrF		L	L			L	L		K	L	L	L
Sp	K		L	L					K	K		L
V		L	L	L		L	L			L	L	L
SV				L							L	L

Argumentasjon i partiprogrammer og debatt:

	2001			2008			2013		
	M	EP	V/R	M	EP	V/R	M	EP	V/R
Ap						L			L
H		L	L	K		L		L	L
FrP		K	K					K	K
KrF	L	L	L			L			L
Sp	L	L	Z						Z
V	L	L	L			L	L	L	L
SV						L			Z

AP går fra å holde seg unna arbeidsinnvandring som tema i 2001, til å utvise en behersket positivitet i debatten og 2013-programmet. Dette basert på veloverveide/realpolitiske argumenter for arbeidsinnvandring, og bekymring for sosial dumping. Den samme utviklingen kan ses hos SV.

Høyre, KrF og Venstre står alle fast ved en liberal holdning til arbeidsinnvandring gjennom materialet. Dette basert hovedsakelig på veloverveide argumenter. Hos Venstre kommer det også fram etisk-politiske og moralske argumenter – noe KrF kun kommer med i 2001-programmet.

FrP stiller seg kritiske til arbeidsinnvandring gjennom partiprogrammene, og nevner ikke temaet i debatten. Dette er hovedsakelig basert på veloverveide argumenter. Det skinner imidlertid også kanskje gjennom en etisk-politisk side når partiet spesielt uttrykker motstand mot arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS.

Sp framstår som mer kritiske i 2013 enn i 2001, og nevner heller ikke temaet i debatten. Mens partiet kommer med både moralske og etisk-politiske argumenter for arbeidsinnvandring i 2001, virker det som de veloverveide argumentene mot arbeidsinnvandringen som sterkest i 2013.

Utvikling på tvers av partiene?

Dermed tegner det seg en skillelinje der H, KrF og Venstre står som svært positive til arbeidsinnvandring, mens FrP, Ap, SV og Sp framstår som mer skeptiske – dette med litt ulike begrunnelser. Det betyr imidlertid ikke at noen av partiene, foruten FrP, ønsker strengere restriksjoner myntet direkte mot arbeidsinnvandring i 2013. Det er samtidig verdt å merke seg hvordan de moralske argumentene og referansene går fra å komme fram i KrF, Sp og Venstre sine programmer i 2001, mens kun Venstres referanse er igjen i 2013. Med andre ord framstår adgangsspørsmålet både i debatten og 2013-programmet som et spørsmål om veloverveide/realpolitiske vurderinger alene.

I tråd med forventningene?

Det er altså lite i materialet som tyder på at forventningen om at partiskillelinjen har blitt mer uklar stemmer. Ap og SV holder riktignok tett om arbeidsinnvandring i 2001-programmet, og den rød-grønne regjeringen møter kritikk for å ha utsatt arbeidsinnvandring som tema i behandlingen av utlendingsloven. Likevel gir ikke den pragmatiske holdningen til arbeidsinnvandring i debatten og 2013-programmene særlig grunnlag for å konkludere med endring.

Samtidig er det lite i materialet som tyder på at argumenter i tråd med det liberalistiske/universalistiske perspektivet står sterkere nå enn tidligere. Faktisk nesten motsatt, når materialet viser at KrF, Sp og V kommer med moralske argumenter og referanser i 2001-programmet, mens det kun er Venstres referanse som er igjen i 2013. Dermed framstår arbeidsinnvandringsspørsmålet som et spørsmål om veloverveide argumenter for og mot denne innvandringen – altså til og med uten den moralske siden som Hagelund (2003) viser til. Igjen må det imidlertid understrekes at materialet som studeres i denne studien blir tynt for å trekke konklusjoner på dette feltet.

6.3 En fruktbar tilnærming?

Et spørsmålet som melder seg på tampen av denne studien er i hvilken grad det å sette disse teoriene opp mot den reelle innvandringsdebatten har vært fruktbart. Gir dette oss nyttig innsikt i innvandringsdebatten? Teoriene er jo i seg selv forenklinger av kompliserte sammenhenger, som kan problematiseres på en rekke måter (Punternvold Bø 2004: 160-162). I tillegg er det, som vi har sett, til dels stor avstand mellom disse og den reelle innvandringsdebatten. Samtidig gjør jeg ytterligere forenklinger for å få et helhetlig perspektiv på innvandringsdebatten i denne studien. For det første, ved å

benytte argumentasjonskategorier der jeg knytter alle argumentasjonstypene opp mot de to teoretiske perspektivene. For det andre, ved at jeg kategoriserer alle tiltak og mål i kategorier som linkes til de to perspektivene. Det kan i aller høyeste grad diskuteres om dette faktisk bidrar til å gi innsikt i innvandringsdebatten, eller om forenklingene blir for grove.

I de to stegene ser jeg for eksempel bort fra et rendyrket realpolitisk perspektiv, og fokuserer på at alle argumenter, tiltak og mål i adgangsspørsmålet *kan* ha samme type begrunnelser som de vi ser i de filosofiske perspektivene i bunn. Vi har imidlertid sett at de veloverveide/realpolitiske argumentene står sterkt. Her kan man selvfølgelig si at innvandringsdebatt i stor grad handler om realpolitikk, og at moralske og etisk-politiske begrunnelser må vike. Dersom dette er tilfelle er det imidlertid ikke mindre grunn for å sette disse teoriene opp mot innvandringsdebatter. De fortjener den plassen de kan få, all den tid de representerer velutviklede argumenter som kan representere støtte til, kritikk av eller alternativ for dominerende synspunkter.

Videre aner vi også det interessante overordnede forholdet mellom debatten og de normative teoriene, som jeg antyder i innledningen. Det kan her virke som grunnleggende universalistiske prinsipper primært har et nasjonalt gyldighetsområde. I spørsmålet om adgang begrenses hensynet til disse prinsippene av hensyn til Norges interesser – på henholdsvis det økonomiske og det kulturelle området. Likevel får flyktninger adgang, noe som ikke utelukkende kan forstås i lys av et kommunitaristisk perspektiv. Tanken om individuelle rettigheter spiller derfor en rolle.

Uansett finner vi en spenning i debatten mellom liberaldemokratiske verdier, med vekt på liberalistiske/universalistiske prinsipper, på den ene siden, og en nasjonalstatlig selvforståelse, med vekt på kommunitaristiske/partikularistiske prinsipper, på den andre. I tråd med for eksempel Carens, kan dette tolkes som en inkonsistens i den politiske argumentasjonen. Samtidig reflekterer imidlertid denne inkonsistensen den samme inkonsistensen som flere tenkere kritiserer for eksempel Rawls for, siden han benektet at hans teori hadde gyldighet utover et avgrenset samfunn. En presisering som kan kalles et paradoks i liberalismen mellom universalisme og ”skjult partikularisme” (Cole 2000: 2, min oversettelse).

I dag er adgangsspørsmålet svært relevant, både nasjonalt og internasjonalt. Dersom svarene på de problemstillingene som dette medfører i økende grad vil dreie seg om forsvar av nasjonale interesser – enten kulturelle eller økonomiske – vil de

liberalistiske/universalistiske prinsippene også i økende grad komme under press. Derfor vil det fortsette å være relevant for forskningen å ta for seg forholdet mellom praktisk debatt og den normative bakgrunnen for denne.

6.4 Videre forskning

Denne studien tar for seg alle politiske partier og hvordan deres synspunkter kommer fram i partiprogrammer og en enkelt stortingsdebatt. Dybdestudier av enkeltpartier kunne imidlertid også vært interessant, spesielt der man tar for seg de store regjeringspartiene Høyre og Arbeiderpartiet. Videre kunne det vært interessant og sett på debatten i andre debattfora. For eksempel i tv-debatter og gjennom media generelt.

6.5 Oppsummering av studien

Denne studien har forsøkt å kartlegge og drøfte hvordan de norske politiske partiene forholdt seg til adgangsspørsmålet i perioden 2001-2013 i lys av to sentrale normative teorier. Dette er relevant fordi innvandringsdebatten er et spenningsfelt hvor moralske, kulturelle og økonomiske hensyn konkurrerer om å gjøre seg gjeldende. Samtidig utgjør den generelle utviklingen i innvandringen et interessant utgangspunkt for å undersøke endringer i forhold til hva tidligere studier av innvandringsdebatten har vist. I dette bildet kan adgangsspørsmålet ses som et normativt spørsmål der stater balanserer mellom de dominerende nasjonalstatsprinsippene og universelle liberaldemokratiske prinsipper. Derfor tar denne studien utgangspunkt i spenningen mellom liberalistiske/universalistiske teorier og kommunitaristiske/partikularistiske teorier i samtidsfilosofien. For å se både debatten og teoriene i et helhetlig lys, har jeg imidlertid også tatt i bruk argumentasjonskategorier som tar hensyn til alle sider ved praktiske vurderinger i innvandringspolitikken.

I kapittel 4 sammenlignes partiprogrammene fra 2001 med programmene fra 2013. Funnene gir inntrykk av endringer i partienes innstilling til flyktninger og asyl. Der det generelt er en noe sterkere vektlegging av restriksjoner og kontroll i 2013-programmene enn i 2001. Dette tilsynelatende med bakgrunn i veloverveide/realpolitiske argumenter i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. Spesielt gjelder dette Ap, H og Sp. Partiskillelinjene som den tidligere litteraturen har vist kommer imidlertid fortsatt klart fram. En skillelinje går mellom FrP og resten av partiene, der FRP går lengre i ønsket om restriksjoner og kontroll, og som eneste parti kommer med etisk-politiske referanser

mot innvandring. En annen går mellom FrP, Høyre, Ap og Sp på den ene siden og KrF, V og SV på den andre. Her virker det altså som om SP har skiftet side sammenlignet med den tidligere forskningslitteraturen.

Som vi har sett ovenfor støtter imidlertid ikke analysen av stortingsdebatten om utlendingsloven fra 2008 antagelsene om endringer fra kapittel 4 i særlig grad. Her tegner de gamle skillelinjene seg tydelig, og det partiene vektlegger minner generelt om 2001-programmene, heller enn 2013-programmene. Kapitlet bidrar imidlertid med et dypere innblikk i partienes argumentasjon – der de moralske argumentene og referansene står sterkt i forsvaret av *støtte og rettigheter* for asylsøkere og flyktninger, samt *liberalisering* av kontrollregimet. FrP er det eneste partiet som kommer med etisk-politiske referanser mot innvandring – altså i tråd med det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet. Disse blir møtt med moralske argumenter, noe som tegner et bilde av at de andre partiene mener disse argumentene er umoralske. Når Ap, H, SV og Sp kommer med etisk-politiske argumenter som kan knyttes til det kommunitaristiske/partikularistiske perspektivet er det dermed i form av argumenter om at mottak av asylsøkere og flyktninger er en del av norsk tradisjon.

Når det kommer til arbeidsinnvandring viste datamaterialet seg å være svakt. Ap og SV nevner ikke arbeidsinnvandring i 2001-programmene, samtidig som arbeidsinnvandring er et lite tema i debatten om utlendingsloven. Funnene viser imidlertid en partiskillelinje der H, KrF og V står som svært positive til arbeidsinnvandring. På den andre siden står Ap, SV, Sp og FrP som utviser en kontrollert positivitet, der de utfordrende sidene vektlegges i større grad. En endring antydes imidlertid i materialet. Mens det kommer fram noen moralske og etiske-politiske argumenter i 2001-programmene for arbeidsinnvandring, er disse nesten helt fraværende i debatten og 2013-programmene. Arbeidsinnvandring framstår dermed som en debatt som i all hovedsak dreier seg om veloverveide argumenter alene.

7. Kilder

- Aps partiprogram (2001): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Aps partiprogram (2013): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Bader, Veit (1995): *Citizenship and Exclusion*. London: Macmillan Press.
- Bader, Veit (2005): "The ethics of migration". *Constellations*, 12 (3), 331–361.
- Bader, Veit (2012): "Moral, Ethical, and Realist Dilemmas of Transnational Governance of Migration". *American Behavioral Scientist*, 56 (9), 1164–1182.
- Bratsberg, B., O. Raaum, M. Røed og P. Schøne (2010): "Immigration Wage Impacts by origin". Discussion Paper No. 2010–2, London: Norface Migration.
- Brekke, Jan-Paul (2004): "The struggle for control". ISF Rapport 2004: 13. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, Jan-Paul (2009): "Why Norway? Understanding asylum destinations". ISF Rapport 2009: 12. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brekke, Jan-Paul, Monica Five Aarset, Kristian Andenæs og Hilde Lidén (2010): "Innvandring og flukt til Norge – En kunnskapsgjennomgang 1990-2009". Rapport 2010: 2. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.
- Brochmann, Grete (2003): "Del 2. 1975-2000" i Tjelmeland, Hallvard og Grete Brochmann (2003): *Norsk innvandringshistorie – I globaliseringens tid, 1940–2000*. Oslo: Pax Forlag.
- Brochmann, Grete (2010) i Vigdis Vevstad (red.) (2010): *Utlendingsloven: Kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brochmann, Grete og Anniken Hagelund (2010): *Velferdens Grenser*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brochmann, Grete og Knut Kjelstadli (2014): *Innvandringen til Norge 900-2010*. Oslo: Pax Forlag.
- Carens, Joseph (1987): "Aliens and Citizens: The Case for Open Borders", *The Review of Politics*, Vol. 49, No. 2, 251–273.
- Carens, Joseph (1992): "Migration and morality: A liberal egalitarian perspective" i Barry og Goodin (1992): *Free Movement*. Harvester Wheatsheaf: Hertfordshire.
- Carens, Joseph (2013): *The Ethics of Immigration*. Oxford: Oxford University Press.
- Carling, Jørgen (1999): "Arbeidsinnvandring og familiegjenforening 1967-1980. En oversikt med hovedvekt på statistikk." Kulturstudier no. 4. Oslo: Norges Forskningsråd.
- Chang, Howard (1997): "Liberalized Immigration as Free Trade: Economic Welfare and the Optimal Immigration Policy." *University of Pennsylvania Law Review* 145: 1147–1244.
- Cole, Phillip (2000): *Philosophies of exclusion*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Department of Immigration and Border Protection (2009): "Fact Sheet 8 – Abolition of the 'White Australia' Policy". Hentet 04.05.14:
<http://www.immi.gov.au/media/fact-sheets/08abolition.htm>

- Figenschou, Tine Ustad og Audun Beyer (2014): "Elitene, minoritetene og medie-Definisjonsmakt i norsk innvandringsdebatt". *Tidsskrift for samfunnsforskning*. 55: 1. 23–51.
- FrPs partiprogram (2001): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- FrPs partiprogram (2013): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Galloway, T. A. (2006): "The labour market integration of immigrant men and women". Discussion Paper 483. Statistisk sentralbyrå.
- Goodin, Robert E. (1992): "If people were money..." i Barry og Goodin (1992): *Free Movement*. Harvester Wheatsheaf: Hertfordshire.
- Grønmo, Sigmund (1996): "Forholdet mellom kvalitative og kvantitative tilnærminger i samfunnsforskningen" i Holter, Harriet og Ragnvald Kalleberg (red.) (1996): *Kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hagelund, Anniken (2003): *The Importance of Being Decent*. Oslo: Unipax.
- Hollifield, James F. (2008): "The Politics of International Migration" i Brettell, Caroline B. og James F. Hollifield (red.) (2008): *Migration Theory – Talking Across Disciplines*. New York: Routledge.
- Høyres partiprogram (2001): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Høyres partiprogram (2013): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- IMDI 2012: "Hvem har rett og/eller plikt til opplæring". Hentet 27.5.14:
<http://www.imdi.no/no/Norskopplaering/Rett-og-plikt-til-norskopplaring/Hvem-har-rett-ogeller-plikt-til-opplaring/>
- IMDI 2014: "Fakta om innvandrere og deres norskfødte barn". Hentet 01.04.14:
<http://www.imdi.no/no/Fakta-og-statistikk/Fakta-og-statistikk/Innvandrere-og-deres-norskfodte-barn/>
- Innst. O. nr. 42 (2007-2008): "Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om lov om utlendingers adgang til riket og deres opphold her (utlendingsloven)". Hentet fra:
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Odelstinget/2007-2008/inno-200708-042/>
- King, G., Keohane, R., og S. Verba (1994): *Designing Social Inquiry*. Princeton: Princeton University Press.
- KrFs partiprogram (2001): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- KrFs partiprogram (2013): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Kymlicka, Will (1989): *Liberalism, Community and Culture*. Oxford: Clarendon Press.
- Kymlicka, Will (2002): *Contemporary political philosophy. An Introduction*. Oxford: Oxford University Press.

- Lovvedtak 60 (2010–2011): "Vedtak til lov om endringer i introduksjonsloven og statsborgerloven". Hentet fra:
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Lovvedtak/2010-2011/vedtak-201011-060/>
- Meilander, Peter C. (2001): *Toward a Theory of Immigration*. New York: Palgrave.
- Miller, David (2005): "Immigration: The Case for limits" i Cohen og Wellman (red.): *Contemporary debates in applied ethics* (2005). Oxford: Blackwell.
- Moses, Jonathon og Torbjørn Knutsen (2007): *Ways of Knowing. Competing Methodologies in Social and Political Research*. New York: Palgrave Macmillan.
- Partiprogrammer (2001–2013): Hentet fra NSDs partidokumentarkiv:
<http://www.nsd.uib.no/polsys/data/parti/partidokumentarkivet/>
- Pogge, Thomas (1989): *Realizing Rawls*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Pogge, Thomas (2008): *World Poverty and Human Rights*. Cambridge: Polity Press.
- Punternvold Bø, Bente (2004): *Søkelys på den norske innvandringspolitikken – etiske og rettslige dilemmaer*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Rawls, John (1999 [1971]): *Theory of Justice*. Oxford: Oxford University Press.
- Rawls, John (1999): *The Law of Peoples*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Rawls, John (2002): *Rettferdighet som rimelighet. En reformulering*. Oslo: Pax Forlag.
- Referat Odelstinget (2008): Møte tirsdag den 8. April 2008. Sak nr. 1, 2 og 3. Hentet fra:
<https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Referater/Odelstinget/2007-2008/080408/1/>
- Sps partiprogram (2001): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Sps partiprogram (2013): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- SVs partiprogram (2001): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- SVs partiprogram (2013): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Tjelmeland, Hallvard (2003): "Del 1. 1940-1975" i Tjelmeland, Hallvard og Grete Brochmann (2003): *Norsk innvandringshistorie – I globaliseringens tid, 1940–2000*. Oslo: Pax Forlag.
- Tjore, Gro (1997): "Utdrag av norsk flyktningdebatt 1985–1995. Eit styrande perspektiv?". Rapport 1997:2. Bergen: Chr. Michelsens Institutt.
- Valen, Henry og Hanne Marthe Narud (2004) i Aardal, Krogstad og Narud (red.) (2004): *I Valgkampens Hete*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Varland, Elisabeth (1998): "Norsk innvandringspolitikk – et spørsmål om hvem vi er?". Rapport nr. 12. Bergen: Norsk senter for forskning i ledelse, organisasjon og styring. (Nå Uni Research Rokkansenteret).
- Venstres partiprogram (2001): *se partiprogrammer (2001–2013)*.
- Venstres partiprogram (2013): *se partiprogrammer (2001–2013)*.

Walzer, Michael (1983): *Spheres of Justice. A Defence of Pluralism & Equality*. Oxford: Blackwell.

Aardal og Valen (1995): *Konflikt og opinion*. Oslo: NKS-Forlaget.

Appendiks 1

Tabellene nedenfor er et resultat av gjennomgang av partiprogrammene fra 2001 og 2013. Alle tiltak og mål som trekkes frem i programmene er fordelt i kategoriene *restriksjoner, effektivitet i kontrollsystemet, liberalisering, støtte og rettigheter* og *andre mål og tiltak* – slik de er utledet i kapittel 4 med bakgrunn i indikatorene på en innvandringspolitikk i tråd med henholdsvis liberalistisk/universalistisk teori og kommunitaristisk/partikularistisk teori i kapittel 2. Av plasshensyn er imidlertid noen punkter kuttet, men dette merkes med stjerner og forklares under tabellene. Ut fra beskrivelsen i kapittel 4 er punkter som i hovedsak er i samsvar med kommunitarismen/partikularismen merket med **K**, mens de som i hovedsak kan knyttes til liberalismen/universalismen er merket med **L**. Der jeg mener det kan argumenteres i begge retninger, altså at tvetydigheten er for stor, er det satt en **Z**. Alle markeringene viser om punktene er tilstede i partiprogrammene i 2001 og/eller 2013.

1. Arbeiderpartiet

1.1 Flyktninger og asylsøkere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013
Krav om bestått prøve i språk og samfunnskunnskap for statsborgerskap.		K

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Få ned behandlingstid for asylsøknader.	Z	Z
Få ned ventetid på bosetting av flyktninger i kommunene.	Z	Z
Føre en "aktiv returpolitikk".		K
Styrke arbeidet med identitetsavklaring.		Z

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Øke antall kvoteflyktninger.	L	L

Mål og tiltak, støtte, rettigheter og liberalisering	2001	2013
Basere politikken på anbefalinger fra FNs høykommisær.	L	L
Hjelpetiltak for enslige mindreårige asylsøkere.	L	L
Vektlegging av barnets beste i asylsaker.		L
Tiltak for å hindre menneskehandel og støtte ofre i Norge.		L

Gi unge asylsøkere rett til videregående skoletilbud.		L
---	--	----------

Andre mål og tiltak	2001	2013
Mottakene for asylsøkere skal være nøkterne og tilpasset til søkerens behov og hvilken fase i asylprosedyren søkeren er.		L

1.2 Arbeidsinnvandrere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
“Det må være raskt og enkelt for både arbeidsgiver og arbeidstaker å få nødvendige tillatelser slik at kompetent arbeidskraft kan hentes inn” (APs valgprogram 2013:16).		L
Gjøre det lettere for utenlandske arbeidstakere å bruke kompetansen sin i det norske arbeidslivet.		L

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013
Gjøre det enklere for innvandrere og flyktninger med helsefaglig utdanning fra land utenfor EØS-området å arbeide i sitt yrke, for eksempel ved hjelp av tilleggskurs og norskundervisning.	L	
Hindre sosial dumping (gjennom for eksempel allmenngjøring og solidaransvar*).		L
Stille krav til arbeidsgivere om både tilstrekkelig språkopplæring og tilrettelegging av forståelse av norsk regelverk og arbeidskultur hos arbeidsinnvandrere.		L

**Partiet har også flere punkter om dette.*

Andre mål og tiltak	2001	2013
“Personer som i realiteten er i et arbeidsforhold som hushjelp, må ha anstendige lønns- og arbeidsvilkår, og skal ikke kunne være i Norge på en oppholdstillatelse som au pair” (APs valgprogram 2013:16).		Z
“Utnytte handlingsrommet som ligger i EØS-avtalen, for å sikre at Norge fortsatt vil kunne ha en god arbeidslivsregulering” (APs valgprogram 2013:16).		Z

2. Høyre

2.1 Flyktninger og asylsøkere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013
Krav om gjennomføring av prøve i språk og samfunnskunnskap for de som søker statsborgerskap.*		K

**Gjelder alle innvandrere.*

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Få ned behandlingstid for asylsøknader.	Z	Z
Føre en konsekvent linje som gjør at færre grunnløse asylsøkere kommer til landet.		K
Øke bruken av aldersundersøkelse og DNA-testing og stramme inn kravet om at asylsøkere skal bidra til å avklare egen identitet.		Z
Innføre et meldepliktsystem for asylsøkere som ikke bor på mottak, og for personer som har fått avslag. (Gjentatte brudd skal kunne føre til forvaring.)		K
Etablere forvaringsordninger for asylsøkere som begår kriminelle handlinger.		K
Returnere mennesker uten krav på opphold raskere.		K

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Øke antall kvoteflyktninger.	L	L

Mål og tiltak, støtte, rettigheter og liberalisering	2001	2013
Oppfølging av psykisk syke asylsøkere.	L	L
Følge FNs flyktningekonvensjon og anbefalingene fra FNs Høykommissær for flyktninger.	L	

Andre mål og tiltak	2001	2013
Etablere kompetansemottak i alle landsdeler.		L

2.2 Arbeidsinnvandrere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
---	-------------	-------------

Forhåndsgodkjenning av bedrifter, slik at eksperter kan komme til Norge, starte arbeidet og ordne papirene i etterkant.		L
Sikre raskere tilgang på høykvalifisert arbeidskraft, også fra land utenfor EØS-området.		L
Felles servicesentre for politi, UDI, Nav og skatteetaten.		L
Etablere "hurtigspor" for utenlandske forskere og spesialister.		L
Raskere godkjenningsordninger for utenlandsk kompetanse.		L

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Åpne for arbeidsinnvandring, også for personer fra land utenfor EØS.	L	

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013

Andre mål og tiltak	2001	2013

3. FRP

3.1 Flyktninger og asylsøkere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013
Hjelp flyktninger i sine kulturelle og geografiske nærområder, i stedet for å ta inn så mange flyktninger i Norge.	K	K
Restriktiv politikk når det gjelder å innrømme flyktningstatus.	K	K
Kraftig begrense Norges mottak av innvandrere fra land "utenfor den vestlige kulturkrets".	K	K
Begrensning av rett til familiegjenforening*	K	K
Nekte utlendinger som kommer til landet ved flykapping asyl.	K	
Pågripe og sende ut kirkeasylanter.	K	K
Utvise asylsøkere som har oppgitt falsk identitet.	K	K
Krav til selvforsørgelsesevne, samfunnsforståelse og norskkunnskaper for statsborgerskap.*	K	K

*Gjelder alle innvandrere.

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Aktiv returpolitikk.	K	K
Få ned behandlingstid for asylsøknader.		Z

Lukkede asylmottak for asylsøkere som venter på behandling av søknad.		K
---	--	---

Mål og tiltak, støtte, rettigheter og liberalisering	2001	2013

Andre mål og tiltak	2001	2013
Avgjøre antall flyktninger og asylsøkere som bosettes i kommunene med folkeavstemninger.	K	
Mottak og bosetting av flyktninger avgjøres av den enkelte kommune.	K	K

3.2 Arbeidsinnvandrere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013
Arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS bør være basert på tidsbegrensede kontrakter.	K	K

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Opprettholde innvandringsstoppen.	K	
Eventuelt behov for arbeidsinnvandring skal primært dekkes innen EØS-området.	K	K

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013

Andre mål og tiltak	2001	2013
Forhindre eksport av velferdsordninger.		K

4. KRF

4.1 Flyktninger og asylsøkere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013
Forvaring for innvandrere uten lovlig opphold som har begått alvorlig kriminalitet.*		K
At personer som dømmes for vold mot ektefelle som er kommet til Norge ved familiegjenforening, skal miste retten til familiegjenforening med eventuell ny		K

ektefelle.		
------------	--	--

**Gjelder alle innvandrere.*

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Få ned behandlingstiden for asylsøknader.	Z	Z
Rask retur.		K

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Øke antall kvoteflyktninger.	L	L
Kjønnsbasert forfølgelse som selvstendig asylkriterium.	L	
Gjennomgang og evt. forenklinger i inntektskravet for personer som søker gjenforening med ektefelle.*		L
La asylsøkere som har skaffet seg jobb få "bytte kø" til å søke om opphold på grunnlag av arbeid.		L
Bidra til utvikling av internasjonalt regelverk for mennesker på flukt pga klimaendringer.		L

**Gjelder alle innvandrere.*

Mål og tiltak, støtte, rettigheter og liberalisering	2001	2013
Så mange som mulig skal få beskyttelse ut fra de ressursene som er til rådighet.	L	
Større vekt på sterke menneskelige hensyn når søknader om opphold på humanitært grunnlag behandles.	L	
Hjelpetiltak for enslige mindreårige asylsøkere.*	L	L
I større grad vektlegge barns behov i asylsaker.	L	L
Differensiering av asylsøkere basert på sannsynligheten for opphold. (De som sannsynligvis får opphold bør få arbeidstillatelse og norskundervisning allerede mens søknad behandles. Midlertidig status avgjøres i egne "velkomstmottak".)		L
Utrede muligheten for at flyktninger i spesielle tilfeller kan søke asyl fra norske ambassader.		L
Opphold til asylsøkere som har vært i Norge i 5 år pga sen behandlingstid.		L
Gi alle asylsøkere en psykiatrisk vurdering og tilbud om behandling ved alvorlige problemer.		L
La barn og ektefeller av innvandrere søke gjenforening fra Norge.		L
Sørge for at asylsøknader basert på tro eller seksuell legning skal vurderes med utgangspunkt i at søker ikke kan forventes å holde dette skjult i hjemlandet.		L
Sikre konvertitter en reell og kompetansebasert behandling av sin asylsøknad.		L

**3 punkter i 2001 og 4 i 2013 som tar for seg mindreåriges situasjon.*

Andre mål og tiltak	2001	2013
Mer helhetlig asyl, innvandrings- og flyktningpolitikk.	Z	Z

4.2 Arbeidsinnvandring

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Raskere godkjenning av utdanning fra utlandet.	L	L
Etablere servicesentre for utenlandske arbeidstakere.		L

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Myke opp reglene for arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS-området.	L	L

Mål og tiltak, støtte, rettigheter og liberalisering	2001	2013
Hindre sosial dumping	L	L

Andre mål og tiltak	2001	2013

5. SP

5.1 Flyktninger og asylsøkere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013
At statsborgerskap krever bestått norsk språktest og samfunnsfagtest.*		K

*Gjelder alle innvandrere.

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Få ned behandlingstiden på asylsøknader.	Z	Z
Streng innvandrings- og flyktningpolitikk.	K	K
At lovbrudd skal kunne få konsekvenser ved behandlingen av asylsøknader.	K	
Klarere praksis for å redusere antall grunnløse asylsøknader.		K
Motvirke at personer oppholder seg ulovlig i Norge.		K
Styrke innsatsen for å håndtere utlendinger som representerer en sikkerhetsrisiko.		K
Sette tak på ankemuligheter i utlendingsforvaltningen.		K

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Øke kvoten for kvoteflyktninger.	L	L

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013
Utenlandske kvinner som blir skilt etter mishandling, må få oppholdstillatelse i Norge.	L	
Vektlegge barns beste i asylsaker.	L	L
Sikre god oppfølging av mindreårige asylsøkere.	L	L
Ved klagesaker bør asylsøkere få mulighet til å bli i landet til klagesaken er avgjort.	L	
Bruke kollektiv beskyttelse og tilbakesending bare i tilfeller av massiv flukt.	L	
Styrke kommunenes økonomi til mottak av asylsøkere og flyktninger.	L	L

Andre mål og tiltak	2001	2013
At det skal være frivillig for kommunene å motta flyktninger.		K

5.2 Arbeidsinnvandring

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013
Jobbsøkervisum for å kontrollere antallet arbeidsinnvandrere.	K	

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Strengt regulert arbeidsinnvandring fra land utenfor EØS, der kravene til blant annet spesialistkompetanse må følges strengt.		K

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Arbeidskraftinnvandring må bygge på likebehandling av personer fra ulike land, og ikke kun forbeholdes statsborgere av privilegerte stater innen OECD- og EØS-området.	L	

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013
Hindre sosial dumping (ved almenngjøring og regulert arbeidsliv)	L	L
Praktisere lovverket mer fleksibelt for arbeidssøkere fra land utenfor EØS-området som allerede oppholder seg i landet.	L	

Andre mål og tiltak	2001	2013
Hovedsakelig dekke behovet for arbeidskraft innad i Norge	K	
Redusere innvandringen i pressområder/kanalisere innvandring til alle regioner.*		K
Hindre eksport av velferdsgoder til EØS-området.		K
Hindre at innvandring utfordrer lønnsdannelsen.		L

*Gjelder alle innvandrere.

6. Venstre

6.1 Flykninger og asylsøkere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Sikre rask reaksjon mot kriminelle asylsøkere.	K	K
Venstre vil effektivisere identitetsavklaringer hos asylsøkere og sette en tidsfrist på saksbehandlingstiden.		Z
Redusere saksbehandlingstiden.		Z
Tvangsreturnere hurtigere etter avslag.		K
Intensivere arbeidet med tilbakesendelsesavtaler.		K

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Øke antall kvoteflyktninger	L	L
Gi asylsøkere mulighet til å skifte kø fra søknad om asyl til søknad om opphold på grunn av arbeid.		L
Senke inntektskravet for familieinnvandring.		L

Mål og tiltak, støtte, rettigheter og liberalisering	2001	2013
Grunnlovsfeste retten til å søke asyl.	L	L
Mer human flyktninge- og asylpolitikk.	L	
Transitt-opphold i utlandet bør ikke være til hinder for søknad om asyl i Norge.	L	
Rettsvernet til mennesker som kommer til Norge må styrkes.	L	
I asylsaker der det tar tid å bekrefte søkerens forklaring, må søkeren umiddelbart gis en midlertidig oppholdstillatelse inntil saken er ferdig behandlet.	L	
Ved avgjørelsen om en skal få politisk asyl eller opphold på humanitært grunnlag bør det ikke tas økonomiske eller innvandringspolitiske hensyn.	L	
Retten til familiegjenforening må ikke være avhengig av status som politisk asyl, opphold på humanitært grunnlag eller kollektiv beskyttelse.	L	
Norge må ta sin del av ansvaret for å sikre flyktninger beskyttelse og livsopphold, både ved å gi opphold i Norge og ved støtte til humanitære organisasjoner. Norge må videre arbeide for en rettferdig fordeling av folkevandringsstrømmen i vår region.	L	
Mottakene skal være åpne og ha høy kvalitet.		L
Menneskelige hensyn må tillegges større vekt i innvandringspolitikken.		L

Retur av asylsøkere må aldri skje på tvers av anbefalinger fra FNs høykommissær for flyktninger.		L
Gi asylsøkere arbeidstillatelse.		L
Barns beste må veie tyngre enn "såkalte innvandringsregulerende hensyn".		L
At lengeværende barn og barnefamilier med endelig avslag som hovedregel skal få opphold dersom de har oppholdt seg i Norge i mer enn tre år.		L
Tiltak for mindreårige som søker asyl.*		L
Innføre klageadgang etter barnekonvensjonen		L
Gi opphold til mennesker som ikke kan returneres etter 5 år.		L
Sikre helsehjelp for mennesker uten grunnlag for opphold.		L

**Flere tiltak om dette.*

Andre mål og tiltak	2001	2013

6.2 Arbeidsinnvandrere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Gjøre det enklere å få godkjent utdanning fra et annet land.	L	L
At søknad om oppholdstillatelse ved konkret arbeidstilbud maksimalt tar 1 måned.		L
Åpne for at bedrifter og utdannings- og forskningsinstitusjoner forhåndsgodkjennes slik at forskere og spesialister kan påbegynne arbeidet sitt mens UDI behandler søknaden.		L
Forenkle prosedyrene for forlengelse og fornyelse av arbeidstillatelser.		L
Forenkle reglene for arbeidstillatelse som faglært.		L

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
"Kraftig oppmykning" i regelverket for arbeidsinnvandring, også for mennesker fra land utenfor EØS.	L	L
Årlig kvote med arbeidsinnvandrere fra land utenfor EØS-området.	L	
Utvide adgangen for å søke jobbsøker visum ved norske utenriksstasjoner, slik at ikke bare faglærte har denne muligheten.		L
Kjærlighetsvisum, som gir norsk-utenlandske par muligheten til å bo sammen i 12 måneder i Norge.		L

Senke inntektskravet for familieinnvandring.*		L
Senke lønnskravet for å få arbeidstillatelse til arbeidssøkere som har fått tilbud om heltidsarbeid.		L
Redusere antallet visumpliktige land.		L
Gjøre det lettere å få visum til Norge og det øvrige Schengen-området.		L

*Gjelder alle innvandrere.

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013
Arbeidsinnvandrerne skal ikke være gjestearbeidere.	L	
Innføre minstelønn som virkemiddel mot sosial dumping.		L

Andre mål og tiltak	2001	2013

7. SV

7.1 Flyktninger og asylsøkere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Raskere søknadsbehandling.		Z
Raskere bosetting.		Z
Rask retur (frivillig eller med tvang om nødvendig).		K
Flere returavtaler.		K

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013
Mindre restriktiv norsk tolking og praktisering av flyktningbegrepet i FNs flyktningkonvensjonen.	L	L
Øke antallet kvoteflyktninger.	L	L
Personer med opphold på humanitært grunnlag skal ha samme rett til å få familien hit som personer med asylstatus har.	L	
Endre familieinnvandringsreglene slik at retten ikke begrenses av botid, arbeid, økonomi eller lignende.*		L
At det internasjonalt startes en prosess for å sikre at personer drevet på flukt som følge av miljøkatastrofer, får beskyttelse gjennom flyktningkonvensjonen.		L
At asylsøkere kan "bytte kø" til å søke om arbeidstillatelse.		L

**Gjelder alle innvandrere. Programmet inneholder flere punkter om dette.*

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013
Inkorporere flyktningkonvensjonen i norsk rett.	L	
Unngå tvungen hjemsending av personer som søker om opphold.	L	
Arbeide for at det kan søkes asyl utenfor landet sine grenser.	L	
Utarbeide retningslinjer for kvinnelige asylsøkere.	L	
Avskaffe ordningen med midlertidig opphold for enslige, mindreårige asylsøkere.	L	
Arbeide for at Norge tar imot flyktninger/asylsøkere som rømmer fra kjønnsrelatert vold og overgrep.	L	
Asylsøkere som det ikke er utsikter til å klare å returnere, bør få en midlertidig arbeidstillatelse som gjøres permanent etter fem år, eller etter åtte år dersom det foreligger tvil om identitet.		L
Bruke anbefalingene fra FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) som minimumsstandard.*		L
Opprette flyktningombud for flyktninger og asylsøkere som føler seg urimelig behandlet.		L
Styrke asylsøkeres rettssikkerhet med egen domstol for utlendingssaker.		L
Behandlingstilbud for flyktninger og asylsøkere som har vært utsatt for tortur og andre overgrep.		L
Tiltak for mindreårige og barn i asylsaker**		L
Egnede botilbud til ofre for menneskehandel.		L
Dublin-konvensjonen oppheves til fordel for en omforent byrdefordeling mellom europeiske land i mottak av asylsøkere.		L
Retningslinjer for tvangsretur som skal sikre at den tvangsutsendte ikke utsettes for unødvendig belastning.***		L
Helsetjeneste for papirløse og ureturnerbare.		L
God kvalitet på asylmottakene.****		L
Erstatte treårsregelen med et system som ikke gjør kvinner sårbare for overgrep og utnyttning.*****		L
At regelverket for midlertidig arbeidstillatelse for asylsøkere mykes opp, slik at flere asylsøkere får mulighet til å bidra i arbeidslivet.		L

**Dette skjemaet inneholder kun et utvalg punkter under overskriften "en human og rettssikker asylpolitikk" i 2013-programmet.*

***2013-programmet inneholder en rekke punkter som tar for seg hensynet til barns beste i asylsaker og enslige mindreårige asylsøkere.*

***Dette skjemaet inneholder kun et utvalg punkter som tar for seg hvordan partiet ønsker å sikre rettigheter og støtte for de som skal returneres.

****Programmet inneholder flere punkter om dette.

*****Programmet inneholder flere punkter om det partiet mener er kvinners utsatte posisjon pga familiegjenforeningslovgivningen.

Andre mål og tiltak	2001	2013
At det internasjonalt startes en prosess for å sikre at personer drevet på flukt som følge av miljøkatastrofer, får beskyttelse gjennom flyktningkonvensjonen.		L
Si opp avtalen med EU når det gjelder flyktninge-, asyl og visumpolitikk.		Z

7.2 Arbeidsinnvandrere

Mål og tiltak, restriksjoner	2001	2013

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	2001	2013
Styrke evalueringen av innvandreres kompetanse.	L	L

Mål og tiltak, liberalisering	2001	2013

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	2001	2013
Beholde ordningen med mulighet for arbeidstillatelse for spesialister og faglærte fra land utenom EØS.		L
Bekjempe sosial dumping.*		L
Tilbud om gratis undervisning i norsk for arbeidsinnvandrere.		L
Bedre informasjon om sosiale og faglige rettigheter, i tillegg til informasjon om andre rettigheter og plikter i det norske samfunnet.		L
Å styrke arbeidet for arbeidsinnvandrere, både i offentlig og frivillig regi.		L

*SV har flere punkter om dette.

Andre mål og tiltak	2001	2013

Appendiks 2

Tabellene under er et resultat av gjennomgang av stortingsdebatten om utlendingsloven i sin helhet fra den 8. april 2008. Alle sidetall i parentes i dette appendikset refererer derfor til samme dokument: Referat Odelstinget 2008. Under mål og tiltak er alle tiltak og mål som partiene trekker fram i debatten fordelt i kategoriene *restriksjoner, effektivitet i kontrollsystemet, liberalisering og støtte, rettigheter og liberalisering og andre mål og tiltak* etter logikken som presenteres i kapittel 4. Under argumentasjon er alle utsagn som kan plasseres i kategoriene *moralske argumenter og referanser, etisk-politiske argumenter og referanser og veloverveide referanser* inkludert i tråd med analyseverktøyet som settes opp i kapittel 2 og fortolkningen som gjøres i kapittel 5. Ut fra samme logikk som i appendiks 1 er punkter jeg mener i hovedsak er i samsvar med kommunitarismen/partikularismen merket med **K**, mens de som i hovedsak er i samsvar med liberalismen/universalismen er merket med **L**. Der jeg mener det kan argumenteres i begge retninger, altså at tvetydigheten er for stor, er det satt en **Z**. Plasshensyn gjør at jeg ikke har inkludert tomme tabeller i dette appendikset. Dersom kategorier mangler betyr derfor dette at det ikke ble gjort funn som kunne knyttes til den relevante kategorien.

1. Arbeiderpartiet

1.1 Mål og tiltak

Mål og tiltak, restriksjoner	
Strengere krav til underhold og bolig i familieinnvandringsaker.	K

**Gjentas (292, 308, 313). Gjelder alle innvandrere.*

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	
Klart skille mellom de menneskene som samarbeider om retur etter endelig avslag, og de som ikke gjør det. Søkere som samarbeider, vil i forskrift under visse vilkår få mulighet til oppholdstillatelse dersom det ikke er mulig å få til retur. For dem som ikke samarbeider, blir det ikke gitt noen nye rettigheter (292).	Z
Regulert familieinnvandring. (Svar til FRP (293)).	K
Forenkling av arbeidsinnvandringsregelverket og profilering av Norge i utlandet (Svar til Høyre (293)).	L
Viktig med en ordening som stimulerer til samarbeid fra asylsøkerne, og ikke gir inntrykk av at ulovlig opphold gir opphold (til KRF (303)).	K
Forholdene skal ligge til rette for lovlig bevegelse over landegrensene (308).	L

Innstramminger når det gjelder bortvisning og utvisning, bl.a. utvidet adgang til fengsling i forbindelse med effektivering av vedtak (308).	K
Lovhjemmel for å pålegge meldeplikt og bestemt oppholdssted for personer som har vernet mot utsendelse som eneste grunnlag (308).	K
Mer effektiv visumpraksis (314).	L
Regulert og kontrollert innvandring (Til V (307)).	K

Mål og tiltak, liberalisering	
Regjeringen har økt antall kvoteflyktninger (312).	L
Flyktningestatus til de som innfrir kravene også etter andre konvensjoner enn flyktningkonvensjonen (292).*	L

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	
Sikre en human, solidarisk og rettssikker flyktningpolitikk (292).	L
Anbefalinger fra UNHCR skal tillegges større vekt.**	L
Synliggjøring av barns rettigheter og spesielle behov.***	L
Tydeliggjøre Norges folkerettslige forpliktelser ****	L
Særskilt kjønnsperspektiv ved flyktningrettslige vurderinger.*****	L
Vid skjønnsbestemmelse når sterke menneskelige hensyn kan gi opphold (292).	L
Hovedbestemmelsen om familieinnvandring tas inn i loven (292).	L
Unntaksregler for underholdskravet i forskrift. (292)	L
Videreføring av "forlovelsesvisumet", ved å ta det inn i loven (292).	L
Krav til lønns- og arbeidsvilkår (314).	L

*Gjentas (292, 308, 312, 315).

**Gjentas (292, 312).

*** Gjentas (292, 308, 312, 316).

****Gjentas (292, 312).

*****Gjentas (292, 315)

Andre mål og tiltak	
Vil komme en egen stortingsmelding om arbeidsinnvandring (292).	

1.2 Argumentasjon

Moralske argumenter og referanser	
UNHCR.*	L
"Den enkeltes rettigheter" (292).	L
Den nye loven tydeliggjør Norges folkerettslige forpliktelser.**	L
Kvinneres rettigheter (292).	L
Barns rettigheter.***	L
Retten til familieliv.****	L
Tungtveiende individuelle forhold (292).	L
Hensynet til enkeltpersoner og familier (292).	L
"I går ble jeg virkelig sjokkert, når Amundsen og Fremskrittspartiet vil sortere og gjøre det til en kampsak i den kommende valgkampen å avvise analfabeter og ressurskrevende grupper". (Til FRP, (295)).	L
"Lovforslaget bygger på Regjeringens ønske om å føre en human, solidarisk og rettssikker flyktning- og asylpolitikk".*****	L
"Med Norges unike økonomiske situasjon er det viktig at vi på flere måter stiller opp ved kriger og humanitære katastrofer" (312).	L
"Norge har som plikt, sammen med andre nasjoner, å ta imot mennesker som er i nød, selv om personene ikke kan lese eller skrive" (om FRPs forslag, 313).	L
"Jeg er av den oppfatning at Fremskrittspartiet i sitt lovutkast er meget generelle og stort sett skjærer alle over én kam" (om FRPs politikk, 313).	L
"Vi har en moralsk forpliktelse til å stille opp for [flyktninger] og for de land som huser alle disse menneskene. Det gjør vi gjennom bistandspolitikken, det gjør vi gjennom å ta imot asylsøkere og overføringsflyktninger" (om FRPs politikk 315).	L
"Fremskrittspartiets forslag er i strid med internasjonale avtaler og grunnleggende menneskerettigheter" (til FRP 316).	L

*Gjentas (292, 312).

**Gjentas (292, Til FRP: 295, 312).

***Gjentas (292, 308, 312, 316, 317).

****Gjentas (292, Svar til FRP: 293).

*****Gjentas (292, 308).

Etisk-politiske argumenter og referanser	
Følge en lang tradisjon i Norge som handler om å ta vare på de aller svakeste (293).	K*
Enighet om hovedtrekkene i innvandringsreguleringen i folket (292).	K*
Tverrpolitisk enighet om at Norge også skal gi opphold til enkelte mennesker som ikke har krav på beskyttelse etter internasjonale konvensjoner (292).	K*
"Det er i tråd med Norges beste kristne, humanistiske og humanitære tradisjoner å gi opphold til særlig sårbare grupper" (307).	K*
"Norge har lang tradisjon som pådriver internasjonalt for menneskerettigheter og internasjonale lover" (311)."	K*
"Mange norske personligheter, ikke minst Fridtjof Nansen, har både gjennom holdning og handling vært viktige bidragsyttere og gitt Norge en posisjon humanitært som vi må bygge videre på. Det er derfor noe høyst unorsk, slik jeg ser det, over den ytterliggående politiske linja som Fremskrittspartiet representerer" (312).	K*
"Jeg tror det er viktig å være ydmyk overfor at det i dag finnes flere måter å være norsk på, selvsagt innenfor rammen av norske lover og regler" (312).	L
"En av grunnene til at jeg er stolt av landets hovedstad, er at jeg møter alle de spennende impulsene,	L

uttrykkene og ansiktene som eksisterer side om side" (312).	
---	--

Veloverveide argumenter og referanser	
"Samlet sett vil ikke lovinnstillingen innebære at vesentlig flere eller færre innvilges opphold" (292).	K
Sikre respekten for lovverket og asylinstituttet (til KRF: 303).	K
Antallet asylsøknader dersom man åpner for å søke ved utenriksstasjoner (Til V: 307).	K
Samfunnsmessige hensyn (308).	K
Kontrollhensyn (308).	K
"[D]e humanitære hensynene må veies opp mot eventuelle innvandringsregulerende hensyn" (308).	K

Andre argumenter	
(Økt underholdskrav og krav til bolig for å) motvirke tvangsekteskap og styrke integreringen (292).	

2. FRP

2.1 Mål og tiltak

Mål og tiltak, restriksjoner	
En helt annen innvandringspolitikk hvor man reduserer den årlige innvandringen til Norge (294).	K
Stramme inn på opphold av humanitære årsaker (294).	K
Lukkede mottak (først og fremst for ID-løse, de som utgjør en sikkerhetsrisiko og de som skal returneres) (294).	K
Strengere krav til familieinnvandring*	K
Språk og kunnskapstester for familieinnvandrere (etter Nederlandsk modell) (294).	K
Begrenset mottak av innvandrere i den enkelte kommune (Til SP: 305).	K
Restriktiv og differensiert innvandringspolitikk (317).	K
Velge kvoteflyktninger etter utdanningsnivå (317).	K
Fjerne muligheten til å få opphold på bakgrunn av helsemessige forhold (317).	K

*Gjentas (Til AP: 293, 294).

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	
Hindre proforma (til V (307)).	K

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	
Unntak i familieinnvandringsreglene for mennesker fra nasjoner det ikke knyttes "integreringsproblemer" til (294).	K

2.2 Argumentasjon

Moralske argumenter og referanser	
De som trenger beskyttelse skal få det (følger flyktningkonvensjonen) (294).	L
Individuell behandling av asylsøknader, ingen særbehandling på bakgrunn av opphavsland (svar til SV (295)).	L
"Vi har åpenbart forpliktelser ikke bare i forhold til å ta vare på mennesker og følge internasjonale konvensjoner..." (311).	L
"Danmark har sidan 2001 gjennomført store delar av Framstegspartiet sin innvandringspolitikk, og	K

Danmark har ikkje vorte dømt for brot på verken menneskerettane eller internasjonale konvensjonar” (317).	
---	--

Etisk-politiske argumenter og referanser	
I for stor grad er det ikke innvandrerne som tilpasser seg det norske samfunnet, men motsatt (294).	K
”[Manglende tilpasning er et problem,] all den tid man ikke er konsekvent og resolutt på de grunnleggende verdiene denne nasjonen og vårt kulturelle fellesskap er basert på (294)”.	K
“Tenk om Norges raskest voksende religion hadde hatt et verdisyn som står i sterk kontrast til våre egne etablerte verdier. [...] Tenk om det politiske flertall i denne salen hadde ment at fremveksten av en religion med slike holdninger og verdier skaper grunnlag for integrering og dialog. Og tenk om stortingsflertallet i dag vedtar en lov som legger grunnlaget for at en større andel av Norges befolkning tilhører en slik religion. Nei, så barmhjertig, inkluderende og samtidig kulturelt selvslettende er vi vel ikke” (313, min utheving).	K
“Fremskrittspartiet ser at vi har en situasjon hvor mange innvandrere kommer til Norge og ikke nødvendigvis deler det verdisynet som denne nasjonen og vår kulturkrets er fundert på. Det er en langsiktig utfordring i innvandrings- og integreringspolitikken i Norge” (320).	K

**Passer også i kategorien nedenfor.*

Veloverveide argumenter og referanser	
“[F]amilieinnvandring innebærer en utfordring for velferdssamfunnet” (Til AP (293)).	K
Lav arbeidsdeltagelse blant innvandrere fra en del grupper (294).	K
Stort forbruk av offentlige ytelser blant innvandrere (294).	K
Kriminalitet (294).	K
For høyt antall asylsøkere ved liberal politikk (294).	K
Land i Europa strammer inn. Norge må følge etter for å unngå stor innvandring.*	K
Forhindre at asylsøkere “forsvinner” og blir illegale innvandrere (294).	K
“Integreringspolitiske hensyn” (Ta inn folk som har gode forutsetninger for å lykkes).** ***	K
Ikke integreringsproblemer med mennesker fra for eksempel EØS, USA, Canada og Japan (295).***	K
Innvandringspolitiske hensyn (Til V: 307).	K
Integreringen blir umulig når etnisk norske elever blir i mindretall på skolene.*** (Til SP (306))	K
“...men [vi har også forpliktelser] i forhold til Norges grunnleggende interesser” (311).	K
Ta vare på nasjonens interesser (311).	K
“Hvis vi får en sånn utvikling fremover at antallet innvandrere bare øker på og man ikke klarer å integrere de menneskene som allerede er her, og vi opplever stadig større problemstillinger knyttet	K

til det, er ikke det en god utvikling for denne nasjonen” (Til SV (311)).***	
“Innvandrere uten papirer på lovlig opphold i Norge kalles illegale innvandrere [ikke papirløse] [...]. Dette er altså folk som bevisst bryter norsk lov, som bevisst befinner seg i Norge uten rettmessig krav på opphold her” (Til KRF (311)).	K
“...[V]i har sagt at vi når det gjelder Den europeiske menneskerettskonvensjon, EMK, i likhet med andre land også må kunne vurdere å ta forbehold i enkelte sammenhenger der vi er med på å inngå forpliktelse som åpenbart strider mot nasjonens interesser.”* (Til SP (311)).	K
“Venstre har et grunnleggende problem, for Venstre har ingen begrensninger i forhold til hvor mange mennesker de vil ta imot i Norge” (Til V (311)).	K
“Det er ein openbar samanheng mellom opphavsland og kor lett innvandrarak integrerer seg” (317).***	K
“Innvandrarar frå land som tilhøyrrer den islamske kulturkretsen, er blant dei innvandrarane som det er vanskelegast å integrere” (317).***	K

*Gjentas (294, 309).

**Gjentas (294, Svar til: AP, SV, KRF: 295).

***Kan også passe i etisk-politiske.

Andre argumenter
Misbruk av familieinnvandringen gjennom tvangsekteskap (294).
“[R]edusere og få kontroll med innvandringen til Norge, slik at vi kan klare å integrere de mennesker som kommer hit hvert år” (Til AP: 309).

3. Høyre

3.1 Mål og tiltak

Mål og tiltak, restriksjoner	
Strengere krav til underhold.*	K

*Gjentas (297, 298).

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	
Forbedre systemet knyttet til arbeidsinnvandring.*	L
Feil å utvide flyktningbegrepet før mange andre land i EU har gjort det (297).	K
Unngå en politikk som sender et politisk signal om at hvis en først kommer til Norge og holder ut vil en før eller senere få opphold (297).	K
Kjæremålsutvalg som i saker knyttet til UNE kan avgjøre saker raskere (297).	K
Raskere og bedre behandling når det gjelder dem som kommer innunder spesialistkvoten (297).	L
Forenkle arbeidsinnvandring for spesialister (Til SV: 301).	L
Tiltak for å hindre at folk som har fått avslag trenerer saksbehandlingen (Til AP: 309).	K

*Gjentas (Til AP: 293, 296, Til SV: 301)

Mål og tiltak, liberalisering	
Forenklede og forbedrede visumregler (297).	L

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	
Unntak i underholdsreglene ved høyt inntektspotensiale (297).	K

3.2 Argumentasjon

Moralske argumenter og referanser	
"[Innvandringspolitikken] [...] er en del av det å ta vårt ansvar for at det finnes en internasjonal lov og en internasjonal rett for det enkelte menneske" (296).	L
"[S]kal vi ha en menneskerettighetsdialog med andre land, må vi også sørge for å ha orden i eget hus" (296).*	L
"Vår andel" av kvoteflyktningene (296).	L
Ta imot kvoteflyktninger uavhengig av land og andre forhold (296).	L
Diskriminerende visumregler (297).	L
Retten til å gifte seg med hvem man vil (Til AP:297).	L
"Tenk om vi i Norge hadde en stortingsrepresentant som delvis brukte ordet «liberalistisk» i beskrivelsen av sin politikk, og som samtidig plasserte alle som tilhører samme religion, i én gruppe!" (Til FRP (318)).	L

**Jeg oppfatter dette som et argument om at Norge må stå på moralsk grunn for å kunne fremme menneskerettigheter internasjonalt. I tillegg til å være moralsk riktig kan imidlertid dette også ses på som å være i Norges interesse utenrikspolitisk. Altså et mer veloverveid/realpolitisk hensyn.*

Etisk-politiske argumenter	
Utlendingsloven handler om hvilken tradisjon Norge skal legge seg på (296).	K*
Stor politisk enighet om asyl- og flyktningpolitikken (296).	K*
Stor politisk enighet om arbeidsinnvandringspolitikken (296).	K*
Opprettholde "den gode og liberale tradisjonen" Norge har (Svar til AP: 297).	K*

Veloverveide argumenter og referanser	
Norske statsborgere er avhengige av opprettholdelsen av internasjonal lov og rett når de beveger seg rundt i verden (296).	K
Arbeidsinnvandringen må ta utgangspunkt i Norges behov (296).	K
Utviding av flyktningbegrepet vil føre til økt tilstrømming.*	K
Liberalisering gir falske forhåpninger og gjør at flere som ikke vil få opphold reiser til Norge. Noe som "ikke minst" er skadelig for de tilreisende.**	L
Integreringshemmende visumregler (297).	L
Mangel på arbeidskraft (Til AP: 293).	L
Norge, som lite land er avhengig av å føre en politikk som opprettholder internasjonale konvensjoner (Til AP: 297).**	K

Ingen vil være tjent med større tilstrømming pga utviding av flyktningbegrepet. Verken Norge eller de som reiser (Til SP: 298).	Z
Det offentlig kan ikke ta regninga for familiegjennforening, derfor trengs klare grenser (Til SP: 298).	K

**Gjentas (297, Svar til SP: 298).*

***Kan også ses som moralsk.*

4. SV

4.1 Mål og tiltak

Mål og tiltak, restriksjoner	
Strengere krav til underhold og bolig i familieinnvandringsaker (Svar til KRF: 301).	K

Mål og tiltak, liberalisering	
Utvidelse av flyktningbegrepet (299).	L
Rett til familiegjennforening for samværsforeldre (299).	L
Rett til familiegjennforening for samboere som har barn sammen, lovfestes selv om samboerforholdet ikke har vart i to år eller mer (299).	L
Reglene om oppholdstillatelse for mor eller far til barn som er norske borgere, mykes opp (299).	L
Kjønnsrelatert forfølgelse som grunnlag for anerkjennelse som flyktning (299).	L

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	
Human flyktningpolitikk (299).	L
Barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i asylsaker og familieinnvandringsaker.*	L
Barnets beste skal være grunnleggende i utvisningssaker (299).	L
Offentlig utvalg for å vurdere om dagens klagesaksmodell (300).	L

**Flere punkter innenfor dette nevnes. Gjentas (299, 301, 314).*

4.2 Argumentasjon

Moralske argumenter og referanser	
“Den største gruppen ikke-vestlige personer i Norge er irakere. Irakerne kommer fra et land som Fremskrittspartiet støttet” (Til FRP: 295).	L
Norge er et av verdens rikeste land mens det er 40 millioner mennesker på flukt (299).	L
”[H]va vi gjør er selvsagt utrolig viktig for de flyktningene som gis mulighet til å komme” (299).*	L
Asylsøkere har rett til human behandling (299).	L
Vi har et spesielt ansvar overfor asylbarn (299).	L
Barnekonvensjonen (300).	L
“[F]ortsatt finnes noen partier som har gjort det til sitt viktigste politiske prosjekt å gjøre de fete	L

enda fetere, de rike enda rikere, og stenge dørene for alle de andre" (300).	
"[...] [Saken] handler om at vi skal ta et medansvar for konsekvensene som [...] [krig, konflikt og forfølgelse] påfører enkelte mennesker" (319).	L

**Gjentas (ikke ordrett) (299, Svar til FRP: 300).*

Etisk-politiske argumenter	
"[E]n del av det som jeg oppfatter er det norske, er nettopp det at vi har vært sterke på å følge internasjonale forpliktelser" (319).	K*

Veloverveide argumenter	
Behovsstyrt arbeidsinnvandring (Svar til H: 301).	K
"Saken handler om alle de positive sidene som følger av at folk i dag har lettere for å flytte på seg over landegrensene, og alle fordelene med det" (319).	L
"Vi ser der som vår menneskerett å flytte på oss internasjonalt, da er det også i nasjonens interesse å ha et positivt syn på innvandring" (319).	L
Postiv holdning til innvandring er viktig for integreringen: "Da er det også enklere i ettertid å være klar og tydelig på de krav og de plikter som følger av å bo i det norske samfunnet" (319).*	L

**Kan også ses i etisk-politisk lys.*

Andre argumenter og referanser	
Hindre tvangsekteskap (Svar til KRF: 301).	

5. KRF

5.1 Mål og tiltak

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	
Forenklinger for arbeidsinnvandring, også fra land utenfor EØS (Til AP: 293, 301).	L
Effektivt retursystem (302).	K
Konkretisere hva som menes med samarbeid, for å stimulere til dette og unngå flere papirløse som går under jorda (Svar til AP: 303).	L

Mål og tiltak, liberalisering	
Støtter utvidelsen av flyktningstatus (301).	L
Religiøst forfulgte og homofile skal ikke avises fordi de kan oppholde seg i hjemlandet hvis de forholder seg til de sosiokulturelle normene (302).	L

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	
---	--

Støtter sterkere presisering av begrepet "menneskelige hensyn" (302).	L
Støtter understrekingen av barns rettigheter (302).	L
Tiltak for papirløse.*	L
Ny vurdering for papirløse som har vært i Norge lenge, der botid blir vektlagt.*	L
Mot økningen i underholdskravet.**	L
Innføre forholdsmessighetsvurdering, der en vurderer alvorlet i et brudd på utlendingsloven og familiesituasjonen i forhold til hverandre (Til SP: 305).	L

*Gjentas (Svar til AP 303, 315).

**Gjentas (302, Til AP: 309-310).

5.2 Argumentasjon

Moralske argumenter og referanser	
Retten til beskyttelse på den ene siden og utvelgelse med bakgrunn i opprinnelsesland på den andre er uforenelig (til FRP:296).	L
Moralsk ansvar for å ordne opp når mennesker lever i årevis i en uavklart situasjon (302).	L
Skjerpning av underholdskravet rammer blindt. (Forskjellsbehandling av mennesker med god og dårlig inntekt) (302).	L
Følge UNHCRs retningslinjer (302).	L
Strengere underholdskrav unngår ikke tvangsekteskap, men gjør det vanskeligere for de med lav inntekt å få familieforening (Til SV: 301).	L
FRPs differensieringspolitikk etter etnisitet ligner jødeparagrafen (Svar til FRP: 303).	L
Underholdskravet rammer blindt (Til AP: 309).	L
"[M]er rettferdige legaliseringsordninger for papirløse innvandrere som har opphold seg lenge i Norge." (315).	L
"Det handler litt om å gi disse et menneskeverd og behandle dem deretter" (Til FRP, om bruken av uttrykket "papirløse" (316)).	L

Veloverveide argumenter	
Behov for arbeidskraft fra land utenfor EØS (293).	L
Norge taper terreng i konkurransen om arbeidskraft (301).	L
Mangel på arbeidskraft (til AP:293).	L

6. SP

6.1 Mål og tiltak

Mål og tiltak, restriksjoner	
For økt underholds krav med unntaksbestemmelser (Svar til V: 305).	K

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	
Utsendelsesarbeidet må prioriteres høyt (304).	K
Ryddighet i lovverket (Til V (307)).	K

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	
I den nye utlendingsloven framheves det at UNHCRs anbefalinger skal veie tungt (304).	L
Hensyn til barnas beste (305).	L
Gjeninnføring av norskopplæring i mottak (Svar til FRP (305)).	L

Andre mål og tiltak	
Sette i verk alle mulige tiltak for å få folk over fra passivitet til aktivitet (Svar til FRP (305)).	

6.2 Argumentasjon

Moralske argumenter og referanser	
“Med de forskjellene som finnes, er det ikke å undres over at vi ser en stadig større folkevandring, en vandring i troen på et bedre liv” (304).	L
“Med den økte oppmerksomheten mot arbeidsinnvandring må vi passe oss så vi ikke får et menneskesyn der alt skal graderes” (304).	L
Moralsk kan vi ikke “gi blaffen i hva som skjer andre steder” (304).	L
“Norge har et ansvar for å hjelpe mennesker som søker tilflukt” (304).	L
UNHCR (302).	L
Internasjonale forpliktelser (302).	L
Menneskeverdet må ligge til grunn for hele innvandrings- og integreringspolitikken. (304).	L
Barns rettigheter (302).	L

Etisk-politiske argumenter og referanser	
“Norsk asyl- og flyktningpolitikk skal bygge på våre humanistiske tradisjoner” (304).	K*

Veloverveide argumenter og referanser	
--	--

"Rent taktisk er det for et lite land som Norge" ikke gunstig å lukke øynene for det som skjer andre steder (304).	K
Folk kan best hjelpes der de kommer fra (304).*	Z
"En grunnleggende respekt for menneskerettighetene tror jeg over tid er en forutsetning for vår alles sikkerhet, selv om det akkurat i nuet kan virke greit å heve seg over dem" (304).	L
De negative konsekvensen av ulovlig opphold kan være store både for utlendingene og samfunnet (304).	Z

**Utilitaristisk argument.*

Andre argumenter
Store utfordringer med integreringen av enkelte grupper (Svar til FRP: 305).

7. Venstre

7.1 Mål og tiltak

Mål og tiltak, effektivitet i kontrollsystemet	
Rask retur (306).	K
Forbedre systemet knyttet til arbeidsinnvandring/effektiv saksbehandling.*	L

**Gjentas (306, 310).*

Mål og tiltak, liberalisering	
Kjærlighetsvisum.*	L
Støtter kjønnsbasert asyl, men mener regjeringen ikke har gått langt nok (306).	L
Jobbsøkervisum (307).	L
Ordning der norske diplomater kan bruke asylinstituttet i ekstreme tilfeller (Svar til AP: 307).	L

**Gjentas (306, Svar til FRP: 307, Svar til SP: 308).*

Mål og tiltak, støtte og rettigheter	
Støtter regjeringens grep for barn (306).	L
Støtter presiseringen for å følge UNHCRs anbefalinger (306).	L
Støtter retten til å yte hjelp til papirløse (306).	L
Mulighet for å søke familiejenforening fra riket (306).	L
Klarere forhold mellom det "barns beste" og "innvandringspolitiske hensyn" (306).	L
Tiltak for papirløse (306).	L

Andre mål og tiltak
Tiltak mot tvangsekteskap (307).

7.2 Argumentasjon

Moralske argumenter	
“Det å nedkjempe kjærligheten, som Fremskrittspartiet gjør med sine forslag, er ganske utrolig” (svar til FRP (307)).	L
Internasjonale forpliktelser (306).	L
“Alle som prøver å få dette til å se enkelt ut, som prøver å få alle asylsøkere til å bli like, og som prøver å gjøre dette til enkle, greie spørsmål, tar feil. Dette er sammensatt. Dette er enkeltmennesker – de er veldig forskjellige” (318).	L

Etisk-politiske argumenter og referanser	
“[...] [B]ytter på en tradisjon der dyktige, norske diplomater faktisk har reddet veldig mange opposisjonelle” (svar til AP (307)).	K
“[D]et skal være rom for mennesker med ulike verdigrunnlag i et samfunn, ulike meninger og ulike religioner” (320).	L
“Alle store samfunn har bygd seg opp gjennom brytninger mellom ulike kulturer. Grunnen til at USA er den supermakten det er, er nettopp at det har vært en smeltedigel for kulturer. Det har gitt landet kraft i det internasjonale samfunnet” (320).	L

Veloverveide argumenter	
Arbeidsinnvandringsinstituttet er det området der vi skal kunne koste på oss å velge dem vi vil ha. (I motsetning til i flyktning- og asyl.) (306).	K
Differensiert saksbehandling får ned tilstrømningen fra land “der forfølgelsen ikke er på nivå med forfølgelsen i de landene hvor mange av de asylsøkerne som får innvilget søknadene sine, kommer fra” (306).	K